

Handboek voor **Deaf Studies** met Dove jongeren

2026

Concept van Deaf Studies, lesplannen en
videomaterialen

TURKOOIS

DEAF CULTURE, HERITAGE AND DIVERSITY

1st version, 2026

Partners

Turkoois - The Netherlands

equalizent - Austria

Innosign - Slovak Republic

Istituto dei Sordi di Torino - Italy

WITAF - Austria

Contributors handbook Turkoois

Dennis Hoogeveen

Annemieke van Kampen

Tom Kamstra

Elias Stuifzand

Cover design

António Palma Coelho

Acknowledgements

Naima Abdullahi

Madelief Eikelboom

Dalia Hamed

Henriette Janssen

Bernice Leming

Anne Lijzenga

Brendan Lodder

António Palma Coelho

Tobias de Ronde

Stichting Clubhuis voor Doven Groningen

Self-published.

Copyright of this publication is held by the consortium of the Deaf Culture, Heritage and Diversity (DCHD) project. No parts of this publication may be reproduced or transmitted for commercial purposes in any form or by any means, electronic (CDROM, retrieval system, without the permission in writing from the project co-ordinator (info@turkoois.eu)).
Reproduction of material from this publication is authorised for non-commercial educational purposes only and on condition that the source is properly quoted.

The contents of this handbook are also to be found on www.deafstudies.eu

First edition 2026

ISBN: 978-90-836924-0-1

**Medegefinancierd door
de Europese Unie**

Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

Inhoudsopgave

1. Welkom bij het DCHD-curriculum	8
1.1 Waar dit curriculum voor bedoeld is	11
1.2 Voor wie het is.....	11
1.3 Hoe dit curriculum is ontwikkeld	12
2. Wat we bedoelen met Deaf Studies.....	13
2.1 Kort gezegd Deaf Studies.....	13
2.2 Belangrijkste thema's	13
2.3 Deaf Studies in jeugdwerk en contexten van niet-formeel onderwijs.....	14
3. Erfgoed- en identiteitsontwikkeling.....	16
3.1 Waarom erfgoed belangrijk is voor identiteit	16
3.2 Dovenafkomst: wat het omvat	16
3.3 Identiteit in een horend gecentreerde wereld.....	16
3.4 Van persoonlijk verhaal naar collectief verhaal.....	17
4. Verbanden met andere studies naar gemarginaliseerde groepen	18
4.1 Waarom de vergelijking belangrijk is	18
4.2 Overeenkomsten en verschillen.....	18
4.3 Een opmerking over respectvolle facilitering.....	19
5. Een korte geschiedenis van Deaf Studies en pioniers.....	20
5.1 Mijlpalen die het veld vormgaven	20
5.2 Van "medisch probleem" naar cultureel-linguïstische minderheidslens.....	20
5.3 Pioniers en belangrijke bijdragen	20
5.4 Rolmodellen en vertegenwoordiging voor dove jongeren.....	21
5.5 Europese dimensie en gedeeld erfgoed over grenzen heen	21
6. Wat dit curriculum bevat.....	22
6.1 Curriculumkader: structuur, leerdoelen en voortgang	22
6.2 Onderwerpen en activiteiten	22
6.3 Wat hoort bij elke workshop	23
6.4 Multimedia-bronnen gekoppeld aan de workshops	23
6.5 Waar je extra materiaal kunt vinden	24
7. Pedagogische benadering en principes	25
7.1 Blended learning-model.....	25
7.2 Doofgecentreerd en visueel toegankelijk ontwerp.....	25

7.3	Veilige leerruimtes.....	26
7.4	Deelname en empowerment.....	26
7.5	Toegankelijkheid.....	26
8.	Hoe de workshops te gebruiken	27
8.1	Voorgestelde routes door het curriculum	27
8.2	Timing en sessieformaten.....	27
8.3	Checklist voor facilitatie.....	27
8.4	Groepsdynamiek beheren	28
9.	Differentiatie en aanpassing	29
9.1	Differentiatie op basis van leeftijd en levenservaring.....	29
9.2	Differentiatie op basis van taal en geletterdheid.....	29
9.3	Differentiatie door aanvullende behoeften	29
9.4	Aanpassen aan verschillende contexten	29
9.5	Aanpassen aan verschillende leeftijdsgroepen.....	30
10.	Reflectie, evaluatie en erkenning	31
10.1	Hoe leren te meten in niet-formele omgevingen.....	31
10.2	Gebruik van zelfbeoordelingstools en feedbackformulieren	31
10.3	Certificering en erkenning	31
10.4	Erkenning van competenties (EQF)	32
11.	Bronnen en volgende stappen	37
11.1	Gebruik van het digitale handboek en platform.....	37
11.2	Videobibliotheek en hoe video's in sessies te integreren.....	37
11.3	Beschikbare talen.....	37
11.4	Verdere literatuur en inspiratie	38
11.5	Contact en praktijkgemeenschap.....	38
11.6	Sociale media	38
11.7	Feedback	38

Workshops

1. Dovenidentiteit en cultuur	38
1.1 Culturele gebruiken en tradities van doven.....	38
Samen de dovencultuur verkennen	38
1.2 Evenementen en organisaties van doven.....	43
2. Dovengeschiedenis en erfgoed	50
2.1 Geschiedenis en erfgoed van doven.....	50
2.2 Mijlpalen en successen van de dovengemeenschap.....	55
3. Gebarentaal	60
3.1 Grammatica en structuur van gebarentalen	60
3.2 Taalverwerving en -ontwikkeling	70
4. Geestelijke gezondheid en welzijn.....	77
4.1 Ontwikkeling van dovenidentiteit en zelfvertrouwen.....	77
4.2 Hulpmiddelen voor geestelijke gezondheid voor doven	83
5. Rechten en belangenbehartiging.....	88
5.1 Wetten en richtlijnen over dovenrechten.....	88
5.2 Politieke participatie en vertegenwoordiging van doven.....	96
6. Dove rolmodellen en leiders.....	103
6.1 Dove docenten en onderzoekers.....	103
6.2 Dove activisten	110
7. Toegankelijkheidstechnologie voor doven	113
7.1 Tolkdiensten en - technologieën	113
7.2 Volledig toegankelijke noodcommunicatiesystemen.....	121
8. Evenementen en organisaties binnen de dovengemeenschap.....	129
8.1 Dovenclubs en sociale bijeenkomsten.....	129
8.2 EUDY en WFDYS (internationale organisaties).....	134
9. Dovenonderwijs.....	139
9.1 Tweektalig en bicultureel onderwijs / Didactiek aan doven	139
9.2 Rechten en accommodatie voor Dove studenten.....	142
10. Dovenkunst en -literatuur	145
10.1 Dove kunstenaars & hun werken.....	145
10.2 Dove filmmakers en hun films.....	150

1. Welkom bij het DCHD-curriculum

1.1 Waar dit curriculum voor bedoeld is

Dit handboek maakt deel uit van het DCHD-curriculum. Het is gemaakt om dove jongeren te ondersteunen bij het leren over Deaf Studies op een duidelijke en praktische manier. Deaf Studies beschouwt doven als een culturele en taalkundige gemeenschap. Het onderzoekt gebarentalen, de geschiedenis van doven, de dovencultuur en de rechten en ervaringen van doven.

Het doel van dit curriculum is om je te helpen doof erfgoed te begrijpen en waarom het belangrijk is. Erfgoed gaat niet alleen over het verleden. Het vormt ook hoe mensen zich vandaag de dag over zichzelf voelen. Wanneer dove jongeren leren over doof erfgoed, kunnen ze een sterker zelfvertrouwen, een sterker gevoel van verbondenheid en een duidelijkere identiteit opbouwen.

Dit curriculum is ook bedoeld om leren en actie in het echte leven te ondersteunen. Het biedt workshops die je kunt gebruiken in jongerenclubs, kampen, trainingsweekenden en schoolactiviteiten. De workshops nodigen deelnemers uit om na te denken, te discussiëren en de onderwerpen te verbinden met hun eigen leven. Ze zijn ontworpen om actief, visueel en toegankelijk te zijn.

1.2 Voor wie het is

Het DCHD-curriculum is bedoeld voor mensen die Deaf Studies willen integreren in jeugdwerk en onderwijs.

Het is gemaakt voor:

- Dove jongeren van 16 tot 25 jaar en zij willen meer leren over doof erfgoed, identiteit en de dovengemeenschap.
- Jeugdwerkers en vrijwilligers, vooral degenen die werken in organisaties met dove jongeren of jongerenactiviteiten leiden.
- Docenten en trainers, waaronder docenten en workshopleiders die materialen gericht op doven willen gebruiken.

Je hoeft geen expert te zijn in Deaf Studies om dit handboek te gebruiken. De workshops zijn stapsgewijs geschreven, zodat je ze gemakkelijk kunt volgen. Tegelijkertijd is de inhoud betekenisvol en nodigt het uit tot diepere discussie.

1.3 Hoe dit curriculum is ontwikkeld

Het DCHD-curriculum is ontwikkeld door een Europees partnerschap. De partners werkten samen om de workshops te creëren en te testen, en om ervoor te zorgen dat ze nuttig zijn in verschillende landen en omgevingen.

De partnerorganisaties zijn:

- Turkoois (Nederland)
- equalizent (Oostenrijk)
- WITAF (Oostenrijk)
- Innosign (Slowakije)
- Istituto dei Sordi di Torino (Italië)

Vanaf het begin volgde het curriculum het idee van "niets over ons zonder ons". Dit betekent dat doven bij het proces betrokken waren, niet alleen als deelnemers, maar ook als makers en besluitnemers. De partners gebruikten feedback van dove jongeren, jeugdwerkers en adviseurs om de workshops te verbeteren. Dit hielp het curriculum praktischer, respectvoller en meer verbonden met het echte leven van doven te maken.

Het resultaat is een handboek dat je direct kunt gebruiken, terwijl je ook de grotere ideeën achter Deaf Studies en doof erfgoed leert.

2. Wat we bedoelen met Deaf Studies

2.1 Deaf Studies in het kort

Deaf Studies is een vakgebied dat het leven van doven vanuit een sociaal en cultureel perspectief bekijkt. Het begint niet vanuit het idee dat doven "kapot" zijn of "gerepareerd" moeten worden. In plaats daarvan richt het zich op doven als onderdeel van een gemeenschap, met gedeelde ervaringen, gedeelde ruimtes en gedeelde manieren van communiceren.

Deaf Studies is interdisciplinair. Dit betekent dat het ideeën uit verschillende gebieden brengt, zoals taalkunde, geschiedenis, sociologie, onderwijs en cultuurstudies. Het stelt vragen zoals: hoe ontwikkelen gebarentalen zich, hoe ziet de dovencultuur eruit, hoe organiseren dovensgemeenschappen zich, en welke machtssystemen hebben het leven van doven gevormd.

Een centraal punt in Deaf Studies is dat gebarentalen volledige talen zijn. Ze zijn geen "mime" en geen kopie van gesproken talen. Dit is belangrijk, omdat taaltoegang invloed heeft op onderwijs, sociaal leven en gelijke kansen in de samenleving.

2.2 Belangrijkste thema's

Taal

Taal staat centraal in de Deaf Studies. Veel doven gebruiken een nationale gebarentaal als hun eerste taal, en taaltoegang vormt het leren, de identiteit en het erbij horen. Werk rond gebarentalen richt zich vaak op erkenning, onderwijs en toegang tot informatie.

Cultuur

Deaf Studies beschouwt de dovencultuur als iets echts en waardevols. Cultuur kan gedeelde waarden, humor, sociale regels, verhalen, kunst en manieren van ontmoeting omvatten. Het kan ook omvatten hoe doven kennis van de ene generatie op de volgende doorgeven.

Gemeenschap

Dovengemeenschappen worden opgebouwd door relaties, organisaties en ontmoetingsplekken. Veel doven kunnen later in het leven gemeenschap vinden, niet alleen bij de geboorte. Deaf Studies richt zich op hoe de dovensgemeenschap welzijn, zelfvertrouwen en identiteit ondersteunt.

Geschiedenis

De geschiedenis van doven omvat dovenscholen, dovenclubs, dovenactivisme en de veranderende ideeën over gebarentaal. Deaf Studies onderzoekt ook hoe systemen in onderwijs en geneeskunde, die gericht zijn op het goed kunnen horen, de keuzes en kansen van doven hebben gevormd.

Macht

Macht gaat over wie beslissingen neemt, wie kennis beheerst en wiens stemmen worden gehoord. Deaf Studies wijst er vaak op dat mensen vaak over doven praten, in plaats van

dat ze gehoord worden. Het kijkt ook naar "audisme", wat discriminatie betekent op basis van hoor- en spreeknormen.

Rechten

Deaf Studies is sterk verbonden met mensenrechten. Internationale mensenrechten erkennen de culturele en taalkundige identiteit van doven, waaronder gebarentalen en de dovencultuur. Deze rechten zijn direct verbonden met onderwijs, toegang en gelijkwaardige participatie.

2.3 Deaf Studies in jeugdwerk en contexten van niet-formeel onderwijs

Jeugdwerk en niet-formeel onderwijs gaan niet alleen over het geven van informatie. Ze gaan ook over het creëren van ervaringen waarin jongeren kunnen ontdekken wie ze zijn, zelfvertrouwen kunnen opbouwen en het gevoel kunnen hebben dat ze erbij horen.

In dit handboek wordt Deaf Studies gebruikt als hulpmiddel voor identiteitsontwikkeling. Veel dove jongeren groeien op met beperkte toegang tot de geschiedenis van doven, dove rolmodellen en plekken waar gebarentaal wordt gebruikt. Wanneer ze leren over doof erfgoed en het leven in de dovengemeenschap, kan dat een sterker en positiever zelfbeeld ondersteunen.

Deaf Studies ondersteunt ook kritisch denken. Het helpt jongeren te beseffen hoe macht werkt in het dagelijks leven: op school, in dienstverlening, in de media en zelfs in gezinnen. Dit betekent niet dat jongeren leren wat ze moeten denken. Het betekent dat je ze woorden, verhalen en voorbeelden geeft zodat ze hun ervaringen kunnen begrijpen en erover kunnen praten.

Tot slot past Deaf Studies goed bij leren via workshops. Workshops kunnen ruimte creëren voor discussie, verhalen vertellen en peer learning. Ze kunnen "grote ideeën" verbinden zoals taalrechten en toegang tot echte situaties, zoals het vragen om tolken, het kiezen van een of het omgaan met stereotypen. Hier wordt Deaf Studies praktisch, niet alleen theoretisch.

3. Erfgoed- en identiteitsontwikkeling

3.1 Waarom erfgoed belangrijk is voor identiteit

Erfgoed helpt mensen eenvoudige maar belangrijke vragen te beantwoorden: waar hoor ik thuis, wie begrijpt mij, en waar ben ik trots op. Voor veel dove jongeren kan erfgoed moeilijk toegankelijk zijn, omdat ze opgroeien met beperkt contact met andere doven of plekken waar gebarentaal wordt gebruikt. Onderzoek naar de ontwikkeling van dovenidentiteit beschrijft hoe ergens erbij horen en **zelfbegrip** worden gevormd door sociale ervaringen, toegang tot gemeenschap en het gevoel erkend te worden door anderen.

Erfgoed kan ook veerkracht ondersteunen. Veerkracht betekent niet "altijd sterk zijn". Het betekent dat je steun, vaardigheden en beschermende factoren hebt die mensen helpen om met uitdagingen om te gaan. Onderzoeken over veerkracht bij doven en slechthorenden beschrijven hoe positieve identiteit, ondersteunende relaties en gemeenschapsbinding deel kunnen uitmaken van deze beschermende factoren.

3.2 Doof erfgoed

Doof erfgoed omvat de plaatsen en ruimtes waar doven een gemeenschapsleven hebben opgebouwd. Dit kunnen dovenclubs, scholen, sportgroepen, verenigingen en gemeenschapscentra zijn. Deze ruimtes zijn vaak essentieel geweest voor het doorgeven van gebarentaal, gedeelde tradities en kennis van de gemeenschap. Onderzoek naar dovenclubs beschrijft ze bijvoorbeeld als sociale en culturele centra, niet alleen als vrijetijdsplekken.

Doof erfgoed omvat ook bewegingen en momenten van verandering, zoals campagnes voor gebarentaalerkenning, gelijke toegang en besluitvorming door doven zelf. Het omvat ook alledaagse cultuur: verhalen, humor, sociale regels, vieringen, kunst en de "kleine" gewoonten van een visuele manier van leven.

Erfgoed staat onder druk. Werk aan Doof erfgoed in het Verenigd Koninkrijk laat zien hoe het verlies van dovenclubs en andere langdurige gemeenschapsruimtes invloed kan hebben op identiteitsvorming en erfgoedoverdracht.

3.3 Identiteit in een horend georiënteerde wereld

Een horend georiënteerde wereld stuurt vaak boodschappen, direct of indirect, over wat "normaal" is en wat "beter". Dit kan leiden tot geïnternaliseerde normen, zoals schaamte voor gebarentaal, proberen doofheid te verbergen, of denken dat succes van doven altijd betekent dat je "gehoor acteert". Deaf Studies noemt dit soort kracht vaak audisme: het onterechte idee dat de horende manieren van communiceren en leven superieur zijn.

Recent onderzoek toont ook aan dat onderdrukking geïnternaliseerd kan worden en dat dit verband kan houden met welzijn en mentale gezondheid van doven. Dit is een van de redenen waarom werk aan positieve identiteit belangrijk is, vooral voor jongeren¹.

Rolmodellen en zichtbaarheid kunnen hier een groot verschil maken. Het zien van dove volwassenen, die een volwaardig leven leiden, kan jongeren helpen hun eigen toekomst voor te stellen, zelfvertrouwen op te bouwen en zich minder alleen te voelen. Onderzoek naar het werk van dove rolmodellen beschrijft hoe rolmodellen kinderen en gezinnen kunnen ondersteunen, vooral wanneer kinderen opgroeien in horende gezinnen met beperkte toegang tot kennis uit de dovengemeenschap.

3.4 Van persoonlijk verhaal naar collectief verhaal

Identiteit is persoonlijk, maar ook sociaal. Veel doven herkennen delen van hun eigen verhaal in andermans verhalen: ervaringen met school, toegang, communicatiebarrières, trots en het vinden van een gemeenschap. Wanneer jongeren hun persoonlijke ervaringen verbinden met een bredere gemeenschapsverhaal, krijgen ze vaak de mogelijkheid om uit te leggen wat ze hebben meegemaakt en voelen ze zich meer geworteld in wie ze zijn. Onderzoeken naar de constructie van dovenidentiteit beschrijven hoe jongeren betekenis krijgen door *lived experience* en sociale context.

Daarom gebruiken veel workshops in dit handboek reflectietools. Deze kunnen begeleide discussies, verhaalcirkels, persoonlijke tijdlijnen, het in kaart brengen van belangrijke plaatsen en het delen van objecten, foto's of herinneringen die verband houden met erfgoed omvatten. Het doel is niet om iemand te dwingen privégegevens te delen. Het doel is om veilige manieren te bieden om te reflecteren, te kiezen wat je wilt delen en te zien hoe individuele ervaringen aansluiten bij een groter verhaal.

¹ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39939356/>

4. Verbanden met andere studies van gemarginaliseerde groepen

4.1 Waarom deze vergelijking belangrijk is

Deaf Studies is niet het enige vakgebied dat vragen stelt over identiteit, macht en erbij horen. Andere vakgebieden, zoals Black Studies, groeiden ook omdat mensen wilden dat hun eigen geschiedenis, kennis en levenservaringen serieus werden genomen in het onderwijs. In veel landen groeide Black Studies door studentenactivisme dat uitdaagde wat universiteiten onderwezen en waarvan de verhalen als "belangrijk" werden gezien².

Het vergelijken van Deaf Studies met andere studies uit gemarginaliseerde groepen kan om twee redenen nuttig zijn. Ten eerste laat het zien dat identiteitswerk niet "extra" is, maar een echt onderdeel van leren. Ten tweede biedt het gedeelde tools: kritisch denken, kennis van de gemeenschap en een focus op hoe systemen ongelijkheid creëren. Deze hulpmiddelen helpen jongeren hun leven beter te begrijpen en met meer vertrouwen over hun ervaringen te praten.

4.2 Overeenkomsten en verschillen

Er zijn duidelijke overeenkomsten. Veel gemarginaliseerde groepen hebben ervaren dat ze door buitenstaanders beschreven worden, in plaats van gehoord te worden. Velen hebben gestreden voor vertegenwoordiging, gelijke rechten en respect voor hun talen en culturen.

Er zijn ook verschillen. Deaf Studies legt een sterke focus op gebarentalen en toegang tot communicatie. Onderzoek heeft aangetoond dat de kijk op doven als een groep met "speciale behoeften" is veranderd naar het zien van hen als een culturele en taalkundige minderheid, vooral in discussies over het onderwijs en taalbeleid.

Een ander verschil is audisme. Audisme betekent het beoordelen van doven op basis van gehoornormen, bijvoorbeeld dat spreken en horen als "beter" worden gezien. De term werd bedacht door Tom Humphries en wordt gebruikt om discriminatie en macht te benoemen die verband houden met op horen gerichte ideeën³.

Deaf Studies benadrukt ook vaak meerlaagse identiteiten. Dit betekent dat mensen tot meer dan één groep tegelijk kunnen behoren, en deze identiteiten elkaar kunnen vormen. Een doof persoon kan bijvoorbeeld ook zwart, Roma, migrant, queer of gehandicapt zijn. Dit beïnvloedt hoe zij toegang, discriminatie en ergens bij horen ervaren.

² <https://africana.sfsu.edu/history>

³ H-Dirksen L. Bauman, *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Volume 9, Nummer 2, april 2004, pagina's 239-246

4.3 Een opmerking over respectvolle **facilitering**

Vergelijkingen kunnen helpen, maar ze moeten met zorg worden omgegaan. Het doel is niet om te bepalen wie het "ergst" heeft. Dat soort discussies kunnen onbehelpzaam zijn en het vertrouwen in de groep schaden.

Een goede aanpak is om nuance uit te nodigen. Je kunt vragen: wat is hier vergelijkbaar, wat is anders, en wat kunnen we van elkaar leren? Je kunt de deelnemers er ook aan herinneren dat iedereen zijn eigen verhaal heeft. In workshops over identiteit is het belangrijk om de ruimte respectvol te houden, mensen de vrijheid geven om geen vragen te beantwoorden en de druk om persoonlijke ervaringen te delen te vermijden.

5. Een korte geschiedenis van Deaf Studies en pioniers

5.1 Mijlpalen die het veld vormgaven

Deaf Studies verscheen niet van de ene op de andere dag. Het is ontstaan door strijd rond onderwijs, taal en rechten.

Een belangrijk evenement in de geschiedenis van doven was de conferentie van Milaan in 1880, waar gebarentalen uit veel scholen werden verbannen en oralisme werd gepromoot als "beter". Deze beslissing beïnvloedde het dovenonderwijs jarenlang en verminderde de toegang van veel kinderen tot gebarentaal.

Een andere belangrijke mijlpaal was de groeiende erkenning dat gebarentalen volledige talen zijn. Een belangrijke vroege stap was het werk van William Stokoe, dat de linguïstische onderzoek van gebarentalen ondersteunde en hielp veranderen hoe veel mensen ze begrepen.

Activisme heeft het vakgebied ook gevormd. In 1988 werd het Deaf President Now-protest aan Gallaudet University een belangrijk symbool van doof leiderschap en vertegenwoordiging. Het toonde de kracht van collectieve actie en beïnvloedde hoeveel mensen spraken over dovenrechten⁴.

5.2 Van "medisch probleem" naar cultureel-linguïstische minderheidslens

Lange tijd werd doofheid vooral beschreven als een medisch probleem. Deaf Studies hielpen dat idee uit te dagen door zich te richten op taal, cultuur en gemeenschapsleven.

Tegenwoordig beschrijven veel onderzoekers en opvoeders dove kinderen als een culturele en taalkundige minderheid, vooral wanneer het gaat over tweetalig onderwijs en toegang tot taal.

Deze verschuiving is belangrijk omdat het de vragen die we stellen verandert. In plaats van alleen te vragen "Hoe kunnen we de persoon repareren", vragen we "Hoe kunnen we barrières wegnemen" en "Hoe ondersteunen we taal en identiteit".

5.3 Pioniers en belangrijke bijdragen

Deaf Studies is gevormd door kennis die door doven zelf worden verzameld en door wetenschappelijk onderzoek dat de dovencultuur serieus nam.

⁴ <https://gallaudet.edu/deaf-president-now/>

Zo schreven Carol Padden en Tom Humphries over de dovencultuur van binnenuit en legden ze uit hoe taal, gedeelde tradities en het dagelijks leven mensen verbinden tot een gemeenschap. Hun werk hielp veel lezers te begrijpen waarom "Doof" een identiteit kan zijn, niet alleen een status van horen.

Paddy Ladd introduceerde het concept van "deafhood", waarbij identiteit werd beschreven als een reis in plaats van een vast label. Dit idee wordt vaak gebruikt om te praten over trots, genezing van negatieve boodschappen en het opbouwen van een sterkere band met de gemeenschap.

Andere schrijvers, zoals Harlan Lane, beïnvloedden ook publieke debatten door systemen die gericht zijn op het kunnen horen te bekritisieren. Deze systemen beweren namelijk doven te helpen terwijl ze de keuzes en macht van doven beperken.

5.4 Rolmodellen en vertegenwoordiging voor dove jongeren

Rolmodellen zijn belangrijk omdat zij dove jongeren laten voelen dat een toekomst mogelijk is. Wanneer dove jongeren dove volwassenen zien leiden, lesgeven, kunst maken of verandering organiseren, versterkt dat hun zelfvertrouwen en motivatie. Deaf Studies belicht vaak verhalen van dove leiders en gemeenschapsbouwers om deze reden.

Dit handboek behandelt rolmodellen ook als onderdeel van erfgoed. Erfgoed is niet alleen oude gebeurtenissen. Het is ook de gemeenschap van nu en de mensen die kennis vooruit helpen.

5.5 Europese dimensie en gedeeld erfgoed over grenzen heen

Dovengemeenschappen bestaan in elk Europees land, en ze hebben zowel lokale als gedeelde geschiedenissen. Gebarentalen verschillen per land, maar veel problemen zijn vergelijkbaar: onderwijs, toegang tot tolken, toegankelijke informatie en erkenning.

Op Europees niveau heeft het Europees Parlement opgeroepen tot erkenning en steun van nationale gebarentalen, waaronder een resolutie in 1988 en vervolgacties. Op mondiaal niveau bevat het VN-verdrag Inzake de Rechten van Personen met een Handicap duidelijke verwijzingen naar gebarentalen en toegang tot informatie.

Deze bredere context is belangrijk voor jongeren. Het laat zien dat de dovenidentiteit persoonlijk, lokaal is en ook verbonden is met een grotere beweging voor taalrechten en gelijkwaardige participatie.

6. Wat zit er in dit curriculum

6.1 Curriculumkaders: structuur, leerdoelen en voortgang

Het DCHD-curriculum is opgebouwd als een duidelijk leerpad. Het is een cursus met 10 onderwerpen in een blended learning-vorm en in totaal 30 uur aan leeractiviteiten.

Het belangrijkste leerdoel is het vergroten van het begrip en waarderen van de dovencultuur, erfgoed en diversiteit. Het heeft ook als doel dove jeugdwerkers uit te rusten met de vaardigheden en kennis om dove jongeren effectief op te leiden.

De blended learning-aanpak combineert:

- Zelfgestuurd leren met behulp van de videotoolkkit
- Interactieve online activiteiten
- Groepsdiscussies en praktische oefeningen (face-to-face of online)
- Praktische toepassing van concepten die zijn geleerd

Alle materialen zijn verzameld in een digitale handleiding. Ze zijn beschikbaar op de website om te downloaden.

6.2 Onderwerpen en activiteiten

Het curriculum bevat de volgende onderwerpen en uren:

Onderwerpsnummer	Onderwerp	Duur
1	Identiteit en cultuur van doven	3 uur
2	Geschiedenis en erfgoed van doven	3 uur
3	Kunst en cultuur	3 uur
4	Gebarentaalstructuur	3 uur
5	Dovenonderwijs	3 uur
6	Toegankelijkheidstechnologie voor de dovensamenleving	3 uur
7	Evenementen en organisaties binnen de dovensamenleving	3 uur
8	Kennis maken met dove rolmodellen en leiders	3 uur
9	Geestelijke gezondheid en welzijn van doven	3 uur

10	Rechten en vertegenwoordiging van de belangen van doven	3 uur
----	---	-------

De onderwerpen werden niet willekeurig gekozen. Ze kregen prioriteit met behulp van:

- Inzichten van in dit project opgezette adviesraden
- inzichten uit een enquête over de impact van Deaf Studies, tekortkomingen en onderwerpen waar er behoefte aan is

Het curriculum maakt gebruik van een breed scala aan activiteiten om het leren actief en praktisch te houden. In de lesplannen zie je methoden zoals discussies, intergenerationele gesprekken, leertrajecten, workshops, brainstormen en leren via informatieve video's.

6.3 Wat hoort bij elke workshop

Elk onderwerp wordt ondersteund door een set workshopmaterialen die eenvoudig te gebruiken zijn. Voor elk onderwerp zijn er:

- Methodebladen
- Dia's (presentaties)
- Werkbladen
- Zelfbeoordelingsvragenlijsten

Deze materialen zijn te downloaden in meerdere geschreven talen: Nederlands, Duits, Slowaaks en Italiaans.

6.4 Multimedia-bronnen gekoppeld aan de workshops

Het curriculum is gekoppeld aan een reeks video's die het leren ondersteunen. De video's worden gebruikt in de workshops en ondersteunen ook zelfgestuurd leren via de videotoolkit.

Het project omvat ook 20 educatieve video's in verschillende formaten (bijvoorbeeld informatieve video's, sketches, animaties en korte documentaires). Het curriculum verwijst naar deze video's ter ondersteuning van de activiteiten. De video's kunnen ook apart worden bekeken en buiten het curriculum worden gebruikt om de impact te vergroten.

De video's zijn beschikbaar in de projectgebarentalen: NGT, ÖGS, LIS en SPJ.

6.5 Waar je extra materiaal kunt vinden

Al het materiaal is te vinden op onze website: www.deafstudies.eu.

Deze website bevat:

- De enquêterapporten (Europese en nationale rapporten)
- Workshopmaterialen in digitaal formaat (hetzelfde formaat als dit handboek en ook als zelfstandige workshops)
- Video's worden genoemd in beide workshops

7. Pedagogische benadering en principes

7.1 Blended learning-model

Het DCHD-curriculum gebruikt een blended learning-model. Dit betekent dat je verschillende manieren van leren in één programma kunt combineren: zelfgestuurd leren, online activiteiten en groepsessies.

In dit curriculum omvat blended learning:

- Zelfgestuurd leren met behulp van de videotoolkit
- Interactieve online activiteiten
- face-to-face of virtuele groepsdiscussies en praktische oefeningen
- praktische activiteiten om toe te passen wat mensen geleerd hebben

Deze structuur biedt flexibiliteit. Het kan verschillende omgevingen en leervoorkeuren aanpas, terwijl het toch een **duidelijk leerpad** behoudt.

7.2 Doofgecentreerd en visueel toegankelijk ontwerp

Het DCHD-curriculum is ontworpen om doofgedreven, doofgecentreerd en doofvriendelijk te zijn. We kozen voor deze aanpak omdat gebarentaal de eerste taal is voor veel deelnemers, en omdat materialen moeten aansluiten bij de behoeften en sterke punten van dove trainers en dove jongeren.

In de praktijk betekent dit:

- De activiteiten worden uitgevoerd in gebarentaal en worden gefaciliteerd door moedertaalgebaarders of medewerkers die vaardig zijn in gebarentaal
- De materialen gebruiken meer visuele elementen en verminderen de afhankelijkheid van lange teksten
- Visuele beelden worden naast gebarentaal gebruikt om het begrip te ondersteunen, onder andere bij mensen met laaggeletterdheid, mensen met migratieachtergronden en beperkte nationale taalvaardigheden, en mensen met een verstandelijke beperking
- Wanneer iets niet duidelijk is voor mensen kan aanvullende uitleg worden gegeven in tekst en video's

Het project zet zich ook in voor toegankelijkheid in zijn digitale tools en platforms, waarbij toegankelijkheidsrichtlijnen worden aangehouden voor online bronnen.

7.3 Veilige leerruimtes

Veel methoden in dit curriculum zijn gebaseerd op het delen van ervaringen, het bespreken van ideeën en het leren van elkaar. Daarom is het belangrijk om een ondersteunende en respectvolle leeromgeving te creëren.

De methoderichtlijnen van het curriculum bevatten praktische stappen die hierbij helpen, bijvoorbeeld:

- Stel regels vast voor het om de beurt nemen in discussies
- Gebruik visuele hulpmiddelen ter ondersteuning van discussies
- Neem de tijd en zorg dat alles begrepen wordt

De methoden omvatten ook het bieden van persoonlijke ondersteuning indien nodig, duidelijke stapsgewijze instructies in gebarentaal en het gebruik van rekwisieten of visuele hulpmiddelen tijdens rollenspellen.

7.4 Deelname en empowerment

Participatie is een centraal principe van het DCHD-project. Het curriculum ondersteunt deelname via interactieve leermethoden zoals discussies, kritisch denken en groepswerk. Deze methoden helpen leerlingen hun eigen mening te vormen, andere opvattingen te begrijpen en zelfstandiger te worden. Zelfgestuurd leren ondersteunt deze onafhankelijkheid als doel ook.

Dove jeugdwerkers worden ook gezien als rolmodellen van leeftijdsgenoten. Hun actieve betrokkenheid ondersteunt een omgeving waarin dove jongeren met meer vertrouwen kunnen deelnemen.

7.5 Toegankelijkheid

De workshops zijn ontworpen om zeer interactief te zijn, dus ze werken het beste wanneer deelnemers gedurende het hele proces actief betrokken zijn. Ze verlopen meestal het soepelst wanneer de hele groep dezelfde gebarentaal gebruikt.

De materialen zijn bedoeld voor dove jongeren die kunnen gebaren. Je kunt de workshops echter ook aanpassen voor een groep dove (jonge) mensen die nog niet helemaal vaardig zijn in gebarentaal. In dat geval kun je ervoor kiezen om een gebarentaaltolk en een schrijftolk toe te voegen, zodat belangrijke informatie ook schriftelijk beschikbaar is.

Als je met een groep horenden werkt, kunnen de workshops in principe ook worden aangepast. In die situatie zou je moeten overwegen om gebarentolken aanwezig te hebben, bij voorkeur minstens twee.

8. Hoe de workshops te gebruiken

8.1 Voorgestelde routes door het curriculum

Je kunt dit curriculum op verschillende manieren gebruiken, afhankelijk van je omgeving en de tijd die je hebt.

Volledige traject

De volledige cursus omvat 10 onderwerpen in een blended learning-formaat en bestaat in totaal 30 uur.

Pick-and-mix:

Je kunt ook losse onderwerpen kiezen en deze als losse workshops gebruiken. De curriculumstructuur biedt flexibiliteit in de uitvoering, terwijl het toch verschillende leerstijlen en voorkeuren ondersteunt.

8.2 Timing en sessieformaten

Elk onderwerp is gepland voor 3 uur. In het trainingsplan worden onderwerpen vaak verdeeld in twee hoofdstukken van elk ongeveer 1,5 uur. Dit maakt het makkelijker om te plannen als:

- Eén langere sessie, of
- twee kortere sessies op verschillende dagen

De cursus is ontworpen voor zowel face-to-face als virtuele presentatie, omdat groepsdiscussies en praktische oefeningen zowel fysiek als online kunnen plaatsvinden.

8.3 Checklist voor faciliteren

Controleer voordat je een workshop organiseert de basisopzet en materialen die in het trainingsplan staan. Afhankelijk van het onderwerp kan dit het volgende omvatten:

- Een beamer en apparatuur om video's te bekijken
- Online tools zoals Jamboard voor groepswerk
- Bronnen zoals archiefmateriaal of materiaal uit het verleden, wanneer het onderwerp erom vraagt

Plan ook op toegankelijkheid:

- Zorg dat de visuals en video's duidelijk en makkelijk te volgen zijn
- Gebruik lesmethoden die doofvriendelijk en cultureel relevant zijn

- Bereid je voor met de gebarentaaltolken (zie 7.5)

8.4 Groepsdynamiek beheren

Het curriculum is opgebouwd rond interactieve methoden zoals discussies, intergenerationele discussies, leerreizen en rollenspel.

Om goede groepsdynamiek te ondersteunen, raden wij aan:

- het vormen van groepen die zo divers mogelijk zijn – maar toch dezelfde taal delen
- duidelijke regels voor het nemen van de beurt stellen
- Voldoende tijd nemen voor voorbereiding en feedback (bijvoorbeeld in rollenspellen)
- Zorg dat iedereen de taak begrijpt voordat je verder gaat

9. Differentiatie en aanpassing

9.1 Differentiatie op basis van leeftijd en levenservaring

Het curriculum is bedoeld voor dove jongeren van 16 tot 25 jaar, met als begeleiders jeugdwerkers van 18 jaar en ouder. Binnen die leeftijdscategorie kunnen de ervaringen van mensen heel verschillend zijn. Zo beschrijft de behoefteanalyse hoe sommige dove jongeren pas later in hun tienerjaren leren over de dovencultuur, vooral wanneer ze opgroeien in niet-dove gezinnen en naar reguliere scholen gaan.

Hierdoor kun je aanpassen hoeveel achtergrondinformatie je geeft, en hoeveel tijd je besteedt aan discussie en reflectie, terwijl je toch dezelfde workshopstructuur gebruikt.

9.2 Differentiatie op basis van taal en geletterdheid

Het project gebruikt een ontwerp dat verschillende taalachtergronden en geletterdheidsniveaus ondersteunt. Het vermindert de afhankelijkheid van lange teksten, gebruikt meer visuele elementen en ondersteunt begrip via gebarentaal en afbeeldingen.

Als er doven in je groep zitten die niet bekend zijn met bepaalde zinnen, contexten of woorden, stellen we voor om aanvullende uitleg te geven in tekst en video's.

9.3 Differentiatie door aanvullende behoeften

De toegankelijkheidsaanpak van het project houdt ook rekening met deelnemers die mogelijk extra ondersteuning nodig hebben, waaronder mensen met een laag opleidings- of geletterdheidsniveau, mensen met migratieachtergronden en beperkte nationale taalvaardigheden, en mensen met een verstandelijke beperking. Visuele beelden naast gebarentaal maken deel uit van deze aanpak.

De methodebegeleiding omvat ook persoonlijke ondersteuning indien nodig, en duidelijke stapsgewijze instructies in gebarentaal.

9.4 Aanpassen aan verschillende contexten

Het project sluit aan bij verschillende contexten waarin dove jongeren leren en anderen ontmoeten. Het erkent dat dove leerlingen op reguliere scholen of op scholen voor doven kunnen zitten, en dat beide contexten hiaten kunnen hebben in het onderwijs over dovencultuur. Dovenscholen zijn niet de belangrijkste doelgroep, maar zijn belangrijke samenwerkingspartners voor het gebruik van de materialen en het verkennen van toekomstige samenwerking.

Omdat het curriculum geblend is, kan het ook worden gebruikt in jeugdwerkomgevingen waar je online tools en fysieke activiteiten combineert.

9.5 Aanpassen aan verschillende leeftijdsgroepen

Tijdens de pilotfase van het project werden ook enkele workshops getest met deelnemers die ouder waren dan de hoofddoelgroep. Dit werkte goed. Veel oudere dove deelnemers leerden op school niets over Deaf Studies. Ze groeiden vaak op met vooral horende docenten en hadden beperkt contact met dove rolmodellen. Ze zeiden dat de materialen echte waarde toevoegden aan hun identiteit, zelfs op latere leeftijd, en ze waren tevreden met de workshops.

Bij het werken met oudere groepen moet je de methoden mogelijk aanpassen. Sommige deelnemers zijn misschien niet bekend met niet-formeel onderwijs. Ze zijn misschien gewend aan meer door docenten geleid leren en verwachten misschien niet actief bij te dragen aan een workshop. Als je een reeks workshops plant, kan dat helpen om langzamer over te stappen van docentgerichte activiteiten naar meer participatieve activiteiten, zodat mensen zelfvertrouwen kunnen opbouwen en zich comfortabel voelen om deel te nemen.

10. Reflectie, evaluatie en erkenning

10.1 Hoe leren te meten in niet-formele omgevingen

Dit curriculum bevat verschillende manieren om leren te beoordelen. Het kader bevat veel ideeën zoals interviews, nabesprekingen, quizzen, het verzamelen van foto's, ondertekende uitlegopdrachten, presentaties, onderzoekstaken, collages en verhalen vertellen.

Het curriculum bevat ook praktische oefeningen per onderwerp, en het algemene doel is om leerlingen te helpen onthouden wat ze geleerd hebben en het later zelf toe te passen.

Hoewel de workshoppakketten enkele afgeronde beoordelingen bevatten, ben jij als trainer ook vrij om een nieuwe vorm van beoordeling te bedenken die beter past bij jouw groep deelnemers.

10.2 Gebruik van zelfbeoordelingstools en feedbackformulieren

Er zijn enkele vragenlijsten voor zelfassessments als onderdeel van het workshoppakket.

Om beoordeling toegankelijk te maken in gebarentaal biedt het kader duidelijke richtlijnen, zoals:

- Instructies in gebarentaalvideo's
- Visuele hulpmiddelen zoals diagrammen en infographics
- het mogelijk maken van ondertekende antwoorden via video-opnamen
- Extra tijd bieden wanneer nodig
- Tolkondersteuning wanneer nodig
- Vragen in zowel schriftelijke als ondertekende vorm
- Duidelijke rubrieken in geschreven en ondertekende formaten
- Feedback in gebarentaal

10.3 Certificering en erkenning

Elk onderwerp bevat aanwezigheidscertificaten.

Nadat je een groep dove deelnemers hebt getraind, wil je misschien een certificaat aanbieden als erkenning van de kennis, vaardigheden en houding die zij hebben opgedaan. Het certificaat moet ten minste het volgende bevatten:

- een verwijzing naar het DCHD-project en dit handboek
- De naam van de trainer

- De leerdoelen
- De kennis, vaardigheden en houding die zijn verworven
- De datum van voltooiing

10.4 Erkenning van competenties (EQF)

10.4.1 Wat is de EQF?

Het Europees Kwalificatiekader (EQF) is een gedeeld Europees referentiehulpmiddel dat mensen helpt leren tussen landen en leeromgevingen te begrijpen en te vergelijken. Het wordt gebruikt in formeel onderwijs, maar kan ook non-formeel leren ondersteunen, zoals jeugdwerk, omdat het leren op een praktische manier beschrijft: wat iemand begrijpt, wat hij kan doen en hoe zelfstandig hij of zij kan gebruiken wat hij heeft geleerd.

De EQF heeft 8 niveaus (EQF 1-8). Deze niveaus beschrijven niet iemands "waarde" en zijn geen schoolbeoordelingssysteem. In plaats daarvan beschrijven ze het type en de complexiteit van leerresultaten. Dit is nuttig in Deaf Studies, omdat dove jongeren vaak verschillende toegang hebben tot kennis over dovencultuur, dove rolmodellen en leermogelijkheden. Het koppelen van workshops aan EQF-niveaus maakt het makkelijker uit te leggen wat een workshop wil ontwikkelen, en het helpt facilitators hetzelfde onderwerp aan te passen voor verschillende groepen.

In dit handboek zijn de workshops gekoppeld aan EQF-niveaus om transparantie en erkenning te ondersteunen. Het kan deelnemers helpen hun eigen vooruitgang te zien, begeleiders helpen een passend niveau van uitdaging te kiezen en organisaties helpen leerresultaten te beschrijven wanneer ze certificaten verstrekken.

10.4.2 De 8 EQF-niveaus in eenvoudige taal

Hieronder volgt een vereenvoudigde uitleg van alle EQF-niveaus. In de praktijk kunnen workshops deels over niveaus heen plaatsvinden, en een groep kan deelnemers op verschillende niveaus omvatten.

EQF Niveau 1 – Eerste stappen

- **Kennis:** basisfeiten en eenvoudige ideeën
- **Vaardigheden:** duidelijke instructies volgen, eenvoudige taken uitvoeren
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** heeft ondersteuning nodig; werkt met nauwe begeleiding

EQF Niveau 2 – Basisbegrip

- **Kennis:** basisbegrip van een onderwerp en eenvoudige regels
- **Vaardigheden:** gebruik eenvoudige hulpmiddelen of methoden; voltooi routinetaken

- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** kan met enige onafhankelijkheid werken, maar heeft nog steeds hulp nodig

EQF Niveau 3 – Praktisch en zelfverzekerder

- **Kennis:** kent belangrijke concepten; begrijpt redenen en voorbeelden
- **Vaardigheden:** kies uit bekende methoden; los bekende problemen op
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** kan kleine stappen plannen en verantwoordelijkheid nemen voor eigen werk in vertrouwde situaties

EQF Niveau 4 – Onafhankelijk in vertrouwde situaties

- **Kennis:** brede kennis in een vakgebied
- **Vaardigheden:** verschillende methoden selecteren en toepassen; problemen oplossen; keuzes uitleggen
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** werkt zelfstandig; kan anderen ondersteunen; neemt verantwoordelijkheid voor uitkomsten in vertrouwde contexten

EQF Niveau 5 – Toepassen en verbeteren

- **Kennis:** gespecialiseerde kennis met bewustzijn van grenzen (wat je wel en niet weet)
- **Vaardigheden:** oplossingen ontwikkelen, methoden verbeteren, informatie uit verschillende bronnen combineren
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** beheert eigen leren; kan anderen begeleiden; neemt verantwoordelijkheid voor kwaliteit in verschillende situaties

EQF Niveau 6 – Begrip en kritisch denken

- **Kennis:** geavanceerde kennis; kritisch begrip van theorieën en ideeën
- **Vaardigheden:** analyseren, interpreteren en evalueren; complexe problemen oplossen
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** neemt beslissingen in complexe contexten; neemt verantwoordelijkheid voor professionele ontwikkeling en voor het werk van anderen

EQF Niveau 7 – Zeer gespecialiseerd en strategisch

- **Kennis:** zeer gespecialiseerde kennis; verbindt theorieën en praktijk; creëert nieuwe ideeën in het veld
- **Vaardigheden:** strategieën ontwerpen; kennis integreren; bewijs evalueren; complexe projecten leiden
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** leidt en transformeert werk- of leeromgevingen; neemt verantwoordelijkheid voor beslissingen in onzekere situaties

EQF Niveau 8 – Expertniveau

- **Kennis:** kennis op het meest geavanceerde front van een vakgebied
- **Vaardigheden:** nieuwe benaderingen creëren; problemen op innovatieve manieren oplossen; bijdragen aan onderzoek en ontwikkeling
- **Verantwoordelijkheid/autonomie:** toont leiderschap en integriteit op het hoogste niveau; vormt het vakgebied en ondersteunt anderen bij het ontwikkelen van expertise

10.4.3 Hoe EQF-niveaus worden gebruikt in dit handboek

Elke workshop in dit handboek is gekoppeld aan één of meer EQF-niveaus. Deze link beschrijft het soort leren waar de workshop naar streeft. Sommige workshops richten zich bijvoorbeeld op het opbouwen van belangrijke Deaf Studies-concepten en gedeelde woordenschat. Anderen richten zich meer op communicatie, reflectie en deelname in een groep. Sommige workshops nodigen leerlingen uit om macht, identiteit, taalbeleid of representatie te analyseren, wat meestal abstracter denken en meer onafhankelijke discussie vereist.

Omdat deelnemers heel verschillende startpunten kunnen hebben, is de EQF-link niet bedoeld om een groep te "labelen". In plaats daarvan is het een hulpmiddel ter ondersteuning van planning en aanpassing. Je kunt het gebruiken om te bepalen hoeveel achtergrondinformatie de groep nodig heeft, hoeveel ondersteuning ze moeten bieden en welke resultaten realistisch zijn binnen de workshop tijd.

10.4.4 EQF toepassen om een workshop makkelijker of moeilijker te maken

Je kunt EQF gebruiken als een praktisch hulpmiddel voor differentiatie. Dit betekent dat je hetzelfde onderwerp en dezelfde workshopstructuur behoudt, maar het niveau van uitdaging aanpast zodat de workshop toegankelijk en betekenisvol is voor je groep.

Een nuttige manier om dit te doen is door vier elementen aan te passen:

- **Input:** hoeveel informatie je geeft, en in welke vorm (gebarentaal, afbeeldingen, korte tekst, voorbeelden)
- **Taak:** wat deelnemers met de informatie doen (herkennen, beschrijven, vergelijken, analyseren, creëren)
- **Ondersteuning:** hoeveel structuur en begeleiding je biedt (stapsgewijze, modelleren, sjablonen, peer support)
- **Output:** hoe deelnemers laten zien wat ze geleerd hebben (discussie, gesigioneerde video, poster, presentatie, klein project)

Wanneer je een workshop makkelijker wilt maken (dichter bij EQF 1-2), is het doel vaak om begrip en vertrouwen te ondersteunen. Je kunt het tempo vertragen, duidelijkere stapsgewijze instructies geven en je richten op het herkennen en beschrijven van kernideeën. Je kunt ook minder lezen en schrijven met de deelnemers en meer visuele en gebarenuitleg

geven. Deelnemers kunnen leren laten zien door korte gebarenantwoorden, sorteer- en matchopdrachten, of eenvoudige quizen.

Als je een workshop moeilijker wilt maken (dichter bij EQF 4-6 en verder), is het doel vaak om de onafhankelijkheid en diepgang te vergroten. Je kunt meer perspectieven introduceren, deelnemers vragen hun standpunten te verantwoorden en praktijkvoorbeelden gebruiken zonder één goed antwoord. Je kunt deelnemers ook meer verantwoordelijkheid geven in groepswork, bijvoorbeeld door rollen toe te wijzen, hen te vragen delen van de discussie te leiden, of hen te vragen een product voor anderen te maken.

Voorbeelden van toegankelijke opdrachten (vaak nuttig voor EQF 1-2):

- Kaarten of afbeeldingen matchen en sorteren
- Korte uitleg van kernbegrippen in gebarentaal
- kiezen uit voorbeelden ("Welk voorbeeld past het beste, en waarom?")

Voorbeelden van meer uitdagende uitgangen (vaak nuttig voor EQF 4-6):

- Rolgebaseerde discussie of debat met argumenten
- Casestudy-analyse (wat er gebeurde, waarom het belangrijk is, wat zou moeten veranderen)
- een groepsproduct zoals een korte video, poster, mini-presentatie of peer-learning activiteit

10.4.5 Praktische differentiatievoorbeelden met één workshoponderwerp

Hetzelfde onderwerp kan op verschillende EQF-niveaus worden aangeboden door de taak en de output te veranderen. Dit kan je helpen om dezelfde workshop met verschillende groepen te organiseren, of een onderwerp in een serie met toenemende diepgang te herhalen.

Voorbeeldonderwerp: Dovenidentiteit en gemeenschap

- **EQF 1-2:** herken sleutelwoorden en ideeën (Doof, horend, gebarentaal, gemeenschap).
Output: beelden sorteren + korte ondertekende uitleg.
- **EQF 3-4:** beschrijf je eigen ervaring en vergelijk ervaringen in de groep.
Output: groepsdiscussie + eenvoudige reflectievragen (gebaren of geschreven).
- **EQF 5-6:** analyse van barrières en ondersteunende factoren (gezin, school, toegang, taalbeleid).
Output: casestudy-analyse + actie-ideeën.

- EQF 7-8 (bij werken met geavanceerde groepen): ontwerp een kleine bewustwordingsactiviteit of belangenbehartigingsstrategie.
Output: plannen, rechtvaardigen en de impact evalueren.

Voorbeeldonderwerp: Dovengeschiedenis

- EQF 1-2: tijdlijn met belangrijke gebeurtenissen en basisfeiten. Output: data en afbeeldingen overeenkomen + korte samenvatting in gebarentaal.
- EQF 3-4: bespreek oorzaken en gevolgen voor het leven van doven.
Output: kleine groepsdiscussie + presentatie.
- EQF 5-6: vergelijk verschillende bronnen en standpunten (wie vertelt de geschiedenis, en waarom).
Output: bronvergelijking + reflectie op representatie.

10.4.6 Gebruik van EQF voor reflectie en herkenning

EQF kan ook reflectie ondersteunen, omdat het je helpt vragen te matchen met het soort leren waar je naar streeft. Lagere niveaus richten zich vaak op onthouden en begrijpen. Middenniveaus richten zich meer op het toepassen van leren en het koppelen ervan aan ervaring. Hogere niveaus richten zich meer op analyse, oordeel en planning voor verandering.

Je kunt vragen zoals deze aan het einde van een workshop gebruiken:

- EQF 1-2: Welke drie nieuwe woorden of ideeën heb je vandaag geleerd?
- EQF 3-4: Welk voorbeeld uit uw leven sluit aan bij het onderwerp van vandaag?
- EQF 5-6: Wat is er veranderd in hoe jij over dit onderwerp denkt? Wat zou je aanraden om de situatie te verbeteren?
- EQF 7-8 (gevorderde groepen): Welke strategie zou je kiezen, en hoe zou je beoordelen of het werkt?

Wanneer je certificaten verstrekt, kun je het EQF-niveau opnemen als onderdeel van de beschrijving van de leerdoelen. Dit ondersteunt de erkenning van leren uit niet-formeel onderwijs op een duidelijke en begrijpelijke manier, terwijl de focus blijft op participatie, identiteitsontwikkeling en praktisch leren in de groep.

11. Bronnen en volgende stappen

11.1 Gebruik van het digitale handboek en platform

Alle materialen zijn verzameld in dit handboek en een digitale handleiding. Deze materialen zijn beschikbaar op de website voor download.

11.2 Videobibliotheek en hoe video's in sessies te integreren

Het curriculum gebruikt een videotoolkkit voor zelfgestuurd leren en video-gebaseerd leren. De workshops bevatten ook 20 educatieve video's in verschillende formaten (zoals verklarende video's, sketches, animaties en korte documentaires). Er is één video per workshop. Het curriculum verwijst naar deze video's als ondersteunende activiteiten, en ze kunnen ook afzonderlijk worden bekeken als losse leermiddelen of als voorbereidend werk voorafgaand aan de workshop (huiswerkopdracht).

11.3 Beschikbare talen

Dit handboek ondersteunt het leren in verschillende geschreven talen en gebarentalen. Schriftelijk materiaal is beschikbaar in:

- Nederlands,
- Duits,
- Slowaaks,
- Italiaans en
- Engels

Video's zijn beschikbaar in:

- Nederlandse Gebarentaal
- Österreichischer Gebardensprache
- Lingua signei di Italiana
- Slovenský posunkový jazyk

11.4 Verdere literatuur en inspiratie

Het project verzamelde ook ideeën voor overdraagbaarheid en duurzaamheid, wat kan inspireren tot vervolgactiviteiten. Voorbeelden zijn: het interviewen van mensen of experts, het maken van video's, het gebruik van interactieve tools zoals Kahoot of Menti, het doen van kort onderzoek en presentaties, het runnen van een fotografieproject, het bezoeken van dove plaatsen en het verzamelen van bestaande bronnen.

11.5 Contact en praktijkgemeenschap

Een langetermijndoel van het project is het opbouwen van een netwerk van Deaf Studies-docenten. Dit netwerk is bedoeld om voortdurend leren, samenwerking, innovatie en de erkenning van jeugdwerk op dit gebied te ondersteunen. Volg de website www.deafstudies.eu voor meer informatie over dit netwerk.

11.6 Sociale media

DCHD heeft zijn eigen sociale mediakanalen. Bij het geven van workshops zouden we het zeer waarderen als je berichten met ons kunt delen of ons kunt taggen.

Facebook: <https://www.facebook.com/p/Deaf-Culture-Heritage-and-Diversity-61556697793602/>

Instagram: @deafstudies.eu

YouTube: @deafstudies-eu

11.7 Feedback

We verwelkomen feedback over dit handboek, de workshops, de methoden, de video's, enzovoort. Je kunt ook ideeën delen over hoe we het werk van DCHD en Deaf Studies for Deaf (jongeren) kunnen voortzetten. Het is heel goed mogelijk dat DCHD in de toekomst vervolprojecten zal hebben.

Stuur ze alstublieft via een privébericht via de sociale mediakanalen of stuur een e-mail naar de projectcoördinator: info@turkoois.eu.

Workshops

1. Dovenidentiteit en cultuur	40
1.1 Culturele gebruiken en tradities van doven.....	40
Samen de dovencultuur verkennen	40
1.2 Evenementen en organisaties van doven.....	45
2. Dovengeschiedenis en erfgoed	52
2.1 Geschiedenis en erfgoed van doven.....	52
2.2 Milestones en successen van de dovengemeenschap.....	57
3. Gebarentaal	62
3.1 Grammatica en structuur van gebarentalen	62
3.2 Taalverwerving en -ontwikkeling	72
4. Geestelijke gezondheid en welzijn.....	79
4.1 Ontwikkeling van dovenidentiteit en zelfvertrouwen.....	79
4.2 Hulpmiddelen voor geestelijke gezondheid voor doven.....	85
5. Rechten en belangenbehartiging	90
5.1 Wetten en richtlijnen over dovenrechten.....	90
5.2 Politieke participatie en vertegenwoordiging van doven.....	98
6. Dove rolmodellen en leiders.....	105
6.1 Dove docenten en onderzoekers.....	105
6.2 Dove activisten	113
7. Toegankelijkheidstechnologie voor doven	116
7.1 Tolkdiensten en - technologieën	116
7.2 Volledig toegankelijke noodcommunicatiesystemen	124
8. Evenementen en organisaties binnen de dovengemeenschap.....	132
8.1 Dovenclubs en sociale bijeenkomsten	132
8.2 EUDY en WFDYS (internationale organisaties).....	137
9. Dovenonderwijs.....	142
9.1 Tweektalig en bicultureel onderwijs / Didactiek aan doven	142
9.2 Rechten en accommodatie voor Dove studenten.....	145
10. Dovenkunst en -literatuur	149
10.1 Dove kunstenaars & hun werken.....	149
10.2 Dove filmmakers en hun films.....	154

WORKSHOPS EN LESPLANNEN

1. Dovenidentiteit en cultuur

1.1 Culturele gebruiken en tradities van doven

Samen de dovencultuur verkennen

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

Deelnemers zullen:

- diepgaande kennis vergaren over de dovengemeenschap, inclusief hun culturele gebruiken, waarden en tradities;
- het belang begrijpen van het behouden van deze tradities binnen de bredere maatschappelijke context, inclusief hun oorsprong, zoals onderdrukking, communicatie, taal en het delen van gemeenschappelijke ervaringen;
- in staat zijn om belangrijke verschillen tussen meerderheids- en minderheidsculturen te onderscheiden, met name wat betreft de dovencultuur.

✓ **Vaardigheden:**

Deelnemers zullen:

- Leren hoe je onderzoek doet en informatie verzamelt over de dovencultuur en tradities;
- Eenvoudige en duidelijke presentaties (bijvoorbeeld PowerPoint) maken om te delen wat ze hebben geleerd;
- Begrijpelijkerwijs de dovencultuur uitleggen aan mensen die er misschien niet mee bekend zijn;
- Samenwerken in een groep om ideeën te delen en samen aan een presentatie of project te werken.

✓ **Competenties (verantwoordelijkheid en autonomie):**

Deelnemers zullen:

- weten hoe ze hun kennis van de dovencultuur en tradities kunnen toepassen op mensenrechten en de waarde van diversiteit kunnen benadrukken;
- de dovencultuur uitleggen als een breed concept in plaats van een concreet antwoord op de vragen van niet-geïnformeerde horende mensen, en het een diepere betekenis geven;
- ontwikkel het vermogen om effectief samen te werken in een team en betekenisvolle presentaties te maken.

Trainingsmethoden/-technieken:

X Discussies

X Zelfgestuurd leren

X Rollenspel

X Groepswerk

X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

Dovencultuur verwijst naar de sociale en culturele identiteit, waarden, gebruiken, tradities en gedeelde ervaringen van doven, met name degenen die een gebarentaal als hun eerste taal gebruiken. Het is een aparte culturele groep met een eigen taal, tradities en sociale normen, en verschilt op verschillende belangrijke punten van de mainstream horende cultuur.

Belangrijke culturele gewoontes en tradities van de dovengemeenschap zijn onder andere:

- Nationale gebarentaal
- Gewoontes en regels van sociale interactie
- Dove waarden
- Dovenliteratuur (Humor, poëzie, films, verhalen, enz.)
- Dovenkunst
- Geschiedenis van doven
- Welzijnsorganisaties voor Doven, verenigingen, clubs
- Culturele evenementen en festivals
- en meer...

Dovengemeenschappen zijn niet gebonden aan een specifieke geografische locatie, maar worden verenigd door de gedeelde ervaring van doofheid, gezien als een vorm van positieve apartheid. Een nationale gebarentaal dient als hun natuurlijke taal, en weerlegt het medische perspectief dat doofheid ziet als een toestand die met hoortoestellen moet worden "opgelost".

In tegenstelling tot etnische gemeenschappen, waar cultuur verticaal over generaties heen wordt doorgegeven, is de culturele overdracht binnen de dovengemeenschap voornamelijk horizontaal. Praktijken en tradities worden gedeeld onder leeftijdsgenoten, met als gemeenschappelijke band dat ze doof zijn. Deze culturele overdracht vindt plaats via dovenscholen, verenigingen of organisaties, en gezinnen, wat een sterk en onderling verbonden gemeenschapsgevoel bevordert.

Doven hebben specifieke kennis van hun eigen cultuur. Ze zijn zich bewust van hun leiders, belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis van doven, de waarden van de dovengemeenschap, haar gebruiken en haar organisaties. De dovengemeenschap heeft echter ook te maken gehad met systematische onderdrukking door audisme, een vorm van discriminatie die het gehoor prioriteert en doven marginaliseert. Deze uitsluiting heeft historisch gezien geprobeerd gebarentalen te verminderen en oralistische benaderingen op te leggen, waardoor de dovenidentiteit en zelfexpressie worden ondermijnd.

Ondanks deze onderdrukking hebben doven kracht gevonden in hun gedeelde ervaringen. Het concept van Deafhood benadrukt de unieke reis van doven in het omarmen van hun identiteit, het weerstaan van audisme en het cultiveren van een gevoel van erbij horen. Door wederzijdse steun en begrip heeft de dovengemeenschap een rijke culturele ruimte gecreëerd waar leden elkaar versterken, hun erfgoed vieren en opkomen voor hun rechten.

Voor doven is het begrijpen van hun eigen cultuur en geschiedenis belangrijk voor zelfbeschikking en voor het verdedigen tegen discriminatie in samenlevingen waar gehoor de belangrijkste rol speelt. Dit bewustzijn versterkt identiteit, veerkracht en vaardigheden in belangenbehartiging. Bovendien spelen culturele gewoontes en tradities een cruciale rol bij het behoud van de dovengemeenschap.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
5 minuten	Opwarmactiviteit: Wat is cultuur?	Methodologie: Mindmapping Materialen: Mentimeter.com of een groot wit papier en Post-its of een whiteboard met stiften
10 minuten	Introductie van het onderwerp cultuur	Methodologie: Interactieve lezing Materialen: Computer, projector, PowerPoint-presentatie
15 minuten	Vraag: En wij, doven, hebben onze eigen cultuur? Introductie van de Dovencultuur	Methodologie: Discussie en interactieve lezing Materialen: Als je wilt, is het mogelijk met een whiteboard en stiften
10 minuten	Vraag: Wat zijn de verschillen tussen de dovengemeenschap en andere gemeenschappen?	Methodologie: Discussie en interactieve lezing
30 minuten	Groepsonderzoek en het opstellen van een korte presentatie	Methodologie: Groepswerk en visuele en creatieve activiteiten Materialen: Computer- en PowerPoint- (of Canva-) presentatie
Opmerking: Selectie van een culturele praktijk voor elke groep		
20 minuten	Presentatie van elke werkgroep	Methodologie: Korte lezing Materialen: Computer en projector

Opmerking: De tijd voor elke presentatie hangt af van het aantal werkgroepen.

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "Deaf Bing"

Referenties:

Holcomb, T. K. (2023). Introduction to Deaf culture. 2nd edition. Oxford University Press.

<http://www.introductiontodeafculture.com/intro-to-deaf-culture.html>

Ladd, P. (2003). Understanding deaf culture: in search of deafhood, Multilingual Matters.

Lane, H., Pillard R. C., and Hedberg U. (2011). The People of the Eye: Deaf Ethnicity and Ancestry, Oxford University Press.

1. Dovenidentiteit en cultuur

1.2 Evenementen en organisaties van doven

Laten we de activiteiten van de dovensamenleving beter leren kennen

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

Deelnemers zullen:

- een dieper begrip ontwikkelen van de dovenorganisaties op verschillende niveaus - internationaal, nationaal, regionaal en lokaal - en hun evenementen in diverse interessegebieden.
- diepgaande kennis over de organisatiestructuren en systemen binnen de dovensamenleving verwerven.
- een organisatie leren te analyseren met behulp van de SWOT-methode.

✓ **Vaardigheden:**

Deelnemers zullen:

- de dovenorganisaties en -clubs op verschillende niveaus en in diverse interessegebieden verkennen
- inzichten en het werk van deze organisaties delen en bespreken
- een organisatie of gebeurtenis met de SWOT-methode analyseren
- dovenorganisaties en evenementen onderzoeken

✓ **Competenties (verantwoordelijkheid en autonomie):**

De deelnemers zullen:

- bewust worden van het organisatiesysteem binnen de Dovensamenleving
- weten hoe je relevante organisaties kunt identificeren en verbinden voor ondersteuning of deelname aan hun evenementen.
- de competentie verwerven om de sterke punten, zwaktes, kansen en bedreigingen van een organisatie kritisch te beoordelen. Deze kennis kan toekomstige betrokkenheid inspireren bij organisaties die aansluiten bij hun interesses.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
 - X Zelfgestuurd leren
 - X Leertrajecten
 - X Groepswerk
 - X Hele klas
-

Theoretische achtergrond:

De dovengemeenschap wordt verrijkt door een breed scala aan organisaties en verenigingen die voldoen aan haar sociale, culturele, sportieve, politieke en spirituele behoeften. Deze groepen creëren dove ruimtes waar mensen vrij kunnen communiceren in gebarentaal en met anderen kunnen omgaan zonder barrières of vooroordelen, ervaringen kunnen delen en advies kunnen uitwisselen. Door deze deelname kunnen ze eindelijk contact maken met mensen die hen echt begrijpen. In de praktijk bieden deze organisaties diverse diensten aan, waaronder culturele en sociale activiteiten, sportevenementen, belangenbehartiging en spirituele ervaringen.

De dovengemeenschap is divers, met talrijke belangengroepen die inspelen op de behoeften van specifieke sectoren. Voorbeelden zijn organisaties van dove vrouwen, doofblinden, dove BIPOC-groepen, doof LGBTQIA+ en diverse religieuze groepen. Deze organisaties zorgen ervoor dat de uiteenlopende ervaringen en perspectieven van alle leden van de dovengemeenschap worden vertegenwoordigd.

Organisaties bestaan op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau en bedienen verschillende interessegebieden. Ze organiseren vaak evenementen die doven uit verschillende achtergronden samenbrengen, waardoor mogelijkheden ontstaan voor netwerken, culturele uitwisseling en belangenbehartiging.

Niveau ↓ Gebied →	Sociaal-politiek	Jeugd	Sport
Internationaal	<p><i>World Federation of the Deaf (WFD)</i>: Een internationale organisatie die nationale dovenverenigingen ondersteunt en evenementen organiseert zoals het WFD-congres en de WFD-conferentie.</p> <p>http://wfdeaf.org/</p>	<p>Wereldfederatie van de Dovenjeugdafdeling (WFDYS) en hun jeugd-, junior- en kinderkampen.</p> <p>http://www.wfdys.org/</p>	<p>Het International Sport Committee of the Deaf (ICSD) organiseert Deaflympics en Wereldkampioenschappen voor doven in diverse sporten.</p> <p>http://www.deaflympics.com/</p>
Regionaal	<p><i>European Union of the Deaf (EUD)</i></p> <p>https://www.eud.eu/</p> <p>Verschillende regionale secretariaten van de WFD</p> <p>http://wfdeaf.org/who-we-are/our-team/</p>	<p><i>European Union of the Deaf Youth (EUDY)</i>, https://eudy.info/</p> <p>DNUR (Jeugdvereniging van Doven van de Noordse landen).</p> <p>Ook organiseren ze hier kampen voor verschillende leeftijden en festivals.</p>	<p>Organisaties zoals de European Deaf Sports Organization (EDSO), Pan American Deaf Sports Organization (PANAMDES), Asia Pacific Deaf Sports Confederation (APDSC) en Confederation of African Deaf Sports (CADS) organiseren hun kampioenschappen, met diverse sporten speciaal voor dove atleten.</p>
Nationaal	<p>Elk land heeft een Nationale Dovenvereniging die doven vertegenwoordigt in verschillende instellingen. Ze organiseren verschillende evenementen zoals de Internationale Dovenweek en de Internationale Dag van de Doven.</p>	<p>Nederlandse Dove Jongeren (NDJ) organiseert workshops, activiteiten en bijeenkomsten voor dove jongeren.</p>	<p>Koninklijke Nederlandse Dovensportbond (KNDSB) organiseert nationale dovencompetities in verschillende sporten. Ze vaardigen ook dove atleten af naar Europese of wereldkampioenschappen en Deaflympics.</p>
Lokaal	<p>Diverse lokale dovenverenigingen of -</p>	<p>Verschillende lokale jeugdverenigingen,</p>	<p>Verschillende dovensportclubs</p>

	afdelingen, dovenclubs en gemeenschapsevenementen en activiteiten.	commissies en clubs voor dove jongeren kunnen een breed scala aan activiteiten organiseren die zijn afgestemd op jongeren en kinderen.	registreren dove atleten en maken hun deelname mogelijk aan diverse wedstrijden op meerdere niveaus. Daarnaast kunnen deze clubs nationale kampioenschappen, toernooien en evenementen organiseren.
--	--	--	---

In de dovenkunst zijn er verschillende doventheater- en filmmaatschappijen, samen met culturele evenementen op verschillende niveaus. Enkele opvallende internationale evenementen zijn het *Clin d'Oeil Festival*, *DeafFest* en het *Tokyo International Deaf Film Festival*.

Onder de academici: Academische en onderzoeksconferenties voor doven, *Deaf History International*, *European Deaf Students' Union*, *International Congress on the Education of the Deaf (ICED)*, *Dr. Deaf, Formal and Experimental Advances in Sign Language Theory (FEAST)*, enzovoort.

Andere gespecialiseerde groepen: Er zijn ook specifieke organisaties voor gezinnen met dove kinderen, dove ouders met horende kinderen, en professionals zoals dove gebarentaaldocenten, gebarentaaltolken en meer.

Afhankelijk van je locatie kun je ook lokale verenigingen en evenementen opnemen in de lessen die relevant zijn voor jouw context.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen organisaties 'van', 'voor' en 'door' doven. Organisaties 'van' en 'door' Doven worden geleid en bestuurd door doven, met als hoofdfocus het dienen van de dovengemeenschap. Deze groepen weerspiegelen de culturele identiteit en waarden van de dovengemeenschap, waardoor leiderschap en personeel overwegend doof zijn. Daarentegen worden organisaties 'voor' doven meestal geleid door horende personen, en hoewel ze doven willen ondersteunen, komen hun filosofieën niet altijd overeen met die van de dovengemeenschap. Daarom is het essentieel dat organisaties en projecten met betrekking tot doven worden opgezet met doven, zoals het gezegde luidt: 'Niets over ons zonder ons.'.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
15 minuten	Inleiding van het onderwerp	Methodologie: Interactieve lezing Materialen: Computer, projector, PowerPointpresentatie
20 minuten	Organisaties van Doven en evenementen in kaart brengen	Methodologie: Brainstormen en Mindmap Materialen: Een groot witpapier en post-its of een Mind map op Google sites of Canva
ongeveer 10 minuten	Oprichting van werkgroepen, selectie van een organisatie om te analyseren en korte introductie over SWOT	
Opmerking: Voor gevorderde deelnemers		
25 minuten	SWOT analyseert een organisatie	Methodologie: Groepswork Materialen: Papier en kleur stiften
Opmerking: Voor gevorderde deelnemers		
ongeveer 15 minuten	Presentatie van elke werkgroep	Methodologie: Korte presentatie
Opmerking: Afhankelijk van het aantal groepen kan de presentatie per werkgroep ongeveer 5 minuten duren.		
5 minuten	Laatste discussie	Methodologie: Cirkeldiscussie
Opmerking: Alternatieve activiteit voor beginnende deelnemers zonder SWOT-analyse		
Extra activiteit	Een organisatie bezoeken	Methodologie: Journey-leren

Opmerking: Tip over hoe je de activiteit in groepswork kunt uitbreiden

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

Bauman, H. D. L., & Murray, J. J. (2013). "Deaf Studies in de 21e eeuw: 'Dovenwinst' en de toekomst van menselijke diversiteit". In L.J. Davis (red.), *The disability studies reader* (4e druk, pp. 246-262). Routledge.

Holcomb, T. K. (2023). *Introductie tot de dovencultuur*. 2e editie. Oxford University Press.

<http://www.introductiontodeafculture.com/intro-to-deaf-culture.html>

2. Dovengeschiedenis en erfgoed

2.1 Geschiedenis en erfgoed van doven

Geschiedenis van het onderwijs aan doven

Duur: Theorie 60min (+70min huiswerk) & Praktijk/Workshop 120min

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

Deelnemers zullen:

- Verkrijg kennis over de impact van dovenonderwijs op de taalkundige, sociale, emotionele en cognitieve ontwikkelingen van kinderen en volwassenen
- de effecten van orale methoden begrijpen; Oralismen
- Verkrijg inzicht in de scheiding tussen doven- en slechthorende scholen door hoortoestellen

✓ **Vaardigheden:**

Deelnemers zullen:

- Contextualiseer de oorsprong van dovenscholen en hun methoden in de context van hun eigen land
- verwerf kennis over de historische ontwikkeling van dovenonderwijs en dovenscholen in heel Europa.
- Neem een kritisch perspectief om verschillende onderwijsontwikkelingen en omgevingen te evalueren.
- in staat zijn om historische ontwikkelingen in het dovenonderwijs te contextualiseren en deze te verbinden met de huidige omstandigheden.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**

- Mindmapping
- Ideeën verbinden
- Geschiedenis volledig begrijpen, van verleden tot heden

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
 - X Zelfgestuurd leren
 - X Leertrajecten
 - X Intergenerationele discussies
 - X Individueel werk
 - X Groepswork
 - X Hele klasse
 - X Praktische oefening
 - X Toewijzing
-

Theoretische achtergrond:

Dovenonderwijs in Europa is divers en omvat verschillende benaderingen en modellen, verschillend per land en culturele context. Dove educatie richt zich op de specifieke behoeften van dove of slechthorende kinderen en adolescenten, waarbij zowel taalkundige als sociale/emotionele aspecten van het leren worden behandeld. Er zijn verschillende onderwijsmodellen, variërend van zeer gespecialiseerde benaderingen tot inclusieve en integratieve systemen. Dovenscholen in Europa verschillen per land en regio, maar het gemeenschappelijke doel is het bieden van kwalitatief goed onderwijs aan dove en slechthorende kinderen. Steeds vaker wordt de integratieve aanpak geprefereerd, waarbij dove kinderen worden geïntegreerd in het reguliere schoolsysteem terwijl ze speciale ondersteuning ontvangen. Gebarentaal speelt een centrale rol, zowel als communicatiemiddel als onderdeel van de culturele identiteit van de dovengemeenschap. Ondanks de trend naar integratie blijft het belang van gespecialiseerde dovenscholen bestaan.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
40 min	Theorie/inhoud/Inleiding	Methodologie: college Materialen: presentatie PPT
Opmerking: docent: lees papier en artikelen		
10 min	Vragen	Methodologie: open forum Materialen: Whiteboard/flipchart
10 min	Samenvatting	
10 min	Onderzoek huiswerk	Methodologie: Lezing Materialen: Discussie
Opmerking: maak groepen van 2 of 3 personen;		
40 min	Groepspresentatie van huiswerk	Methodologie: Presentatie / Rollenspel Materialen: PPT
Opmerking: iedereen zou iets moeten presenteren.		
10 min	Groepsuitwisseling	Methodologie: Discussie Materialen: flipchart met trefwoord
Opmerking: maak onderwerpen die verschijnen		
10 min	Samenvatting	Methodologie: Open Forum
120 min	Workshop	Methodologie:

		Excursie Materialen: Live sessie onder supervisie / expert
Opmerking: aanvullend programma om kennis uit te breiden en te manifesteren		

Praktisch onderdeel/Workshop

Regionale dovenscholen zullen worden onderzocht en er zal een rondleiding worden gepland. Op elke locatie worden historische gebeurtenissen gepresenteerd en wordt de ontwikkeling van gebarentaal besproken. In het volgende discussieforum wordt een dove persoon die de school heeft bezocht uitgenodigd, of wordt er een bijeenkomst geregeld bij de lokale dovenvereniging.

Onderwijsdoelen:

- Maak geschiedenis tastbaar
- Bezoek historische gebouwen
- Toegang bieden tot persoonlijke geschiedenis
- Maak kennis met getuigen van de geschiedenis

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

Dotter, F./Jarmer, H./Huber, L. (2019): Die Relikte von Oralismus und Behindertendiskriminierung in Österreich. In: Schmidt, M./Werner, A. (Hg.): Zwischen Fremdbestimmung und Autonomie. Nieuwe Impulse zur Gehörlosengeschichte in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Bielefeld: transcript, S. 371-421.

Monaghan, L. (2016): Geschiedenis van dovenonderwijs. Milaan 1880. In: In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Sage Deaf Studies Encyclopedie. Los Angeles: SAGE, S. 173-177.

Nieves, B. (2016): Geschiedenis van dovenonderwijs. Voor 1880. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 182-186.

del Pilar Fernández-Viader, M./Fuentes, M. (2004): Onderwijs van dove studenten in Spanje. Juridische en educatieve politieke ontwikkelingen. In: Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 9:3, S. 327-332.

2. Dovengeschiedenis en erfgoed

2.2 Mijlpalen en successen van de dovengemeenschap

Duur: Theorie 60 min en Praktijk & Workshop 120 min

Leerdoelen

- ✓ **Kennis:**
Deelnemers zullen:
 - Inzicht verkrijgen in verschillende mijlpalen en successen van de dovengemeenschap.
- ✓ **Vaardigheden:**
Deelnemers zullen:
 - in staat zijn de omstandigheden te evalueren waarin mijlpalen en successen van de dovengemeenschap zijn ontstaan.
 - krijg de kans om de huidige situatie van de dovengemeenschap en hun eigen capaciteiten voor verbetering en innovatie te weerspiegelen.
- ✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**
 - Kritisch denken
 - Tijdlijnen creëren
 - Historische gebeurtenissen van de samenleving verbinden met cultuurspecifieke prestaties

Theoretische achtergrond:

De Geschiedenis van de Doven wereldwijd is een verhaal van vooruitgang, de strijd om erkenning en de ontwikkeling van een onafhankelijke culturele identiteit. De erkenning van gebarentaal als volwaardige taal, de oprichting van scholen en universiteiten voor doven, het versterken van politieke en culturele rechten voor doven en de introductie van innovatieve technologieën hebben nieuwe kansen geopend voor de dovengemeenschap en hun integratie in de samenleving bevorderd. Hoewel er nog veel uitdagingen zijn, zijn deze positieve mijlpalen tekenen van de gestage vooruitgang en voortdurende inspanningen van de dovengemeenschap, die in de toekomst zal blijven pleiten voor een inclusieve en rechtvaardige samenleving. De wetenschappelijke erkenning en studie van gebarentaal is een andere positieve mijlpaal. De oprichting van universiteiten en onderzoeksinstituten die zich toeleggen op de studie van gebarentaalkunde heeft geleid tot een dieper begrip van gebarentaal als een volledige en complexe taal. Dit onderzoek heeft niet alleen de taalkundige betekenis van gebarentalen bevestigd, maar ook ons begrip vergroot van hoe gebarentaal het denken en de perceptie van doven vormgeeft.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
40 min	Theorie/inhoud/Inleiding	Methodologie: Lezing Materialen: presentatie PPT
Opmerking: docent: lees het artikel van tevoren; misschien ook wat artikelen		
10 min	Vragen	Methodologie: Open Forum Materialen: Whiteboard/flipchart
10 min	Samenvatting	
10 min	Onderzoek huiswerk: bezoek een instelling	Methodologie: Lezing Materialen: Discussie
Opmerking: zorg dat de taak duidelijk is; maak groepen van 2 of 3 personen;		
40 min	Groepspresentatie van huiswerk	Methodologie: presentatie / rollenspel Materialen:

		PPT
Opmerking: iedereen moet zijn huiswerk presenteren		
10 min	Groepsuitwisseling	Methodologie: Discussie Materialen: flipchart met trefwoord
Opmerking: maak onderwerpen die verschijnen		
10 min	Samenvatting	Methodologie: Open Forum
120 min	Workshop	Methodologie: excursie Materialen: Live sessie onder supervisie / expert
Opmerking: aanvullend programma om kennis uit te breiden en te manifesteren		

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

Bauman H.-D.L./Murray, J.M. (2016): Deaf Studies. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 272-276.

Bravin, P.W. (2016): Draadloze Technologie. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 955-957.

Emery, S.D. (2016): Activisme voor dovenrechten, wereldwijde protesten. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 266-271.

Krausneker, V. (2016): Internationaal taalkundig minderheidsrecht. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 599-601.

Lindquist Bergey, J./Gannon, J.R. (2016): Dove president protesteert nu. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 261-263.

Moss, K. (2016): Internationale Dag van de Gebarentaal. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 484-485.

Nieves, B. (2016): Geschiedenis van dovenonderwijs. Voor 1880. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 182-186.

Pabsch, A. (2016): VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 985-990.

Rholetter Purdy, E. (2016): Geschiedenis van doven. 1921-1980. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 202-206.

Rholetter, W. (2016): Kunstenaars. In: Gertz, G./Boudreault, P. (Hg.): De Encyclopedie van Wijze Deaf Studies. Los Angeles: SAGE, S. 42-45.

3. Gebarentaal

3.1 Grammatica en structuur van gebarentalen

Duur: 2 uur

Leerdoelen

✓ *Kennis:*

- Deelnemers begrijpen de vijf elementen van gebarentaal (handvorm, beweging, locatie, handpalmoriëntatie en niet-handmatige signalen).
- Deelnemers begrijpen vijf van de verschillende grammaticale regels van gebarentaal:
 - Woordvolgorde (SOV)
 - Lokalisatie
 - Vraagstructuur
 - Negatie
 - Werkwoordsrichting
- Deelnemers zullen gesproken en gebarentalen kunnen vergelijken, belangrijke verschillen herkennen en begrijpen dat beide echte talen zijn met hun eigen structuur en grammatica.
- Deelnemers weten hoe ze moeten reageren op mythes van onwetende mensen over gebarentaal.

✓ *Vaardigheden:*

- Deelnemers zullen in staat zijn de vijf elementen van gebarentaal in de praktijk te identificeren en toe te passen.
- Deelnemers kunnen vijf van de verschillende grammaticaregels in gebarentaal gebruiken: SVO/SOV-woordvolgorde, lokalisatie, vraagstructuur, negatie en werkwoordrichting.
- Deelnemers zullen in staat zijn de verschillen tussen gesproken en gebarentaal te analyseren en uitleggen.
- Deelnemers kunnen duidelijk en vol vertrouwen reageren op veelvoorkomende of misplaatste vragen over gebarentaal van mensen die er niet van op de hoogte zijn.

✓ *Competentie (EQF - niveau 3)*

- De deelnemer past de vijf elementen van gebarentaal toe (handvorm, beweging, locatie, handpalmoriëntatie en niet-handmatige signalen) in vertrouwde, gestructureerde situaties en corrigeert zichzelf wanneer nodig.
- De deelnemer gebruikt basisgrammaticale regels om duidelijke en eenvoudige gebarensinnen te construeren en kan fouten met ondersteuning identificeren of corrigeren.
- De deelnemer kan belangrijke structurele en visuele verschillen tussen gesproken en gebarentalen in eenvoudige termen uitleggen.
- De deelnemer reageert passend, duidelijk en vol vertrouwen op veelvoorkomende misvattingen of vragen over gebarentaal.

Trainingsmethoden/-technieken:

x Discussies

x Video-gebaseerd leren

x Praktische oefeningen

x Rollenspel

x Groepswork

x Hele klasse

x Spel

Theoretische achtergrond:

Deze les introduceert leerlingen in de structuur van gebarentaal door zich te richten op twee hoofdgebieden:

- Het begrijpen en toepassen van de vijf fundamentele elementen van een teken, en
- Het gebruik van vijf van verschillende grammaticale regels binnen gebarentaal.

Het doel is dat deelnemers verder gaan dan alleen het uit het hoofd leren van gebaren en beginnen te begrijpen hoe betekenis wordt gecreëerd en georganiseerd in gebarentaal.

De vijf elementen van gebarentaal

Elk gebaar in gebarentaal bestaat uit vijf parameters. Samen definiëren ze de betekenis van een teken. Hoewel de specifieke tekens per taal verschillen, zijn de structurele elementen universeel. Een verandering in een van deze vijf parameters kan resulteren in een heel ander teken.

Handvorm

Dit verwijst naar de specifieke vorm die de hand(en) tijdens een teken maken. Voorbeelden zijn een platte hand, een gesloten vuist of een V-vorm. Er zijn tientallen herkenbare handvormen die systematisch worden gebruikt in gebarentalen.

Beweging

Dit is de beweging die de hand(en) maken: omhoog, omlaag, in een cirkelvormig of lineair pad, herhaald of enkel. Beweging draagt vaak grammaticale betekenis (bijvoorbeeld werkwoordsaspect) en onderscheidt tekens die anders op elkaar zouden lijken.

Locatie

De fysieke ruimte waar het teken wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld bij het voorhoofd, de borst, of in de neutrale gebaarruimte voor het lichaam). Het veranderen van de locatie kan de betekenis veranderen of ambiguïteit creëren.

Palmorientatie

Dit beschrijft de richting waarin de handpalm tijdens het teken is gericht - omhoog, omlaag, naar het lichaam, naar buiten of naar de zijkant. Een verkeerde handpalmoriëntatie kan de betekenis veranderen of het teken onjuist of onduidelijk maken.

Niet-handmatige seinen

Dit zijn gezichtsuitdrukkingen, hoofdbewegingen, mondvormen en bovenlichaamsbewegingen die gepaard gaan met handmatige gebaarden. Ze drukken vaak grammaticale functies uit zoals het stellen van vragen, intensiteit tonen, tijd aangeven of iets negeren. In veel gevallen is dit essentieel om de volledige betekenis van het ondertekende bericht te begrijpen.

Grammaticale regels van gebarentaal

Gebarentalen hebben hun eigen grammaticale systemen, verschillend van gesproken talen. Grammatica in gebarentaal wordt vaak visueel overgebracht via ruimte, handbewegingen en gezichtsuitdrukkingen. Hieronder volgt een selectie van vijf regels die relevant zijn op een basisniveau van communicatie.

Woordvolgorde: SVO/SOV

Gebarentalen gebruiken flexibele woordvolgorde. Hoewel onderwerp-werkwoord-object (SVO) gebruikelijk is in gesproken talen, wordt onderwerp-object-werkwoord (SOV) vaker gebruikt in gebarentalen.

Lokalisatie

Dit houdt in dat je een positie in de ondertekeningsruimte toekent aan mensen of objecten en vervolgens terugverwijst naar die locatie. Het functioneert als voornaamwoorden of referentiewoorden in gesproken taal. Door bijvoorbeeld "Anna" aan de rechterkant en "John" aan de linkerkant te plaatsen, kun je dan "kijken" of "wijzen" om naar hen terug te verwijzen zonder hun namen te herhalen.

Vraagvorming

In gebarentaal wordt het vraagwoord (bijv. WAT, WIE, WAAR) meestal aan het einde van de zin geplaatst, in tegenstelling tot gesproken talen waar het meestal aan het begin voorkomt.

Vraagvorming is ook sterk afhankelijk van niet-handmatige signalen, zoals gezichtsuitdrukkingen en hoofdbewegingen. Zo worden bijvoorbeeld opgetrokken wenkbrauwen en een licht naar voren gekantelde kop gebruikt om een vraag aan te geven. De handmatige tekens alleen markeren de zin niet als een vraag; Het is de gezichtsuitdrukking die de grammaticale functie draagt.

Negatie

Negatie in gebarentaal wordt meestal uitgedrukt met niet-handmatige signalen zoals een hoofdschudden en een negatieve gezichtsuitdrukking, in plaats van expliciet "NEE" of "NIET" te gebaren.

Als echter nadruk gewenst is, kunnen de tekens NEE of NIET samen met de niet-handmatige signalen worden gebruikt om de negatie te versterken.

Werkwoordrichting

Sommige werkwoorden in gebarentaal zijn richtingsgericht – hun beweging toont het onderwerp en object van de handeling.

Zo kan het werkwoord "GIVE" vanuit het lichaam van de gebaren naar de locatie van een ander in de gebarenruimte worden getekend, wat visueel aangeeft "Ik geef aan jou."

Het veranderen van de richting communiceert verschillende subject-objectrelaties.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
5 minuten	<p>Inleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> Vraag elke deelnemer om zichzelf kort voor te stellen. Ice break-spel: Elke deelnemer maakt een teken met de handvorm van de eerste letter van hun naam. <p>De volgende persoon herhaalt alle voorgaande tekens in volgorde en voegt zijn eigen tekens toe.</p> <ul style="list-style-type: none"> Leg het doel van de workshop uit 	<p>Methodologie:</p> <p>Plenaire</p> <p>Materialen:</p> <p>Introductie van PPT</p>
10 minuten	<p>Theorie van elementen van gebarentaal</p> <ul style="list-style-type: none"> Uitleg: Leg kort de vijf basiselementen van een teken uit (zie theoretische achtergrond hierboven + PPT) Discussie: Vraag deelnemers om de beurt een bord te kiezen en het samen als groep te "afbreken". Vraag voor elk teken: <ul style="list-style-type: none"> Wat is de handvorm? Waar bevindt het zich? Wat is de beweging? Wat is de handpalm-oriëntatie? Zijn er niet-handmatige functies? 	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie + Groepsdiscussie</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT-elementen van SL</p>
<p>Opmerking: Extra twist: Introduceer het concept van symmetrische versus asymmetrische tekens:</p> <p><i>Symmetrisch:</i> Beide handen gebruiken dezelfde handvorm en beweging. <i>Asymmetrisch:</i> De ene hand is dominant (Hand A), de andere ondersteunt (Hand B). Vraag maar: Is dit teken symmetrisch of asymmetrisch? Doen beide handen hetzelfde, of zijn ze verschillend?</p>		
15 Notulen	<p>Activiteit: Gebarenspeel</p> <ol style="list-style-type: none"> Leg alle dobbelstenen in het midden van de cirkel. 	<p>Methodologie:</p> <p>Wedstrijd</p> <p>Materialen:</p>

	<p>Elke dobbelsteen vertegenwoordigt één element van gebarentaal, met verschillende variaties van dat element aan elke kant.</p> <p>2. Elke deelnemer krijgt om de beurt de dobbelstenen te gooien.</p> <p>3. Op basis van het resultaat moeten ze een bord maken dat alle getoonde elementen bevat.</p> <p>Het doel is om een geloofwaardig, creatief en gestructureerd bord te bedenken met die elementen.</p>	<p>PPT Ondertekeningsspel + Werkblad "Dobbelstenen"</p> <p>(Opmerking: snijd en lijm de dobbelstenen van tevoren)</p>
<p>Opmerking: Pas de moeilijkheidsgraad aan op basis van het niveau van de groep:</p> <p>Makkelijk - Begin met 1 dobbelsteen Medium - Gebruik 2 dobbelstenen Moeilijk - Gebruik 3 dobbelstenen Blijf het aantal dobbelstenen per ronde met één verhogen.</p>		
<p>20</p> <p>Notulen</p>	<p>Theorie: Gebarentaalgrammatica</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag de groep: welke grammaticaregels van gebarentaal ken jullie al? • Toon een afbeelding (bijvoorbeeld een appel op een tafel). <ul style="list-style-type: none"> ○ Vraag: Hoe zou je dit ondertekenen? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Laat deelnemers versies voorstellen en de bordvolgorde op het bord schrijven. ○ Vraag maar: Hoe zou jij dit schrijven? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Laat deelnemers versies voorstellen en schrijf de schrijfolgorde op het bord onder de ondertekenende tekst. ○ Introduceer SOV-structuur: <ul style="list-style-type: none"> ▪ In veel gebarentalen zoals NGT is de gebruikelijke volgorde Subject - Object - Werkwoord. ○ Introduceer lokalisatie (gebruik van ruimte en aanwijzing): ○ Laat zien hoe je locaties in de ruimte kunt toewijzen om terug te verwijzen 	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie + plenaire</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT-theorie gebarentaalgrammatica</p>

	<p>naar onderwerpen of objecten (bijvoorbeeld linkerhand is "tafel")</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraagzin: Projecteer een schriftelijke vraag: "Waar woont ze?" <ul style="list-style-type: none"> ○ Vraag: Hoe zou je dit vertalen naar je nationale SL? ○ Introduceren: <ul style="list-style-type: none"> ▪ W-woorden verschijnen vaak aan het einde: WAAR WOONT ZE? ▪ Niet-handmatige markers: wenkbrauwen omhoog tijdens de vraag. ○ Laat een paar deelnemers het proberen met andere zinnen en geef feedback. • Negatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Voorbeeldzin: "Ik werk niet." <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vraag: Hoe onderteken je dit? ○ Introduceren: <ul style="list-style-type: none"> ▪ In gebarentaal wordt ontkenning getoond door het hoofd te schudden tijdens het gebaren. ▪ Soms wordt een expliciet teken voor "niet" gebruikt, maar vaak is alleen de niet-handmatige marker voldoende. ○ Demonstreer en laat deelnemers het proberen met andere zinnen. • Werkwoordsrichting <ul style="list-style-type: none"> ○ Voorbeeldzin: "Ze geeft hem een boek." <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vraag: Hoe onderteken je dat? ○ Herhaalde lokalisatie: 	
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wijs "zij" aan links, "hem" aan rechts in de tekenruimte. ▪ Handvorm van een boek ○ Introduceer werkwoordswijziging: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het werkwoord GEVEN verschuift van "zij" naar "hem" → deze richting voegt grammaticale betekenis toe. ○ Demonstreer en laat deelnemers het proberen met andere zinnen. 	
<p>Opmerking: Kies welke grammaticaregels je behandelt afhankelijk van het niveau van de groep. Begin met basisstructuren zoals SVO/SOV en niet-handmatige signalen, en breid uit naar complexere onderwerpen zoals werkwoordsovereenstemming en topicalisering indien passend.</p>		
10	<p>Activiteit: Zinnen maken in SL</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdeel de deelnemers in groepen van drie. Elke groep ontvangt een werkblad met zes geschreven zinnen in geschreven taal. • Hun taak is om elke zin te vertalen naar gebarentaal, rekening houdend met de geleerde grammaticaregels. • Vraag één of twee groepen om een zin te demonstreren en hun keuzes uit te leggen. • Korte discussie met de klas: <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat viel je op? ○ Wat was makkelijk of lastig? 	<p>Methodologie:</p> <p>Groepswerk</p> <p>Groep van drie personen</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Zinnen maken Werkblad "Zinnen oefenen"</p>
<p>Opmerking: De zinnen zijn op een gemiddeld moeilijkheidsniveau. Voel je vrij om ze aan te passen naar een makkelijker of geavanceerder niveau, afhankelijk van je groep.</p>		
25	<p>Activiteit: Rollenspel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vormgroepen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Drie deelnemers komen naar voren: ○ Men speelt de rol van horend persoon ○ Twee anderen spelen de dove gebarentaalgebruikers ○ De rest van de klas kijkt toe en ondersteunt 	<p>Methodologie:</p> <p>Rollenspel</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT Rollenspel Werkblad - Rollenspel</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • De "horende persoon" ontvangt een kaart met een vraag. Ze tekenen de vraag aan de "dove gebaren". • De twee gebarendragers beantwoorden vervolgens samen de vraag en leggen het relevante grammaticale punt in duidelijke taal uit. • Feedback van de klas: Na elke ronde nodig je de rest van de klas uit om feedback te geven: <ul style="list-style-type: none"> ○ Was de uitleg duidelijk? ○ Kan er iets verbeterd worden? • Groepsrotatie 	
<p>Opmerking: Doelpunt:</p> <p>Het oefenen van het uitleggen van gebarentaalgrammatica en -structuur op een duidelijke en zelfverzekerde manier, en het opbouwen van veerkracht bij het beantwoorden van veelvoorkomende vragen of misverstanden – allemaal binnen een veilige en ondersteunende omgeving waar deelnemers van elkaar kunnen leren en constructieve feedback kunnen ontvangen.</p>		
<p>5 minuten</p>	<p>Reflectie</p> <p>Vraag het aan de groep:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat heb je geleerd? • Wat verraste of daagde je uit? <p>Conclusie: Gebarentaal is een echte taal met een eigen structuur en grammatica!</p>	<p>Methodologie:</p> <p>Plenaire vergadering</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT-reflectie</p>

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

ASL Bloom. (2024, 3. Oktober). *Uitleg van de basis ASL-zinsstructuur*.

<https://www.aslbloom.com/blog/asl-sentence-structure>

Germannanna Community College. (juli 2023). ASL Grammatica Gids. Academisch Centrum voor Uitmuntendheid. <https://germannanna.edu/sites/default/files/2023-07/ASL%20Grammar%20Guide%20%28edit%207-24-23%29.pdf>

HandSpeak. (z.j.). Parameters: Handvorm, locatie, beweging, palmgerichtheid. HandSpeak. <https://www.handspeak.com/learn/397/>

Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australische Gebarentaal: Een Introductie tot Gebarentaaltaalkunde*. Cambridge University Press.

Sutton-Spence, R. & Woll, B. (1999). *De taalkunde van de Britse gebarentaal: een inleiding*. Cambridge University Press.

Van den Bogaerde, B. & Crasborn, O. (red.) (2011). *Gebarentaal: Taal, cultuur en geschiedenis van de Nederlandse Gebarentaal*. Van Tricht.

3. Gebarentaal

3.2 Taalverwerving en -ontwikkeling

Duur: 1 uur

Leerdoelen

✓ *Kennis:*

- Deelnemers zullen begrijpen hoe de fasen van natuurlijke taalverwerving en -ontwikkeling doorgaans verlopen.
- Deelnemers zullen weten hoe taalontwikkeling kan verschillen bij dove kinderen en wat de sleutelrol van gebarentaal is.
- Deelnemers begrijpen het concept en de voordelen van tweetaligheid, inclusief combinaties met gebarentaal.
- Deelnemers zullen het concept taaldeprivatie en de mogelijke impact ervan begrijpen.

✓ *Vaardigheden:*

- Deelnemers kunnen de fasen van taalverwerving beschrijven.
- Deelnemers kunnen de fasen van taalontwikkeling toepassen op de situatie van een doof kind, waarbij het belang en de voordelen van vroege toegang tot gebarentaal worden benadrukt.
- Deelnemers kunnen voorbeelden van tweetaligheid beschrijven en het concept toepassen op gebarentaal en gesproken en geschreven talen.
- Deelnemers kunnen reflecteren op de effecten van taaltekort.
- Deelnemers kunnen een taalprofiel invullen en erop reflecteren.
- Deelnemers kunnen taalervaringen bespreken en vergelijken met anderen.

✓ *Competentie:*

- De deelnemer kan de basisfasen van taalverwerving beschrijven aan de hand van voorbeelden die relevant zijn voor de ontwikkeling van kinderen.
- De deelnemer kan de fasen van taalontwikkeling toepassen op de situatie van een doof kind en kan in eenvoudige termen het belang en de voordelen van vroege toegang tot gebarentaal uitleggen.
- De deelnemer kan eenvoudige voorbeelden van tweetaligheid beschrijven en het concept toepassen op combinaties van gebarentaal en gesproken of geschreven taal.
- De deelnemer kan reflecteren op de mogelijke effecten van taaldeprivatie en de impact ervan in praktische of educatieve contexten herkennen.

- De deelnemer kan een basistaalprofiel invullen en reflecteren op zijn eigen taalontwikkeling met behulp van begeleide prompts.
- De deelnemer kan taalervaringen bespreken en vergelijken met anderen, wat bewustzijn toont van taalkundige diversiteit.

Trainingsmethoden/-technieken:

x Discussies

x Video-gebaseerd leren

x Zelfgestuurd leren

x Individueel werk

x Hele klasse

Theoretische achtergrond:

Taalontwikkeling

Taalontwikkeling verwijst naar het proces waarbij kinderen het vermogen verwerven om taal te begrijpen en te gebruiken. Dit omvat het leren van woordenschat, grammatica en uitspraak door interactie en blootstelling aan hun omgeving, meestal beginnend in de vroege kindertijd. Vroege blootstelling aan een natuurlijke taal is essentieel voor communicatie en cognitieve ontwikkeling.

Taal is fundamenteel voor menselijke interactie en leren. Vroege taalontwikkeling is cruciaal voor cognitieve groei, sociale interactie en academisch succes. Kinderen die sterke taalvaardigheden ontwikkelen, zijn beter in staat zichzelf uit te drukken, anderen te begrijpen en zich te verdiepen in de wereld om hen heen.

Stadia van standaardtaalontwikkeling

Kinderen doorlopen doorgaans verschillende stadia van taalontwikkeling:

Taalontwikkeling bij dove kinderen

Dove kinderen verwerven taal op natuurlijke wijze als ze vanaf jonge leeftijd worden blootgesteld aan een volledig toegankelijke taal, zoals gebarentaal. Hun taalontwikkeling volgt vergelijkbare stadia als horende kinderen, waaronder brabbelen, eerste woorden en complexe zinnen. Echter, meer dan 90% van de dove kinderen wordt geboren bij horende ouders die mogelijk geen gebarentaal gebruiken, wat leidt tot beperkte vroege taalblootstelling. Dit gebrek aan toegang kan leiden tot taalachterstanden en bijbehorende cognitieve en sociale uitdagingen.

Tweetaligheid

Tweetaligheid omvat het vermogen om twee talen te begrijpen en te gebruiken. Kinderen die vanaf jonge leeftijd aan twee talen worden blootgesteld, kunnen vaardigheid ontwikkelen in

beide. Voordelen van tweetaligheid zijn onder andere verbeterde cognitieve flexibiliteit, betere probleemoplossende vaardigheden en een groter cultureel bewustzijn. Voor dove kinderen kan tweetaligheid in gebarentaal en een gesproken of geschreven taal uitgebreide communicatieve vaardigheden bieden en academische prestaties ondersteunen.

Taaltekort

Taaltekort ontstaat wanneer een kind tijdens kritieke ontwikkelingsperiodes, meestal van de geboorte tot de leeftijd van vijf jaar, onvoldoende toegang heeft tot een natuurlijke taal. Voor dove kinderen komt dit vaak door een gebrek aan blootstelling aan gebarentaal, vooral wanneer ze geboren worden uit horende ouders die het niet gebruiken. Gevolgen van taalgebrek zijn onder andere:

- **Vertraagde taalontwikkeling:** Significante vertragingen in het verwerven van taalvaardigheden.
- **Cognitieve uitdagingen:** Verminderd geheugen, aandacht en probleemoplossend vermogen.
- **Sociale en emotionele moeilijkheden:** Uitdagingen bij het vormen van relaties en het uiten van emoties.
- **Academische onderprestatie:** Moeilijkheden met lezen, schrijven en algemene academische prestaties.
- **Geestelijke gezondheidsrisico's:** Verhoogd risico op angst, depressie en een laag zelfbeeld.

Taalprofiel

Een taalprofiel is een hulpmiddel dat wordt gebruikt om de taalervaringen en -vaardigheden van een persoon te documenteren. Het bevat informatie over de talen waaraan iemand is blootgesteld, de contexten waarin ze elke taal gebruiken, en hun comfortniveau met elk. Het maken van een taalprofiel kan opvoeders en verzorgers helpen de taalkundige achtergrond van een kind te begrijpen en de ondersteuning af te stemmen op hun specifieke behoeften.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
5 minuten	<p>Inleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag elke deelnemer om zichzelf kort voor te stellen. • Ice breaking-spel: Stel de volgende vragen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Hoeveel talen ken of spreek je? ○ Welke taal zou je graag willen leren en waarom? • Leg het doel van de workshop uit 	<p>Methodologie:</p> <p>Plenaire vergadering</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Inleiding</p>
15 minuten	<p>Theorie van taalontwikkeling bij dove kinderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag de groep: Wat is taalontwikkeling en waarom is het belangrijk? • Uitleg: zes stadia van taalontwikkeling (zie theoretische achtergrond hierboven) <ul style="list-style-type: none"> ○ Bespreek: Hoe ziet dat eruit voor dove kinderen? • Uitleg: Taalontwikkeling bij dove kinderen - wat is er anders? <ul style="list-style-type: none"> ○ Geen toegang tot gesproken taal via gehoor, en liplezen of spreken is vaak onvoldoende vanwege beperkte zichtbaarheid en duidelijkheid. <ul style="list-style-type: none"> ▪ → Gebarentaal ○ Gebarentaal - > een natuurlijke visuele taal, met volledige grammatica en activeert dezelfde taalcentra in de hersenen als gesproken taal. ○ Kinderen hebben taal nodig – geen spraak – voor een gezonde ontwikkeling. • Verbinding met de fase van taalontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> ○ Vroege toegang is essentieel → Taalnetwerken in de hersenen worden op zeer jonge leeftijd gevormd. 	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie, plenaire discussies</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Taalontwikkeling bij dove kinderen</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Gebarentaal kan elke fase van taalontwikkeling ondersteunen, maar "hoe eerder, hoe beter!" ○ Kinderen kunnen zowel gebarentaal als geschreven/gesproken taal leren. • Bespreek: Hoe kan gebarentaal in elke fase van taalverwerving worden aangeboden? • Bespreek veelvoorkomende misvattingen <ul style="list-style-type: none"> ○ "Ze kunnen gewoon liplezen leren, toch?" <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liplezen is beperkt – slechts ongeveer 30-40% van de spraakklanken is visueel te onderscheiden. ○ "Gebarentaal vertraagt spraakontwikkeling." <ul style="list-style-type: none"> ▪ Integendeel: visuele taal ondersteunt en stimuleert de algehele taalontwikkeling. ○ "Ze moeten eerst gesproken taal leren, dan later gebaren." <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kinderen leren geen taal later – ze hebben vanaf het allereerste begin toegang tot taal nodig. ○ "Als een kind een CI heeft, is gebarentaal niet nodig." <ul style="list-style-type: none"> ▪ Een cochleair implantaat biedt toegang tot geluid, maar niet tot taal zelf. ▪ Het is geen garantie voor volledige taalontwikkeling. ▪ Gebarentaal blijft essentieel – als basis of als ondersteuning. ▪ Tweetaligheid (gesproken en gebarentaal) is krachtig en mogelijk. • Verklaring: Tweetaligheid <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat is tweetaligheid? ○ Voorbeelden van taalcombinaties 	
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bewezen voordelen van tweetaligheid ○ Verbinding met gebarentaal 	
5 minuten + 5 minuten	Video bekijken: "Taalontneming" Bespreek de video <ul style="list-style-type: none"> • Wat zag je in de video? • Wat is er precies gebeurd met de persoon in de video? • Welke impact had dit op hun leven – sociaal, emotioneel en cognitief? • Waarom denk je dat deze situatie is ontstaan? • Denk je dat er voldoende bewustzijn is in de samenleving over dit onderwerp? 	Methodologie: Bekijk video Materialen: Video: "Taalontneming"
5 minuten	Theorie van taalontbering <ul style="list-style-type: none"> • Wat is taaldeprivatie? • Gevolgen van taalgebrek 	Materialen: PPT - Taalontbering
10 Notulen	Individueel werk "Uw eigen taalprofiel" Deel het werkblad uit en laat iedereen het individueel invullen.	Methodologie: Individueel werk Materialen: PPT - Taalprofiel Werkblad - Taalprofiel
10 minuten	Uitwisselingservaringen Plenaire discussie over de inzichten die zijn verkregen bij het invullen van het taalprofiel: <ul style="list-style-type: none"> • Welke talen heb je opgeschreven? • Hoe voelde het om op deze manier over je taalachtergrond na te denken? • Waren er verrassingen bij het invullen van je profiel? 	Methodologie: Plenaire discussie Materialen: PPT - Taalprofiel
Opmerking: Delen is vrijwillig en niet verplicht.		
5 minuten	Reflectie Vraag het aan de groep: <ul style="list-style-type: none"> • Wat heb je geleerd? 	Methodologie: Plenaire vergadering

	<ul style="list-style-type: none"> • Wat verraste of daagde je uit? 	Materialen: PPT - Reflectie
--	--	---

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

Dougherty, E. (2017). "Taalverwerving bij dove kinderen bestuderen". De Brink. Boston University. <http://www.bu.edu/articles/2017/asl-language-acquisition/>

Fish, S., & Morford, J. P. (juni 2012). De voordelen van tweetaligheid: Effecten op taal en cognitieve ontwikkeling (Research Brief nr. 7). Washington, DC: Centrum voor Visuele Taal en Visueel Leren van de Wetenschap van het Leren. <https://vl2.gallaudet.edu/research-briefs/261>

Gallaudet Universiteit. (21 september 2023). *VLAA infographic 1: Ontwerp*. https://gallaudet.edu/wp-content/uploads/2024/04/VLAA_Infographic_1_Design_09212023.pdf

Gàrate, M. (juni 2012). ASL/Engels tweetalig onderwijs: Modellen, Methodologieën en Strategieën (Research Brief Nr. 8). Washington, DC: Centrum voor Visuele Taal en Visueel Leren Wetenschap van Leren

4. Geestelijke gezondheid en welzijn

4.1 Ontwikkeling van dovenidentiteit en zelfvertrouwen

Duur: 120 minuten

Leerdoelen

Aan het einde van deze workshop hebben de deelnemers het volgende ontwikkeld:

✓ Kennis:

- Kan ten minste twee belangrijke factoren identificeren die de ontwikkeling van een positieve dovenidentiteit ondersteunen.
(Voorbeelden: positieve rolmodellen voor doven, acceptatie door familie, toegang tot gebarentaal, deelname aan activiteiten in de dovensamenleving)
- Kan ten minste twee belangrijke aspecten van de identiteit van doven beschrijven.
(Voorbeelden: taalgebruik, culturele waarden, groepsverbondenheid, persoonlijke ervaringen, communicatievoorkeuren)
- Kan de verbinding tussen dovenidentiteit en mentaal welzijn uitleggen.

✓ Vaardigheden:

- Je kunt minstens twee strategieën opsommen en gebruiken om een gezond zelfbeeld op te bouwen. *(Voorbeelden: positief zelfspraken, kleine doelen stellen, steun zoeken, deelnemen aan evenementen van de dovensamenleving)*

- Kan hun ervaringen en gevoelens over het doof-zijn uiten en delen (*via woorden, tekeningen of gebarentaal*).
- Kan basisvaardigheden in zelfpleitbezorging in het dagelijks leven aantonen.

✓ **Competentie**

- Kan strategieën toepassen om hun eigen ontwikkeling van dovenidentiteit te ondersteunen.
- Kan leeftijdsgenoten ondersteunen en aanmoedigen op hun weg naar een positieve dovenidentiteit.
- Kan manieren identificeren om een positief mentaal welzijn binnen hun dovengemeenschap te bevorderen.

Trainingsmethoden/-technieken:

- x Discussies
- x Video-gebaseerd leren
- x Praktische oefeningen
- x Intergenerationele discussies
- x Individueel werk
- x Paren
- x Groepswork

Theoretische achtergrond

Dovenidentiteit is een dynamisch, levenslang proces, gevormd door individuele ervaring, taaltoegang, gemeenschapsverbinding en maatschappelijke houdingen. Hoewel de adolescentie vaak een cruciale fase is voor het verkennen van identiteit, toont onderzoek aan dat de fundamentele van dovenidentiteit al in de vroege kindertijd liggen en zich blijven ontwikkelen gedurende volwassenheid en latere levens, beïnvloed door gezinsdynamiek, onderwijsomgevingen en een bredere culturele context

Vroege communicatiekeuzes en de gezinsomgeving spelen een cruciale rol in zelfperceptie en identiteitsontwikkeling bij dove kinderen. De meeste dove kinderen worden geboren uit horende ouders, en velen ervaren hun doofheid aanvankelijk door een medische of deficiëntiebril—vaak in verband met klinische afspraken of hulpmiddelen. Kinderen die vroeg in aanraking komen met gebarentaal en positief worden bevestigd als onderdeel van een cultureel-linguïstische minderheid in plaats van als "beperkt", ontwikkelen waarschijnlijk een gezond zelfbeeld en een positief gevoel van identiteit.

Naarmate dove jongeren de adolescentie ingaan, intensiveren zelfbewustzijn en identiteitsonderhandeling. In deze periode worden relaties met leeftijdsgenoten bijzonder belangrijk: connecties met andere doven helpen ervaringen te normaliseren en isolatie te verminderen, terwijl maatschappelijke druk om zich aan te passen aan gehoornormen (zoals terughoudendheid om gebarentaal of gehoorapparaten te gebruiken) interne conflicten en identiteitsstrijd kan veroorzaken. Onderwijsomgevingen spelen ook een sleutelrol; Dove jongeren in omgevingen die gebarentaal en dovencultuur waarderen en bevorderen, rapporteren een groter zelfvertrouwen en welzijn.

In volwassenheid blijft de identiteit van doven zich verdiepen en transformeren. Veel doven herwinnen of versterken hun identiteit door deelname aan de dovengemeenschap, belangenbehartiging, of door biculturalisme te omarmen—waarbij ze zowel doven- als horende werelden navigeren. Voor sommigen is het leren van gebarentaal als volwassene een transformerende ervaring, die een gevoel van erbij horen en culturele trots bevordert. Loopbaanpaden, gezinsleven en sociale participatie vormen het zelfbeeld verder, aangezien dove volwassenen maatschappelijke verwachtingen afwegen met persoonlijke authenticiteit.

Later in het leven kan de dovenidentiteit nieuwe dimensies krijgen, zoals het aanpassen aan veroudering of extra zintuiglijke veranderingen. Oudere dove volwassenen reflecteren vaak op hun nalatenschap, mentorrollen en het behoud van het culturele erfgoed van doven. Gedurende het hele leven zijn zelfvertrouwen en welzijn nauw verbonden met empowerment—de vrijheid om communicatiemodi, sociale netwerken en culturele identiteiten te kiezen.

Barrières zoals beperkte toegang tot gebarentaal, onderwijs of dovenrolmodellen kunnen het zelfvertrouwen ondermijnen en de identiteitsontwikkeling belemmeren. Daarentegen ondersteunen inclusieve en cultureel bevestigende omgevingen die gebarentaal, dovenkunst en gemeenschapsleiderschap vieren, veerkracht en positief zelfvertrouwen. Europese en internationale beleidskaders erkennen nu doofheid als een vorm van menselijke diversiteit, met nadruk op het recht op gebarentaal en bescherming tegen discriminatie.

Intersectionaliteit wordt steeds meer erkend als centraal in de identiteit van doven. Factoren zoals etniciteit, geslacht, sociaaleconomische status en de ervaring van marginalisering (bijvoorbeeld onder Roma-dove jongeren of mensen met extra beperkingen) kruisen met de dovenidentiteit, wat zowel uitdagingen als krachtbronnen vormgeeft. Biculturalisme—het navigeren door de wereld van dove en horende—wordt breed erkend, waarbij onderzoek aantoonde dat degenen die beide identiteiten kunnen integreren vaak meer veerkracht en welzijn tonen.

Samenvattend ondersteunt het framen van doofheid als een culturele en taalkundige identiteit, in plaats van een medisch tekort, een gezondere zelfbeeld, een sterker zelfbeeld en een groter gevoel van verbondenheid bij doven van alle leeftijden. Voor opvoeders, jeugdwerkers en beleidsmakers zijn het bevorderen van vroege toegang tot gebarentaal, positieve dovenrolmodellen en inclusieve omgevingen belangrijke strategieën om positieve identiteitsontwikkeling en mentale gezondheid in dovengemeenschappen te ondersteunen.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
10 min	Introductie & Opwarming	Methodologie: Presentatie, groepscheck-in Materialen: PPT-dia's, doelstellingen, whiteboard
Opmerking: Welkom, introduceer onderwerp en doelstellingen, stel basisregels op (respect, visuele toegang), controleer communicatiecomfort.		
25 min	Identiteitsmapping en pardeling van ijsbergen	Methodologie: Tekenen, paarwerk, ijsbergmodel Materialen: IJsbergtemplates, gekleurde stiften
Opmerking: Elk tekent zijn identiteit als ijsberg—boven water (zichtbaar) en onder (verborgen) aspecten; gebruik tekeningen/symbolen/woorden. Deel in tweetallen of kleine groepen, bespreek overeenkomsten/verschillen, facilitator ondersteunt discussie.		
25 min	Maslows piramidemapping & groepsdiscussie	Methodologie: Creatieve mapping, groepsdiscussie, Maslows hiërarchie Materialen: Piramidetemplates, stickers, stiften
Opmerking: Leg Maslow kort visueel uit. Jongeren vullen de piramide in/tekenen erop voor hun eigen behoeften/identiteit. De groep bespreekt welke behoeften worden vervuld of uitdagend voor dove jongeren, en waarom; De facilitator benadrukt belangrijke punten.		
25 min	Documentaire/Verhaal & Reflectie	Methodologie: Video/verhaalweergave, werkblad, groepsdiscussie Materialen: Videoclip (<i>Doof Kind</i> of interview), reflectiewerkblad
Opmerking: Kijk documentaire of verhaal. Gebruik een werkblad om te analyseren: identiteit (ijsberg), behoeften (Maslow), barrières/steun. Bespreek: invloeden van generaties/familie/gemeenschap en vergelijk met eigen ervaringen.		
25 min	Groepsposter: Barrières & Supports	Methodologie: Groepsbrainstormen, creatieve poster Materialen:

		Flipchartpapier, knutselspullen, stickers
<p>Opmerking: Kleine groepen maken een poster met "Barrières" (links) en "Steunen" (rechts) voor dovenidentiteit—met tekeningen, stickers, woorden. Elke groep presenteert; Daarna ga je een galeriewandeling en laat je feedback achter met een plakbriefje.</p>		
10 min	Conclusie & Reflectie	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsirkel, samenvatting, feedback</p> <p>Materialen:</p> <p>Pratend object, feedbackformulieren, bronnen</p>
<p>Opmerking: Iedereen deelt één inzicht/actie. Vat de belangrijkste punten samen, deel ondersteunende bronnen uit, verzamel feedback, bedankt allemaal.</p>		

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties

1. <https://academic.oup.com/jdsde/article/16/4/494/551253>
2. <https://avr.tums.ac.ir/index.php/avr/article/view/193>
3. http://diversityinthedeafcommunity.weebly.com/uploads/2/8/6/3/28634119/deaf_identities.pdf
4. https://jpcp.uswr.ac.ir/browse.php?a_id=391&slc_lang=en&sid=1&ftxt=1&html=1
5. <https://deafwebsites.com/from-silence-to-confidence-embracing-deaf-identity-in-adulthood/>
6. <https://www.mdpi.com/2227-7102/13/8/782>
7. <https://sk.sagepub.com/ency/edvol/download/the-sage-deaf-studies-encyclopedia/chpt/identity-development.pdf>
8. <https://deafwebsites.com/how-deaf-identity-evolves-over-a-lifetime/>
9. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK556096/>
10. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8063680/>
11. <https://www.wakefielddeaf.org.uk/our-services/children-young-people-and-families-service/understanding-your-deaf-identity/>
12. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10244878/>

4. Geestelijke gezondheid en welzijn

4.2 Hulpmiddelen voor geestelijke gezondheid voor doven

Duur: 60 minuten

Leerdoelen

- ✓ **Kennis:**
 - Kan unieke mentale gezondheidsuitdagingen identificeren waarmee doven vaak te maken hebben.
 - Kan ten minste twee soorten geestelijke gezondheidsvoorzieningen beschrijven die specifiek beschikbaar zijn voor doven.
 - Kan het belang van toegankelijke communicatie, met name gebarentaal, in de geestelijke gezondheidszorg uitleggen.
- ✓ **Vaardigheden:**
 - Kan ten minste twee dovevriendelijke ondersteuningsdiensten vermelden en vinden (bijv. crisishulplijnen, counseling, peernetwerken).
 - Kan onderscheid maken tussen algemene en dovespecifieke mentale gezondheidszorg.
 - Kan informatie over beschikbare diensten op een toegankelijke manier delen met peers.
- ✓ **Competentie**
 - Kan beoordelen of een geestelijke gezondheidsvoorziening toegankelijk en geschikt is voor doven.
 - Kan anderen helpen bij het identificeren en verkrijgen van dovevriendelijke ondersteuning.
 - Kan pleiten voor betere toegankelijkheid en inclusie in geestelijke gezondheidszorg voor de dovengemeenschap.

Trainingsmethoden/-technieken:

x Discussies
 x Video-gebaseerd leren
 x Zelfgestuurd leren
 x Praktische oefeningen
 x Individuele werkwijzen
 x Pairs
 x Groepsworkshops
 x Online
 x Digitale training

Theoretische achtergrond

Geestelijke gezondheidszorg voor doven gebarentaalgebruikers in Europa kampt met systemische barrières, maar wordt steeds vaker ondersteund door specialistische diensten, door doven geleide initiatieven en belangenbehartiging op EU-niveau.

De meeste doven krijgen te maken met psychische problemen die twee tot drie keer zo vaak zijn als horende leeftijdsgenoten, veroorzaakt door beperkte toegang tot zorgverleners die vloeiend zijn in gebarentaal en sociale isolatie. Slechts ongeveer 43% van de Europese landen biedt enige gebarentaalondersteuning in medische omgevingen, terwijl in het Verenigd Koninkrijk minder dan 3% van de klinische psychologen vloeiend is in de Britse Gebarentaal (BSL) en slechts 5% van de doven therapie in BSL krijgt.

Gespecialiseerde NHS-diensten in het Verenigd Koninkrijk

Engeland herbergt drie door de NHS ingestelde geestelijke gezondheidsafdelingen voor doven. De John Denmark Unit in Londen biedt 18 klinische bedden en maatschappelijke outreach, waarbij alle zorg in BSL wordt geleverd door doofbewust personeel. De National Deaf Child and Adolescent Mental Health Service biedt gezinstherapie, psychosociale interventies en CGT volledig in BSL voor jongeren tot 18 jaar. Meer recentelijk heeft SignHealth een nationaal IAPT-contract binnengehaald om Talking Therapies te leveren aan dove volwassenen in BSL, waardoor doorverwijzingen worden gestroomlijnd en financiële barrières voor BSL-gebaseerde CGT en counseling worden weggenomen.

Ondersteuning door doven geleide leeftijdsgenoten en gemeenschap

Peer-netwerken versterken de veerkracht. De European Society for Mental Health and Deaf People (ESMHD) brengt gebarentaalgebaseerde peergroepen bijeen in de lidstaten, waarbij gedeelde copingstrategieën en professionele richtlijnen worden bevorderd. In Frankrijk exploiteert SOS Surdus "L'œil et la main," een gratis hulplijn bemand door getrainde dove vrijwilligers die emotionele ondersteuning bieden in Franse Gebarentaal via video, chat of sms, 24/7.

EU-lobby- en beleidskaders

Artikel 25 van de VN-CRPD schrijft toegankelijke gezondheidszorg voor in de door patiënten gewenste talen, waaronder nationale gebarentalen. Tijdens een workshop in Brussel in september 2024 drong het Europese Forum van de Europese Unie van Doven en Europees Gehandicapten er bij DG SANTE van de Europese Commissie op aan om geaccrediteerde nationale gebarentolken in alle zorgomgevingen te verplichten en om beoefenaars op te leiden in gebarentalen. De EUD bevordert ook de inbedding van "culturele bemiddelaars" om ervoor te zorgen dat medische informatie wordt overgebracht in cultureel passende gebarentaalcontexten.

Innovaties en Volgende Stappen

Het Franse UASS-LS-netwerk bestaat uit acht tot tien ziekenhuisgebonden geestelijke gezondheidsteams die psychiatrische en psychosociale zorg aanbieden in Franse gebarentaal. Deze eenheden, opgericht eind jaren 2000, ondersteunen dove patiënten en werken samen met gemeenschapsgerichte structuren om de betrokkenheid te vergroten en continuïteit in de zorg te waarborgen. Ondanks vooruitgang ontbreken landelijke gebieden en landen zoals Ierland nog steeds aan consistente diensten voor doven, wat de noodzaak onderstreept van EU-brede protocollen voor tolkvoorziening en opleiding van klinici.

Door BSL en andere nationale gebarentalen centraal te stellen, door doven geleide peer-netwerken te ondersteunen en de normen van Artikel 25 te handhaven, beweegt Europa richting inclusieve geestelijke gezondheidszorg die de rechten en waardigheid van doven waarborgt.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
10 min	Introductie & Opwarming	Methodologie: Presentatie, groepscheck-in Materialen: PPT-dia's, doelstellingen, whiteboard
Opmerking: Welkom, introduceer onderwerp en doelstellingen, stel basisregels op (respect, privacy, visuele toegang), verduidelijking van informatie-uitwisseling (geen therapie).		
15 min	Groepsdiscussie: Uitdagingen in de geestelijke gezondheid	Methodologie: Groepsdiscussie Materialen: Flip-overboek, stiften
Opmerking: Faciliteren van discussies over barrières voor het verkrijgen van geestelijke gezondheidsondersteuning als doven. Gebruik promptvragen, noteer belangrijke punten visueel.		
15 min	Videopresentatie: Dovenvriendelijke Bronnen	Methodologie: Video-gebaseerd leren, vragen en antwoorden Materialen: Projector, scherm, geselecteerde video

<p>Opmerking: Toon video over dovenspecifieke ondersteuningsdiensten (bijv. SignHealth, dovenhulplijnen, peergroepen). Volg Q&A om informatie te verduidelijken en vragen te beantwoorden.</p>		
15 min	Praktische oefening: Resource Mapping	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsactiviteit, praktische oefening</p> <p>Materialen:</p> <p>Hand-outs, werkbladen, pennen</p>
<p>Opmerking: Kleine groepen identificeren en vermelden lokale/nationale hulpmiddelen voor geestelijke gezondheid van dove (bijv. hulplijnen, counseling, online platforms). Elke groep deelt belangrijke bevindingen. De facilitator biedt aanvullende informatie om een uitgebreide dekking te garanderen.</p>		
5 min	Conclusie en reflectie	<p>Methodologie:</p> <p>Groepssamenvatting, feedback</p> <p>Materialen:</p> <p>Bronmateriaal, feedbackformulieren</p>
<p>Opmerking: Vat de belangrijkste punten samen, verdeel samengestelde bronlijsten, moedig deelnemers aan om informatie te delen met hun gemeenschappen, verzamel feedback en bedank alle deelnemers.</p>		

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties

1. <https://signhealth.org.uk/resources/deaf-mental-health-library/>
2. https://mentalhealthreform.ie/wp-content/uploads/2018/05/Briefing-note-on-mental-health-services-for-deaf-people_-September-2015.pdf
3. <https://swlstg.nhs.uk/service-detail/service/national-deaf-child-and-adolescent-mental-health-services-london-71/>
4. <https://ppn.nhs.uk/north-west/resources/news/item/national-talking-therapies-iapt-service-for-deaf-people-in-british-sign-language>
5. <https://esmhd.org>
6. <https://deafhistory.eu/index.php/component/zoo/item/1986-foundation-of-the-european-society-of-mental-health-and-deafness-esmhd>
7. <https://masante.universite-lyon.fr/mental-health/sos-surdus-em-helpline-for-deaf-and-hard-of-hearing-people-em--313982.kjsp>
8. <https://eud.eu/eud-represents-the-rights-of-deaf-people-in-healthcare-access-workshop-in-brussels/>
9. <https://eud.eu/who-ohchr-guidance-and-practice-on-mental-health-human-rights-and-legislation/>
- 10.
11. https://www.deafinterpreteracademy.com/uploads/1/2/1/5/121579022/access_to_care_in_sign_language_the_french_experience.pdf
12. <https://nationaldeaftherapy.com/deaf-mental-health-counseling/>
13. <https://rnid.org.uk/information-and-support/looking-after-your-mental-health-and-wellbeing/>
14. <https://nationaldeafcenter.org/faq/where-can-i-find-mental-health-providers-that-specialize-in-serving-deaf-people/>
15. <https://signhealth.org.uk/with-deaf-people/psychological-therapy/therapy-service/>
16. <https://signhealth.org.uk/resources/deaf-mental-health-library/>

5. Rechten en belangenbehartiging

5.1 Wetten en richtlijnen over dovenrechten

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

- ✓ **Kennis:** Aan het einde van de workshop zullen de deelnemers:
 - Begrijp wat een "barrière" is in de context van participatie voor doven en gehandicapten.
 - Begrijp het verschil tussen wetten en richtlijnen.
 - Ken de verschillende rechtsniveaus: organisatorisch, lokaal, nationaal, Europees en internationaal.
 - Belangrijke internationale verdragen erkennen die relevant zijn voor gehandicaptenrechten, waaronder de CRPD en het EVRM.
 - Wees je bewust van veelvoorkomende gebieden van het nationale gehandicaptenrecht, zoals onderwijs, werkgelegenheid, toegankelijkheid en anti-discriminatie.

- ✓ **Vaardigheden:** Aan het einde van de workshop kunnen de deelnemers:
 - Identificeer en categoriseer barrières die doven in verschillende levensdomeinen ervaren.
 - Koppel bekende rechten en wetten aan echte uitdagingen (barrières).
 - Beschrijf en onderscheid voorbeelden van wetten en richtlijnen op verschillende niveaus.
 - Delen en bespreken rechten en rechten uit hun eigen land of context.
 - Reflecteer op de kloof tussen wettelijke rechten en geleefde ervaring.

- ✓ **Competentie (EQF niveau 3):** Aan het einde van de workshop kunnen de deelnemers:
 - Gebruik basiskennis van rechten en wetten om de relevantie van beleid gerelateerd aan een handicap in alledaagse situaties uit te leggen.
 - Herken echte toegankelijkheids- of discriminatieproblemen en koppel deze aan specifieke wettelijke beschermingen.
 - Doe mee aan groepsdiscussies over barrières en stel realistische oplossingen voor op basis van wat geleerd is.
 - Reflecteren op hun eigen ervaring en vergelijken die met voorbeelden van anderen of internationale normen.
 - Toon bewustzijn van het belang van inclusieve wetgeving en beleid, en hoe dit de participatie van doven beïnvloedt.

Workshopmethoden

X Discussies

X Video

X Individueel werk

X Groepswerk

X Hele klasse

Theoretische achtergrond

Het is cruciaal dat jongeren zich bewust zijn van hun recht om zichzelf effectief te beschermen en actief deel te nemen aan de samenleving. Dit bewustzijn versterkt hun zelfvertrouwen en stelt hen in staat op te staan tegen onrecht. Volgens UNICEF Nederland is het essentieel dat jongeren hun rechten kennen, zodat ze beter voor zichzelf en anderen kunnen opkomen in verschillende contexten, zoals thuis, op school en in het publieke discours. Uit een UNICEF-enquête blijkt echter dat kinderen in Nederland vaak geen enkel recht kunnen noemen. Dit wijst op een kenniskloof die dringend moet worden aangepakt.

Rechten van doven

Doven hebben specifieke rechten vastgelegd in wetten en richtlijnen op verschillende beleidsniveaus.

- VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (UNCRPD). Dit verdrag benadrukt het belang van toegankelijkheid, de erkenning van gebarentaal en het recht op niet-discriminatie.
 - Jaarverslag
- Europese Toegankelijkheidswet
- Strategie voor de rechten van personen met een handicap
- Wettelijke erkenning van nationale gebarentalen
- Art. 1 van de Grondwet

(OPMERKING: dit moet per land worden aangepast)

Workshopplan

Tijd	Activiteit	Methodologie + materialen
5 min	Inleiding <ul style="list-style-type: none"> • Begin met een <i>naamronde</i>: iedereen stelt zich voor. • <i>Icebreaker-vraag</i>: bespreek in de groep: waar denk je aan als je het woord "right" ziet of ondertekent? • Leg het <i>doel van de workshop</i> uit. 	Methodologie: Presentatie, interactie met deelnemers, groepsdeling Materialen: PPT - Inleiding
15 min	Activiteit: Barrièremapping <ul style="list-style-type: none"> • Start een groepsdiscussie om de term "barrière" te definiëren. <p>Definitie: een barrière is alles wat de volledige en gelijke deelname van een persoon met een handicap aan de samenleving belemmert.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag de groep naar persoonlijke ervaringen met barrières rondom doofheid, ze kunnen plakbriefjes gebruiken om hun ervaringen op flipcharts te zetten • Bekijk de verzamelde aantekeningen als groep. Identificeer gemeenschappelijke thema's of categorieën, zoals: <ul style="list-style-type: none"> ○ Communicatiebarrières: bijvoorbeeld gebrek aan gebarentolken, afhankelijkheid van liplezen. ○ Houdingsbarrières: bijvoorbeeld maatschappelijke misvattingen over doofheid. ○ Fysieke barrières: bijvoorbeeld afwezigheid van visuele alarmen of bewegwijzering. ○ Systemische barrières: bijvoorbeeld beleid dat geen rekening houdt met gebarentaalgebruikers. 	Methodologie: Reflectie, groepsdiscussie en presentatie Materialen: PPT - Barrier Mapping, plakbriefjes, flipchart/whiteboard, stiften
Opmerking: Helpt deelnemers dagelijkse uitdagingen te verbinden met theoretische concepten die later worden besproken.		
10 min	Theorie: Wat zijn wetten en richtlijnen? <ul style="list-style-type: none"> • Vraag deelnemers wat zij denken dat de termen "wetten" en "richtlijnen" betekenen. • Uitleg: 	Methodologie: Presentatie, interactie met deelnemers, groepsdeling

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wetten zijn officiële regels die door overheden worden opgesteld. Ze zijn juridisch bindend en moeten worden nageleefd. ○ Richtlijnen zijn aanbevolen praktijken of principes. Ze zijn niet wettelijk verplicht, maar geven wel aanwijzingen over hoe je je gepast of effectief kunt gedragen. ● Voorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ○ Een wet: Iedereen moet stoppen bij een rood verkeerslicht. ○ Een richtlijn: Het wordt aanbevolen om beide kanten op te kijken voordat je oversteekt, zelfs als het licht groen is. 	Materialen: PPT - Wetten en richtlijnen
15 min	Activiteit: welke rechten en richtlijnen ken je? <ul style="list-style-type: none"> ● Deelnemers schrijven op plakbriefjes de rechten en richtlijnen die ze al kennen en plaatsen deze op het flipchart. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het is niet nodig om de exacte naam of het nummer van een wet te noemen – algemene rechten zoals "het recht op een tolk" zijn ook welkom. ● Bekijk de samengestelde lijst en bespreek kort de bijdragen met de groep. 	Methodologie: Reflectie, groepsdiscussie en presentatie Materialen: PPT - Wetten en richtlijnen, plakbriefjes, flipchart/whiteboard, stiften
15 min	Theorie: niveaus van recht <ul style="list-style-type: none"> ● Begin met een korte uitleg van de verschillende niveaus van wetgeving en richtlijnen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Organisatieniveau: regels of beleid binnen scholen, werkplekken of instellingen. ○ Lokaal/regionaal niveau: regels gemaakt door gemeenten of provincies (bijv. toegankelijkheid in het openbaar vervoer). ○ Nationaal niveau: wetten die door de overheid van een land zijn aangenomen (bijvoorbeeld wetten voor gehandicaptenrechten). ○ Europees niveau: verordeningen of richtlijnen van de EU (indien van toepassing). 	Methodologie: Interactieve discussie en presentatie Materialen: PPT - niveaus van wetgeving

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Internationaal/mondiaal niveau: overeenkomsten tussen landen, zoals het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (CRPD). ● Interactieve categorisatie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Neem de plakbriefjes van de eerdere activiteit (waar deelnemers bekende rechten/richtlijnen opschreven). ○ Plak ze als groep op een bord naast iconen of afbeeldingen die elk niveau vertegenwoordigen (bijvoorbeeld een globe voor international, een gebouw voor nationaal). 	
<p>Opmerking: Maak je geen zorgen als sommige rechten moeilijk exact te plaatsen zijn – gebruik dit als een leermoment om te verduidelijken welk niveau waarvoor verantwoordelijk is, en om te laten zien hoe verschillende niveaus met elkaar interageren.</p>		
15 min	<p>Theorie: Internationale verdragen</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Uitleg: <p>Leg uit dat internationale verdragen overeenkomsten zijn tussen landen. Ze stellen gedeelde regels en normen vast die landen beloven te volgen. Deze verdragen beïnvloeden nationale wetten en ondersteunen de rechten van individuen wereldwijd.</p> <p>Deelnemers introduceren bij twee belangrijke internationale overeenkomsten die de rechten van mensen met een handicap, inclusief doven, beschermen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM): <ul style="list-style-type: none"> ○ Richt zich op algemene mensenrechten zoals vrijheid, gelijkheid en bescherming tegen discriminatie. ○ Belangrijk voor mensen met een handicap in Europa, omdat het een juridische basis biedt om mensenrechtenschendingen aan te vechten. ○ Ter vermelding: het is afdwingbaar bij het Europees Hof voor de 	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie, video</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Internationale richtlijnen en verdragen</p>

	<p>Rechten van de Mens in Straatsburg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (CRPD): <ul style="list-style-type: none"> ○ Video 	
15 min	<p>Theorie: Nationale wetten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitleg: <p>Nationale wetten worden opgesteld en gehandhaafd door de eigen regering van een land. Ze zetten internationale principes (zoals mensenrechten of VN-verdragen) om in concrete regels en bescherming in het land.</p> <p>Mogelijke rechtsgebieden</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebarentaalherkenning <p>Wettelijke erkenning van nationale gebarentalen als officiële of beschermde talen. Dit omvat vaak verplichtingen voor publieke diensten om toegang in gebarentaal te bieden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opleiding <p>Beleid dat inclusief onderwijs ondersteunt, inclusief het recht van dove leerlingen om onderwijs te krijgen in gebarentaal, met tolk of met aangepaste leermaterialen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toegankelijkheids- en interpretatiewetten <p>Wetten die fysieke toegankelijkheid, digitale en communicatieve toegankelijkheid waarborgen – inclusief het recht op gebarentolken in scholen, ziekenhuizen, rechtszalen en andere omgevingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werkgelegenheid <p>Wetten die discriminatie bij aanwervingen en op de werkplek verbieden. Deze kunnen bestaan uit eisen voor redelijke aanpassingen, quota voor opname, of financiële ondersteuning voor toegankelijke werkplekken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anti-discriminatiewetten <p>Brede antidiscriminatiewetten die mensen met een handicap – inclusief doven – beschermen tegen ongelijke behandeling op alle levensgebieden</p>	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie,</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Nationale wetten</p>

	(bijvoorbeeld onderwijs, vervoer, openbare diensten).	
<p>Opmerking: De genoemde rechtsgebieden zijn suggesties. Je zou ze moeten vervangen door voorbeelden van de daadwerkelijke nationale wetten die in jouw land gelden.</p>		
15 min	<p>Activiteit: Goed versus Realiteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Breng het flipchart terug met de eerder in de workshop geïdentificeerde barrières. • Vraag de deelnemers om elke barrière te koppelen aan één of meer rechten of wetten die tijdens de workshop worden besproken. • Discussie <ul style="list-style-type: none"> ○ Welke kloof merken deelnemers op tussen de rechten "op papier" en de realiteit? ○ Welke barrières zijn nog niet geboden of worden slecht behandeld in de wet of praktijk? ○ Wat zou er moeten gebeuren om de kloof te dichten? 	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsactiviteit en discussie</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Right vs. Reality, flipcharts van eerdere activiteiten</p>
<p>Opmerking: De genoemde rechtsgebieden zijn suggesties. Je zou ze moeten vervangen door voorbeelden van de daadwerkelijke nationale wetten die in jouw land gelden.</p>		
5 min	<p>Reflectie</p> <p>Vraag het aan de groep:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat heb je geleerd? • Wat verraste of daagde je uit? 	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsreflectie</p> <p>Materialen:</p> <p>PPT - Reflectie</p>

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties

Mensenrechten.nl. (28 september 2022). Dove en slechthorende leerlingen vaak tussen wal en schip. <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2022/09/28/dove-en-slechthorende-leerlingen-vaak-tussen-wal-en-schip>

Mensenrechten.nl. (z.d.). Publicatie over de rechten van dove en slechthorende mensen. <https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/ff983d9a-f708-4536-b184-c680a7ba5346>

Rijksoverheid. (z.d.). De Nederlandse Gebarentaal (NGT). <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/erkende-talen/de-nederlandse-gebarentaal-ngt>

UNICEF Nederland. (2021, 1 oktober). Kinderrechteneducatie is noodzakelijk zodat kinderen voor hun rechten op kunnen komen. <https://www.unicef.nl/nieuws/2021-10-01-kinderrechteneducatie-is-noodzakelijk-zodat-kinderen-voor-hun-rechten-op-kunnen-komen>

5. Rechten en belangenbehartiging

5.2 Politieke participatie en vertegenwoordiging van doven

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

- Begrijp het verschil tussen activisme en belangenbehartiging, inclusief belangrijke vormen van activisme en hun relevantie voor de dovensgemeenschap.
- Beschrijf Arnsteins Ladder van Burgerparticipatie, niveaus van politieke participatie en de stappen van de pleitbezorgingscyclus.
- Herken voorbeelden van succesvol dovenactivisme wereldwijd en de factoren die bijdragen aan hun impact.

✓ **Vaardigheden:**

- Analyseer sociale of politieke kwesties die de dovensgemeenschap raken en koppel deze aan participatie- en pleitbezorgingsmodellen.
- Pas de belangenbehartigingscyclus toe om een duidelijk, gericht en haalbaar campagneplan te ontwerpen.
- Presenteer campagne-ideeën effectief via een groepspitch of korte video.

✓ **Competentie**

- Werk samen met anderen om pleitbezorgingsstrategieën te ontwikkelen die inspelen op de behoeften van de gemeenschap en gericht zijn op betekenisvolle participatie.
- Selecteer en combineer passende activisme- en pleitbezorgingsmethoden om specifieke doelen te bereiken.
- Zet je in om na de workshop concrete belangenbehartigingsacties binnen je eigen gemeenschap te ondernemen.

Trainingsmethoden/-technieken:

X Discussies

- X Videogebaseerd leren
- X Praktische oefeningen
- X Groepswork
- X Hele klasse

Theoretische achtergrond

Activisme versus belangenbehartiging

Activisme en belangenbehartiging zijn nauw verwant, maar niet identiek. *Activisme* verwijst naar het ondernemen van actie—vaak publiekelijk en zichtbaar—om sociale, culturele of politieke verandering teweeg te brengen. Dit kan protesten, demonstraties, online campagnes of creatieve publieke interventies omvatten. *Belangenbehartiging* richt zich op het beïnvloeden van besluitvormers, beleid en systemen, vaak via dialoog, lobbyen en strategische communicatie. Hoewel activisme luidruchtig, ontwrichtend en gericht op bewustwording kan zijn, is pleitbezorging doorgaans gericht en strategischer, met als doel specifieke regels, wetten of institutionele praktijken te veranderen. In de praktijk overlappen de twee: effectieve bewegingen combineren vaak de zichtbaarheid van activisme met de strategische invloed van belangenbehartiging.

Soorten activisme

Activisme kunnen vele vormen aannemen, afhankelijk van de doelen, het publiek en de beschikbare middelen. *Directe actie* omvat stakingen, sit-ins en protesten die gericht zijn op het verstoren van de status quo. *Digitaal activisme* maakt gebruik van online platforms voor petitie, bewustwordingscampagnes en virale boodschappen. *Cultureel activisme* maakt gebruik van kunst, theater, film of verhalen vertellen om stereotypen uit te dagen en de publieke opinie te veranderen. *Grassroots-activisme* bouwt verandering op op gemeenschapsniveau en mobiliseert lokale netwerken voor blijvende actie. *Lobbyen*—hoewel vaak beschouwd als onderdeel van belangenbehartiging—kan ook activistisch zijn wanneer het krachtige instellingen direct uitdaagt. Voor de dovengemeenschap kan activisme bestaan uit bewustwordingsevenementen voor gebarentaal, openbare demonstraties voor toegankelijkheidsrechten of creatieve campagnes die de dovencultuur belichten.

Arnsteins Ladder van Burgerparticipatie

Sherry Arnsteins *Ladder of Burgerparticipatie* (1969) is een klassiek model dat verschillende gradaties van burgermacht in besluitvorming laat zien. Onderaan staan *niet-participatieniveaus*—Manipulatie en Therapie—waarbij participatie symbolisch is en de uitkomsten niet beïnvloedt. De middelste *tokenisatieniveaus*—Informing, Consultatie en Versoening—stellen burgers in staat gehoord te worden, maar geven weinig besluitvormingsmacht. De hoogste *burgermachtsniveaus*—Partnerschap, Gedelegeerde Macht en Burgercontrole—vertegenwoordigen echte invloed en controle over beslissingen. Voor de dovengemeenschap is dit model een herinnering om verder te gaan dan symbolische consultaties en echte machtsdeling in beleid en beslissingen die hen raken.

Niveaus van politieke participatie

Politieke participatie kan op verschillende niveaus van betrokkenheid plaatsvinden. Op het basisniveau kunnen individuen stemmen bij lokale, regionale en nationale verkiezingen, zodat hun stem wordt meegeteld. Op collectief niveau kunnen ze zich aansluiten bij organisaties—zoals dovenverenigingen of gehandicaptencoalities—die samenwerken om verandering te beïnvloeden. Actiever kunnen zij deelnemen aan beleidsdiscussies door hoorzittingen bij te wonen, voorstellen in te dienen of besluitvormers te adviseren. Het hoogste niveau omvat het samen creëren van beleid in samenwerking met overheden of instellingen, waarbij ervoor wordt gezorgd dat de perspectieven van de dovengemeenschap vanaf het begin het resultaat vormgeven. Deze niveaus sluiten aan bij Arnsteins ladder, waarbij co-creatie overeenkomt met de hoogste sporten.

De belangenbehartigingscyclus

De pleitbezorgingscyclus is een stapsgewijs proces voor het plannen en uitvoeren van effectieve campagnes. Het begint met het identificeren van het probleem—het probleem duidelijk en specifiek definiëren. Vervolgens onderzoekt u de context, inclusief wetten, belanghebbenden en relevante gegevens. De derde stap is het opbouwen van bondgenoten en netwerken om het bereik en de geloofwaardigheid van de campagne te versterken. Stap vier is het ontwikkelen van een duidelijke boodschap die is afgestemd op de doelgroep. Stap vijf is het kiezen van kanalen en tools—zoals sociale media, petitieën, evenementen of lobbyen—die passen bij de boodschap en het publiek. Stap zes is actie ondernemen via geplande activiteiten, en stap zeven is het volgen door de voortgang te monitoren, successen te vieren en het momentum vast te houden. Voor dove activisten helpt het gebruik van dit gestructureerde proces om van passie naar praktische resultaten te gaan.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
5 min	Inleiding - Naamronde - Aim-workshop -Vraag om het ijs te breken: Wat komt er bij je op als je activisme hoort in de dovengemeenschap?	Methodologie: Presentatie van de facilitator, interactie met deelnemers, groepsdeling Materialen: Inleiding van dia's
Opmerking: Zeg je naam en één woord/idee dat je associeert met activisme		
20 min	Theorie: Politieke participatie en praktische belangenbehartiging - Overzicht van het niveau van (jongeren) politieke participatie: stemmen, lid worden van organisaties, deelnemen aan beleidsdiscussies. - Wereldwijde voorbeelden van dovenactivisme (jongeren) (korte video). - Stappen voor effectieve pleitbezorging (kwestie identificeren, onderzoek doen, bondgenoten bouwen, boodschap ontwikkelen, kanalen kiezen, handelen, opvolgen).	Methodologie: Presentatie, video, Q&A Materialen: Dia's "politieke participatie", video,
Opmerking: Mag vragen stellen aan de groep: "Wat hebben jullie al gedaan? Wat vind je van de video?"		
60 min	Activiteit: Campagneontwerp Deelnemers werken in kleine groepen om een belangenbehartigingscampagne te ontwerpen op basis van een bepaald scenario dat relevant is voor de dovengemeenschap (bijvoorbeeld het verbeteren van toegang tot verkiezingen, ondertiteling in openbare	Methodologie: Groepswerk, groepspresentatie Materialen: Dia's "Ontwerp je campagne", gedrukte scenario-hand-outs, flipcharts, stiften, smartphones (optioneel voor video-opname)

	<p>diensten, gebarentaalherkenning).</p> <p>Toewijzingstappen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lees het scenario van je groep. 2. Definieer het doel (wat je wilt veranderen). 3. Identificeer de doelgroep (die de verandering kan maken). 4. Noem je belangrijkste boodschappen. 5. Kies advocacy-tools/kanalen (sociale media, petitie, vergaderingen, evenementen, enz.). 6. Plan activiteiten en tijdlijn. 7. Bereid een groepspeech of korte video van 2-3 minuten voor. 8. Presenteer aan de groep. 9. Feedback ontvangen op basis van duidelijkheid, creativiteit en haalbaarheid. 	
<p>Opmerking: Begeleiders zouden groepen moeten ondersteunen door de taak te verduidelijken en feedback te geven tijdens de planningsfase. Benadruk het belang van teamwork en creativiteit en gebruik de theorie van zowel workshop 1 als 2.</p> <p>Geef feedback op de video's</p>		
5 min	<p>Reflectie</p> <p>- Welke concrete stappen kunnen deelnemers binnen hun eigen gemeenschappen nemen?</p>	<p>Methodologie:</p> <p>Individuele reflectie, groepsreflectie</p> <p>Materialen:</p> <p>Dia met een vraag ter reflectie</p>

Opmerking: Moedigt persoonlijke betrokkenheid, toewijding en toekomstplanning aan.		

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties

Verenigde Naties, Afdeling Economische en Sociale Zaken. (z.j.). *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD)*.

<https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>

Arnstein, S. R. (1969). Een ladder van burgerparticipatie. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224. Geraadpleegd van de website van het Citizens Handbook:

<https://www.citizenshandbook.org/arnsteinsladder.html>

Dupouey, V. (2022). *Handboek voor belangenbehartiging* [PDF]. Europees Jeugdforum.

https://www.youthforum.org/files/230524-AdvocacyHandbook-150x240mm-digi_2023-05-25-092834_prmy.pdf

Pantelic, M., & Lah, T. (z.j.). *The Activist Network: 20-uur trainingsprogramma* [PDF]. Europees Jeugdforum. https://www.youthforum.org/files/YFJ_TheActivistNetwork_ENG_v11.pdf

6. Dove rolmodellen en leiders

6.1 Dove docenten en onderzoekers

Duur: Theorie 60 min / Workshop 120 min

Leerdoelen

Bewustzijn van de rol van doven in onderwijs- en onderzoeksberoepen, reflectie op maatschappelijke kwesties, bevordering van begrip van inclusie en tweetalig leren.

✓ **Kennis:**

- Rolmodellen in de dovengemeenschap:

Dove professionals zoals docenten en onderzoekers zullen laten zien hoe inclusie en toegankelijkheid barrières kunnen overwinnen. Ze inspireren anderen door te bewijzen dat doven kunnen slagen op gebieden die vaak worden onderschat.

- Uitdagingen in onderwijs en onderzoek:

Dove professionals worden geconfronteerd met obstakels zoals beperkte toegang tot middelen, communicatiebarrières en maatschappelijke vooroordelen. Hun ervaringen onderstrepen de noodzaak van inclusieve maatregelen en omgevingen.

- Inclusie via tweetalig onderwijs:

Tweetalig onderwijs dat gebarentaal en geschreven/gesproken taal integreert, bevordert betere leerresultaten. Het geeft doven macht en bouwt een brug tussen verschillende gemeenschappen.

- Impact van inclusieve praktijken:

Inclusieve scholen en universiteiten creëren kansen voor doven. Zij dienen als rolmodellen voor gelijkheid, innovatie en samenwerking - in het onderwijs en daarbuiten.

✓ **Vaardigheden:**

- Reflectie en analyse:

Deelnemers leren reflecteren op en analyseren de uitdagingen en oplossingen waarmee doven te maken krijgen in onderwijs en onderzoek. Ze ontwikkelen vaardigheden om barrières te identificeren en kansen voor verbetering te identificeren.

- Communicatiestrategieën:

Deelnemers zullen hun communicatieve vaardigheden met doven verbeteren, waaronder het gebruik van gebarentaal en visuele hulpmiddelen. Ze leren inclusief communiceren en rekening houden met verschillende communicatiebehoeften.

- Kritisch denken en probleemoplossing:

De analyse van interviews en de reflectie van casestudy's versterken het vermogen van de deelnemers om creatieve oplossingen te ontwikkelen voor inclusie in onderwijsinstellingen. Ze leren innovatieve benaderingen te ontwikkelen en bestaande structuren ter discussie te stellen.

- Teamwork en samenwerking:

Door groepswork en discussies ontwikkelen de deelnemers hun vermogen om in een team te werken. Je leert verschillende perspectieven te integreren en samen oplossingen te creëren op basis van inclusieve praktijken.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie)**

- Onafhankelijke actie:

Deelnemers nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen leerontwikkeling door zelfstandig interviews te analyseren, reflectievragen te beantwoorden en suggesties te doen voor inclusiever onderwijspraktijken.

- Verantwoordelijkheid voor inclusie en diversiteit:

Deelnemers erkennen het belang van inclusie en diversiteit in onderwijsinstellingen en nemen verantwoordelijkheid voor het actief bevorderen van inclusieve benaderingen en het doorbreken van barrières voor doven in onderwijs- en onderzoekscontexten.

- Autonomie in reflectie en besluitvorming:

Deelnemers ontwikkelen hun vermogen om zelfstandig te reflecteren en beslissingen te nemen, krijgen nieuwe perspectieven door het analyseren van voorbeelden en persoonlijke ervaringen en passen deze toe in hun eigen praktijk.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
- X Leerreizen
- X Groepswork
- X Hele klasse
- X Praktische oefening
- X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

De theoretische achtergrond van deze opleiding is gebaseerd op diverse concepten en theorieën die het begrip van inclusie, meertaligheid en de rol van doven in onderwijs en onderzoek bevorderen. Belangrijke onderwerpen zijn onder andere:

1. Inclusie en onderwijs

Inclusie verwijst naar de integratie van mensen met een beperking, vooral doven, in reguliere onderwijsinstellingen. Inclusietheorieën (bijvoorbeeld de sociale modeltheorie) benadrukken dat barrières niet bij de persoon liggen, maar in het ontwerp van onderwijsruimtes. Sociale inclusie en de erkenning van diversiteit zijn essentieel voor het creëren van een inclusieve samenleving.

2. Tweektalig onderwijs

In veel onderwijssystemen worden dove leerlingen onderwezen in een tweektalige context die zowel gebarentaal als geschreven/gesproken taal omvat. Theorieën over tweektalig onderwijs (bijvoorbeeld de onderlinge afhankelijkheidshypothese van Cummins) benadrukken dat twee taalsystemen parallel kunnen worden geleerd, waardoor de cognitieve en academische vaardigheden van leerlingen worden verbeterd.

3. Dove leraren en onderzoekers

De rol van dove leraren en onderzoekers wordt steeds meer erkend als waardevol omdat zij unieke perspectieven en ervaringen meebrengen naar onderwijs en onderzoek. Zij dienen als "rolmodellen" en effenen de weg voor toekomstige generaties doven. Volgens verschillende studies zijn de ervaringen van dovenopvoeders cruciaal voor de ontwikkeling van inclusieve lesmethoden en het bevorderen van toegankelijkheid in het onderwijs.

4. Sociaal model van handicap

Het sociale model van handicap gaat ervan uit dat individuen niet worden benadeeld door hun handicap, maar door sociale barrières. Deze benadering bevordert het idee dat het niet de handicap is die iemands ontwikkeling belemmert, maar het falen van de samenleving om zich aan te passen aan hun behoeften. In het geval van doofheid betekent dit dat de samenleving inclusiever wordt door het aanbieden van gebarentolken en toegankelijke educatieve middelen, en door gebarentaal als een volledig geldige taal te erkennen.

5. Culturele identiteit en empowerment

Voor doven is hun culturele identiteit nauw verbonden met gebarentaal en de dovengemeenschap. Empowerment-theorieën benadrukken het belang van zelfbeschikking en controle over het eigen leven. Inclusie en deelname aan het onderwijs- en onderzoeksproces kunnen de empowerment van doven versterken en hen in staat stellen actief deel te nemen aan de samenleving.

Deze theoretische fundamenten vormen de basis van de training en helpen deelnemers een diepgaand begrip te ontwikkelen van de uitdagingen en kansen van inclusie van doven in onderwijs en onderzoek.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
Theoretische sessie (60 minuten)		
15 minuten	Lezing over de situatie van doven en rolmodellen	Methodologie: Presentatie PPT voor 6.1 Materialen: Dia's, laptop, projector
Opmerking: Verwijzing naar interviews en biografieën van rolmodellen		
10 minuten	Brainstormen: Welke doven zijn bekend?	Methodologie: Groepsbrainstormen Materialen: Flipchart/whiteboard, stift
Opmerking: Verzameling bekende doven en hun beroepen		
5 minuten	Plenaire Discussie: Samenvatting van geïdentificeerde personen	Methodologie: Plenaire discussie Materialen: Blackboard- of digitale notities
Opmerking: Discussie over dove professionals in onderzoek en onderwijs		
30 minuten	Analyse van interviews: uitdagingen, suggesties, gedeelde ideeën en reflecties	Methodologie: Groepswerk gevolgd door discussie Materialen: Werkbladen met interviewfragmenten, markeerstiften Interviewfragmenten voor 6.1
Opmerking: Elke groep analyseert een fragment van de interviews		
Workshop (120 minuten)		
15 minuten	Introductie tot de workshop en programmaoverzicht	Methodologie: Presentatie PPT voor 6.1

		Materialen: Dia's
Opmerking: De workshopmoderators stellen zich voor		
15 minuten	Introductie tot de school/universiteit die hij heeft gevolgd	Methodologie: Presentatie en discussie PPT voor 6.1 Materialen: Brochures, website van de instelling
Opmerking: Focus op inclusie en middelen		
30 minuten	Rondleiding door de instelling (bijvoorbeeld school of universiteit)	Methodologie: Beheer Materialen: Rondleiding met ÖGS- en IS-tolken
Opmerking: Naleving van inclusieve praktijken		
30 minuten	Praktisch groepswork: Reflecteren op en documenteren van observaties en verbeterideeën	Methodologie: Groepswork Materialen: Flipchart
Opmerking: Elke groep deelt haar observaties en suggesties		
20 minuten	Presentatie van het groepswork	Methodologie: Presentaties Materialen: Flipchart/posters gemaakt door groepen
Opmerking: Bespreking van de voorstellen in de plenaire vergadering		
10 minuten	Laatste reflectie en afscheid	Methodologie: Open discussie, feedbackbijeenkomst Materialen: Feedbackkaarten
Opmerking: Reflectie op bevindingen en ideeën voor toekomstige verbeteringen		

Beoordelingsinstrumenten:

De leervoortgang en de verworven competenties van de deelnemers worden vastgelegd door een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve evaluatiemethoden. Deze hulpmiddelen beoordelen niet alleen de prestaties, maar stimuleren ook reflectie op het leerproces en de ontwikkeling van praktische vaardigheden. De belangrijkste evaluatietools zijn:

1. Zelfbeoordelingsformulieren

Aan het begin en einde van de training vullen deelnemers zelfevaluatieformulieren in om hun kennis en vaardigheden op het gebied van inclusie, doofheid en tweetalig onderwijs te beoordelen. Deze formulieren vormen een basis om de veranderingen in kennis en vaardigheden van de deelnemers tijdens de training te meten.

2. Groepsfeedback en peer review

Tijdens de workshop en praktische oefeningen voeren deelnemers groepsbeoordelingen uit van peer assessments. Deelnemers geven feedback op de suggesties en presentaties van hun medeleerlingen. Deze peer reviews bevorderen teamwork en maken een constructieve discussie mogelijk over eigen en andermans aanpak.

3. Lezingen en groepswork

Groepspresentaties aan het einde van de workshop dienen zowel om te reflecteren op wat geleerd is als om het in de praktijk toe te passen. Van deelnemers wordt verwacht dat zij hun observaties en suggesties voor verbetering op een duidelijke en systematische manier presenteren. De evaluatie is gebaseerd op criteria zoals duidelijkheid van de argumentatie, relevantie van voorstellen en het vermogen om de concepten inclusie en doofheid te integreren.

4. Reflectievragen en dagboeken

Na de theorieles en tijdens de workshop worden deelnemers gevraagd reflectievragen te beantwoorden en een kort dagboek bij te houden van hun ervaringen en gedachten. Dit bevordert zelfreflectie en maakt een diepere analyse van de behandelde onderwerpen mogelijk. De antwoorden kunnen dienen als basis voor de individuele evaluatie van leerprocessen.

5. Eindtoetsen en quizzen

Een korte eindtoets of quiz over de behandelde onderwerpen (bijvoorbeeld de rol van dove leraren en onderzoekers, inclusie, tweetalig onderwijs) kan worden gebruikt om het begrip van de deelnemers te beoordelen. De toets kan meerkeuzevragen, korte open vragen of scenario-gebaseerde vragen bevatten.

6. Trainer Feedback

Aan het einde van de training geven de trainers individuele feedback over de prestaties en voortgang van de deelnemers. Dit omvat zowel sterke punten als gebieden voor verdere ontwikkeling, met een focus op de praktische toepassing van de geleerde inhoud

7. Doelgerichte evaluatie

Aan het begin van de training formuleren de deelnemers persoonlijke leerdoelen. Aan het einde van de training worden deze doelen herzien om te zien hoe goed de individuele verwachtingen en doelen zijn gehaald. Deze gerichte evaluatie helpt deelnemers hun voortgang en leerprocessen te identificeren.

8. Evaluatie door de deelnemers

Een laatste evaluatie van de training wordt uitgevoerd door de deelnemers, waarbij zij hun ervaringen, de training zelf en de trainers evalueren. Deze feedback helpt de kwaliteit van de training te verbeteren en de tevredenheid van de deelnemers te meten.

Deze evaluatietools ondersteunen niet alleen de beoordeling van leersucces, maar stimuleren ook voortdurende reflectie en verbetering van de eigen praktijk met betrekking tot inclusie en integratie van doven in onderwijs en onderzoek.

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

<https://www.oegl.b.at/was-brauchen-gehoerlose-schuelerinnen-interview-mit-der-gehoerlosen-lehrerin-susanna-lazarus/>

<https://www.gebaerdenwelt.tv/fachgesprach-mit-verena-krausneker-gebaerdensprachen-in-der-wissenschaft/>

<https://www.bizeps.or.at/gehoerlose-lehrerin-unterrichtet-in-ihrer-muttersprache/>

6. Dove rolmodellen en leiders

6.2 Dove activisten

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

De geschiedenis van de dove vertegenwoordiging begrijpen. Deelnemers krijgen inzicht in de geschiedenis en belangrijke mijlpalen van dovenactivisme. Deelnemers worden geïntroduceerd aan invloedrijke dove activisten en hun bijdragen aan belangenbehartiging voor dove jongeren en de dovengemeenschap in het algemeen.

✓ **Vaardigheden:**

Kritisch denken en reflectie. Deelnemers ontwikkelen het vermogen om kritisch de uitdagingen en barrières waarmee dove jongeren worden geconfronteerd te evalueren en effectieve oplossingen te overwegen via groepsdiscussies en individuele reflectieactiviteiten.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**

Deelnemers zullen vaardigheden ontwikkelen in het begrijpen en respecteren van de cultuur, waarden en behoeften van dove jongeren, waardoor zij pleitbezorging op een meer cultureel bewuste en respectvolle manier kunnen benaderen. Deelnemers zullen zich gesterkt en bekwaam voelen om als pleitbezorgers op te treden voor dove jongeren.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
- X Videogebaseerd leren
- X Praktische oefeningen
- X Paren
- X Groepswerk
- X Hele klasse
- X Praktische oefening

Theoretische achtergrond:

De workshop richt zich op het vergroten van het bewustzijn van dovenactivisme en belangenbehartiging voor dove jongeren. De workshop heeft als doel deelnemers uit te rusten met de kennis en tools om op te komen voor dove jongeren en ervoor te zorgen dat zij niet alleen de uitdagingen begrijpen, maar ook een actieve rol kunnen spelen in het creëren van een inclusievere, ondersteunende omgeving voor doven

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
15 minuten	Welkom en introductie Icebreakers: Deelnemers stellen zichzelf voor en noemen iets wat ze willen weten of leren over dovenpleitbezorging, of wat zij denken dat dove pleitbezorging inhoudt.	Methodologie: Discussie
20 minuten	Geschiedenis van dovenactivisme	Methodologie: Presentatie, Discussie PPT voor 6.2 Materialen: Presentatie, Beamer
Opmerking: Vertel over belangrijke historische momenten in de dovenrechtenbeweging (King Jordan, Nyle DiMarco)		
20 minuten	Belangrijke dove activisten en persoonlijkheden Deelnemers geven in groepen een lezing over belangrijke dove activisten en persoonlijkheden	Methodologie: Groepswork, presentatie Materialen: Pen, papier, laptop
20 minuten	Huidige problemen voor dove adolescenten: Deelnemers bespreken in kleine groepen de uitdagingen waarmee dove jongeren tegenwoordig te maken hebben (bijvoorbeeld toegankelijkheid, representatie, geestelijke gezondheid). De groep deelt hun ideeën. Leg ideeën vast voor reflectie op een flipchart of whiteboard.	Methodologie: Groepswork, brainstormen Materialen: Pen, papier, flipchart, whiteboard

10 minuten	<p>Strategieën voor pleitbezorging:</p> <p>Bespreek verschillende strategieën voor belangenbehartiging voor dove jongeren, zoals mentoring, het bevorderen van toegang tot gebarentaal en het vergroten van bewustzijn via de media. Geef deelnemers een hand-out met het actieplan om hen te helpen hun eigen belangenbehartigingsplan te maken. Geef deelnemers een paar minuten om in ieder geval concrete acties op te schrijven die ze na de workshop kunnen ondernemen.</p>	<p>Methodologie:</p> <p>Presentatie, discussie, praktische oefening</p> <p>PPT voor 6.2</p> <p>Materialen:</p> <p>Actieplan Werkblad (Actieplan), Pen, Papier Werkblad voor 6.2</p>
10 minuten	<p>Reflectie en vragen & antwoorden</p> <p>Open Q&A-sessies waarin deelnemers vragen kunnen stellen, gedachten kunnen uitwisselen en kunnen reflecteren op hun leerproces.</p>	<p>Methodologie:</p> <p>Discussie met de hele klas</p>

Materialen

PowerPoint (+ werkblad)

Video "...."

Referenties:

Ladd, P. (2003). Begrip van de dovencultuur: Op zoek naar doofheid. Meertaligheid.

7. Toegankelijkheidstechnologie voor doven

7.1 Tolkdiensten en - technologieën

Duur: 90 minuten

Leerdoelen

✓ Kennis:

- Kan verschillende soorten tolkdienstverleners identificeren (particuliere bedrijven, zorgorganisaties, overheidsdiensten, communicatieondersteuningsdiensten)
- Kan belangrijke Europese bronnen en ondersteuningsorganisaties voor tolkdiensten beschrijven
- Kan uitleggen hoe dove associaties de kwaliteit van tolkdiensten beïnvloeden en verbeteren
- Kan de rol van technologie begrijpen bij het ondersteunen van communicatie voor dove en slechthorende personen, inclusief controverses rond AI/avatar-oplossingen

✓ Vaardigheden:

- Kan geschikte tolkdiensten evalueren en selecteren voor verschillende situaties en contexten
- Kan kennis van gebruikersrechten en controle over interpretersituaties aantonen
- Kan begrip van tolk-bondgenootschap en professionele grenzen toepassen
- Kan kwaliteitsindicatoren identificeren bij het interpreteren van technologieën en diensten

✓ Competentie

- Kan zelfstandig navigeren en toegang krijgen tot geschikte tolkdiensten in heel Europa
- Kan pleiten voor goede technologische aanpassingen en kwaliteitsnormen
- Kan anderen informeren over het interpreteren van diensten, technologieën en gebruikersempowerment
- Kan effectief samenwerken met tolken als bondgenoten terwijl ze passende professionele relaties onderhouden
-

Trainingsmethoden/-technieken:

x Discussies x Video-gebaseerd leren x Praktische oefeningen x Individueel werk x Groepswerk

Theoretische achtergrond

Inzicht in tolkende dienstverleners

Tolkdiensten voor dove en slechthorenden worden geleverd via diverse organisatiemodellen in heel Europa, elk met eigen kenmerken, financieringsmechanismen en servicebenaderingen. Het begrijpen van deze verschillende soorten zorgverleners is essentieel voor doven om weloverwogen keuzes te maken over hun communicatiebehoeften.

Particuliere tolkbedrijven: Onafhankelijke bedrijven bieden tolkdiensten op commerciële basis aan, vaak in samenwerking met zorginstellingen, onderwijsinstellingen en zakelijke klanten. Deze bedrijven onderhouden doorgaans roosters van gecertificeerde tolken en verzorgen de planning, kwaliteitsborging en facturering. Voorbeelden hiervan zijn gespecialiseerde gebarentaalbureaus die actief zijn in meerdere Europese landen en zowel fysieke als video-remote tolkdiensten (VRI) aanbieden. Het voordeel van particuliere bedrijven ligt in hun flexibiliteit en responsiviteit, hoewel de kosten hoger kunnen zijn en de consistentie van de service kan variëren.

Zorgorganisaties en sociale diensten: Veel Europese landen integreren tolkdiensten binnen bredere kader voor ondersteuning van mensen met een beperking. Deze organisaties, vaak gefinancierd via sociale verzekeringssystemen of overheidssubsidies, bieden uitgebreide communicatieondersteuning als onderdeel van holistische zorgpakketten. In Duitsland bijvoorbeeld coördineren maatschappelijke zorgorganisaties tolkdiensten naast andere ondersteuning voor mensen met een beperking, waardoor continuïteit en geïntegreerde dienstverlening wordt gewaarborgd.

Door de overheid geleverde diensten: Verschillende Europese landen exploiteren door de staat gefinancierde tolkdiensten en erkennen communicatietoegang als een fundamenteel recht. Noorwegen is een voorbeeld van dit model, met tolken als ambtenaren en onbeperkte toegang in alle provincies. Deze aanpak zorgt voor standaardisatie van diensten en verwijdert financiële barrières, hoewel ze uitdagingen kunnen ondervinden bij de toewijzing van middelen en geografische dekking in landelijke gebieden.

Communicatieondersteuningsdiensten: Naast traditionele tolken omvat gespecialiseerde communicatieondersteuning diverse aanpassingsmethoden, waaronder spraak-naar-tekst rapportage (STTR), communicatieondersteuningsmedewerkers (CSW's) en specialisten in ondersteunende technologie. Deze diensten erkennen dat dove en slechthorenden uiteenlopende communicatievoorkeuren en behoeften hebben die verder gaan dan alleen gebarentaaltolken.

De rol van dovenverenigingen in de kwaliteit van de dienstverlening

Dovenverenigingen spelen een cruciale rol in het vormgeven van de kwaliteit van de interpretatie van dienstverlening door middel van belangenbehartiging, het vaststellen van normen en directe dienstverlening. De Europese Unie van Doven (EUD) en nationale dovenorganisaties beïnvloeden actief beleidsontwikkeling, standaarden voor tolkenopleiding en vereisten voor toegankelijkheid van diensten. Deze organisaties werken vaak samen met overheden om certificeringsprogramma's voor tolken, professionele gedragscodes en kwaliteitsnormen voor diensten op te stellen.

In veel Europese landen fungeren dovenverenigingen als tussenpersonen tussen dovengemeenschappen en dienstverleners, waarbij ze feedbackmechanismen, klachtenafhandelingsprocessen en belangenbehartigingsondersteuning bieden. Ze dragen ook bij aan de opleiding van tolken door dove mentoren, culturele competentievorming en gemeenschaps perspectieven op diensteffectiviteit te bieden. Deze samenwerkingsgerichte aanpak zorgt ervoor dat tolkdiensten blijven inspelen op de behoeften van de dovengemeenschap in plaats van uitsluitend door horende professionals te worden ontworpen.

Europese technologische oplossingen en innovaties

Video Remote Interpreting (VRI) heeft de toegankelijkheid in heel Europa gerevolutioneerd en maakt realtime communicatieondersteuning mogelijk zonder geografische beperkingen. Landen zoals Zweden en het Verenigd Koninkrijk hebben uitgebreide VRI-netwerken geïmplementeerd die directe toegang bieden aan gekwalificeerde tolken via beveiligde digitale platforms. Deze systemen zijn vooral waardevol voor spoedeisende hulp, zorgconsulten en educatieve omgevingen waar directe communicatieondersteuning cruciaal is.

Kunstmatige intelligentie en avatartechnologie: De integratie van AI-gestuurde oplossingen in tolkdiensten brengt zowel kansen als aanzienlijke controverses met zich mee binnen Europese dovengemeenschappen. Hoewel AI-avatars en geautomatiseerde gebarentaalvertaling meer toegankelijkheid en lagere kosten beloven, hebben dovengemeenschappen in Oostenrijk, Italië en andere Europese landen aanzienlijke zorgen geuit over kwaliteit, culturele authenticiteit en de mogelijke vervanging van menselijke tolken.

De controverse draait om verschillende kernpunten: AI-systemen missen vaak het genuanceerde begrip van regionale gebarentaalvarianties, culturele contexten en emotionele subtiliteiten die menselijke tolken bieden. Daarnaast zijn er zorgen dat een overmatige afhankelijkheid van AI-oplossingen de professionele status van gebarentolken kan ondermijnen en de werkgelegenheid binnen dovengemeenschappen kan verminderen. De Europese dovengemeenschap benadrukt dat hoewel technologie menselijke tolking kan aanvullen, het de culturele bemiddeling en contextueel begrip die gekwalificeerde tolken bieden, niet volledig kan vervangen.

Kwaliteitsborging in technologische oplossingen: Europese normen voor het interpreteren van technologie benadrukken het belang van gebruikerskeuze, kwaliteitsbenchmarks en regelmatige evaluatie. Het European Telecommunications Standards Institute (ETSI) heeft richtlijnen ontwikkeld voor toegankelijke ICT die eisen bevatten voor het interpreteren van technologie, zodat digitale oplossingen voldoen aan professionele normen en de behoeften van gebruikers.

Tolk-bondgenootschap en gebruikersbevoegdheid

Het concept van tolk-alliantie heeft aan populariteit gewonnen in Europese dovensgemeenschappen, waarbij de samenwerking tussen doven en tolken wordt benadrukt, terwijl duidelijke professionele grenzen worden gehandhaafd. Dit kader erkent dat tolken niet alleen dienen als taalkanalen, maar ook als culturele bemiddelaars die doven de toegang tot informatie, diensten en kansen van doven kunnen ondersteunen.

Gebruikerscontrole en zelfbehartiging: Doven behouden het recht om hun tolkervaring te sturen, waaronder het kiezen van tolken, het aanvragen van specifieke aanpassingen en het geven van feedback over de kwaliteit van de dienstverlening. Europese tolkstandaarden leggen de nadruk op geïnformeerde toestemming, vertrouwelijkheid en de autonomie van de dove persoon bij communicatiebeslissingen. Dit omvat het recht om bepaalde tolken te weigeren, tolkstijlvoorkeuren aan te vragen en toegang te krijgen tot tolkdiensten in hun voorkeursvorm voor gebarentaal.

Professionele grenzen en samenwerking: Hoewel tolken als bondgenoten kunnen dienen bij het bevorderen van toegankelijkheid en het uitdagen van discriminerende praktijken, zorgen duidelijke professionele grenzen voor ethische dienstverlening. Europese tolkopleidingen benadrukken het belang van neutraliteit terwijl ze tegelijk inspelen op de behoeften en culturele overwegingen van de dovensgemeenschap.

Uitdagingen en kwaliteitsoverwegingen

Ondanks aanzienlijke vooruitgang worden Europese tolkdiensten geconfronteerd met voortdurende uitdagingen, waaronder tekorten aan tolken, vooral in landelijke gebieden en gespecialiseerde vakgebieden zoals juridische en medische tolken. Kwaliteitsborging blijft inconsistent tussen verschillende landen en dienstverleners, met uiteenlopende certificeringseisen en professionele ontwikkelingsnormen.

De integratie van technologische oplossingen vereist zorgvuldige overweging van gebruikersvoorkeuren, culturele geschiktheid en professionele normen. Hoewel innovaties zoals VRI en AI-ondersteunde tools potentiële voordelen bieden, moet hun implementatie worden geleid door input van de dovensgemeenschap en een rigoureuze kwaliteitsevaluatie om ervoor te zorgen dat ze menselijke tolkdiensten aanvullen in plaats van vervangen.

Europese beleidskaders, waaronder de European Accessibility Act en het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, bieden overkoepelende normen voor het interpreteren van dienstverlening, maar de uitvoering varieert aanzienlijk per lidstaat. Voortdurende belangenbehartiging door dovenverenigingen en samenwerking tussen dienstverleners, overheidsinstanties en dovensgemeenschappen zijn essentieel voor het verbeteren van de kwaliteit van tolkdiensten en toegankelijkheid in heel Europa.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
10 min	Inleiding & Definitie	Methodologie: Presentatie; Groepsinteractie Materialen: PPT-slides (doelstellingen en definities); Projector
Opmerking: Welkom; definieer tolkdiensten en -technologieën; snelle ijsbrekervraag; overzicht van doelstellingen		
15 min	Soorten tolkdienstverleners	Methodologie: Interactieve presentatie; Groepsdiscussie Materialen: Dia's (soorten aanbieders); Flipchart; Markeringen
Opmerking: Cover: particuliere bedrijven, zorg/sociale diensten, overheidsdiensten, communicatieondersteuning; korte voorbeelden van deelnemers uitnodigen		
20 min	Uitgebreide Mapping & Barrières Discussie	Methodologie: Groepsdiscussie; Interactieve kaarten; Samenwerkingsanalyse Materialen: Plakbriefjes; Flipchart/whiteboard; Markeringen
Commentaar: Verzamel persoonlijke ervaringen; kaart barrières in kaart; bespreek de rol van dove associaties in kwaliteit; cluster thema's visueel		
25 min	Europese Technologieoplossingen	Methodologie: Praktische oefeningen; Hands-on verkenning; Kritische discussie Materialen: Apparaten met VRI-toegang; Technische monsters; Demomateriaal

<p>Opmerking: Demo VRI workflow; korte praktische praktijk; bespreek AI/avatar kansen en zorgen; benadruk kwaliteitsindicatoren</p>		
15 min	Tolk Allyship & Gebruikerscontrole	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsdiscussie; Interactief leren</p> <p>Materialen:</p> <p>Gebruikersrechten-handout; Samenvatting van professionele standaarden</p>
<p>Opmerking: Leer gebruikerscontrole (kies tolk, stel voorkeuren in, geef feedback); verduidelijk rol en grenzen van de tolk-bondgenoot</p>		
20 min	Scenariobespreking & Probleemoplossing	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsdiscussie; probleemoplossing; Samenwerkend leren</p> <p>Materialen:</p> <p>Scenariokaarten; Discussie-aanleidingen; Flipchart</p>
<p>Opmerking: Bespreek oplossingen voor medische, onderwijs-, werkplek- en openbare diensten; focus op aanpassingen en actiestappen</p>		
5 min	Reflectie & Bronnen	<p>Methodologie:</p> <p>Groepsreflectie; Open discussie</p> <p>Materialen:</p> <p>Hulpbron-handouts; Contactlijst</p>
<p>Opmerking: Deel één inzicht: hoe leer toe te passen; middelen en contacten te verspreiden</p>		

Materialen

PowerPoint (+werkbladen)

Video "...."

Referenties

1. Europese Unie van Doven. (2024). Tolkdiensten in heel Europa: Normen en best practices. <https://eud.eu/interpreting-services/>
2. AccessibleEU Centrum. (2024). Toegankelijkheid in communicatie: interpretatie en technologische oplossingen. <https://www.edf-feph.org/projects/accessibleeu-centre/>
3. Tsjechische Kamer van Gebarentaaltolken. (2024). Professionele standaarden en Europese samenwerking. <https://www.cktjz.com/english/>
4. RNID. (2024). Technologie en producten voor communicatie-toegang. <https://rnid.org.uk/information-and-support/technology-and-products/>
5. SignHealth. (2024). BSL Health Access en Remote Tolkdiensten. <https://signhealth.org.uk/resources/bslhealthaccess/>
6. BID-diensten. (2024). BSL Tolken en Communicatieondersteuning. <https://www.bid.org.uk/bsl-interpreting/>
7. aiD-project. (2024). AI-oplossingen voor doven en slechthorend: Kansen en Uitdagingen. <https://cordis.europa.eu/article/id/450232-ai-solutions-for-the-deaf-and-hard-of-hearing>
8. AccessesS-project. (2024). Toegankelijkheidsverbetering in slimme steden. <https://www.eud.eu/projects/current-projects/access/>
9. Wereldfederatie van Doven. (2024). Vertegenwoordigende organisaties en belangenbehartiging van tolkdiensten. <http://wfdeaf.org/news/representative-organisations-of-deaf-people-call-on-the-european-union/>
10. Noordse Raad van Ministers. (2024). Disability Studies en tolkdiensten in Noordse landen. <https://dsq-sds.org/article/view/1714/1762>

11. Europees Instituut voor Telecommunicatiestandaardisatie. (2024). Toegankelijkheidseisen geschikt voor openbare aanbestedingen van ICT-producten en -diensten in Europa. ETSI EN 301 549.
12. Verenigde Naties. (2006). Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, artikel 21: Vrijheid van meningsuiting en mening, en toegang tot informatie.

7. Toegankelijkheidstechnologie voor doven

7.2 Volledig toegankelijke noodcommunicatiesystemen

Duur: 110 minuten

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

- Kan identificeren en uitleggen wat noodcommunicatiesystemen zijn en hoe ze werken voor doven
- Kan ten minste drie belangrijke technologische oplossingen voor noodcommunicatie beschrijven (voorbeelden: DEC112-app, Real-Time Text (RTT), Video Relay Services (VRS))
- Kan de universele toegankelijkheidseisen voor noodnummers van 112 onder EU-kaders (European Accessibility Act, European Electronic Communications Code) uitleggen.
- Kan beschrijven hoe doven horende mensen kunnen helpen in noodsituaties met behulp van toegankelijke communicatiemiddelen

✓ **Vaardigheden:**

- Kan het gebruik van één specifieke noodcommunicatie-app (DEC112) in praktische scenario's demonstreren
- Kan passende communicatiemethoden identificeren in diverse noodsituaties, waaronder multi-user situaties.
- Kan noodcommunicatiediensten in hun eigen land lokaliseren en beoordelen (huiswerkcomponent)
- Kan verschillende noodwaarschuwingssystemen en hun toegankelijkheidsfuncties voor doven uitleggen

✓ **Competentie**

- Kan de effectiviteit van verschillende noodcommunicatiesystemen evalueren met behulp van concrete criteria
- Kan pleiten voor toegankelijke nooddiensten in hun gemeenschappen met kennis van EU-juridische kaders
- Kan zowel dove als horende personen helpen bij het verkrijgen van geschikte noodcommunicatiemethoden

- Kan anderen trainen in het gebruik van toegankelijke noodcommunicatiesystemen

Trainingsmethoden/-technieken:

x Discussies

x Video-gebaseerd leren

xZelfgestuurd leren

xPraktische oefeningen

xRollenspel

xIndividueel werk

xGroepswork

xDigitale training

xOpdracht

Theoretische achtergrond

Wat zijn noodcommunicatiesystemen?

Noodcommunicatiesystemen zijn technologische en procedurele kaders die individuen in staat stellen om tijdens crisissituaties contact op te nemen met hulpdiensten (politie, brandweer, medische diensten). Voor de algemene bevolking omvat dit traditioneel spraakoproepen naar noodnummers. Deze systemen moeten echter volledig toegankelijk zijn om ervoor te zorgen dat dove, doofblinden en slechthorenden op gelijke voet toegang hebben tot levensreddende diensten.

Het Universele 112 Noodnummer en Toegankelijkheid

Het enige Europese noodnummer 112 dient als de universele toegangspoort tot nooddiensten in alle EU-lidstaten. Volgens EU-wetgeving, met name de Europese Code voor elektronische communicatie (EECC 2018/1972) en de Europese Toegankelijkheidswet (EAA 2019/882), moeten alle lidstaten ervoor zorgen dat 112 via meerdere communicatiemodi toegankelijk is vóór juni 2025-2027. Dit betekent dat doven hulpdiensten moeten kunnen bereiken met hetzelfde nummer als horende mensen, maar via Real-Time Text (RTT), Video Relay Services (VRS) en Total Conversation-technologieën.

Huidige toegankelijkheidsoplossingen in Europa

Real-Time Text (RTT) Systemen: RTT stelt gebruikers in staat om sms'jes te sturen en te ontvangen tijdens noodoproepen, waardoor realtime gesprekken mogelijk worden. Nederland heeft sinds 2014 met succes directe RTT-toegang tot 112 ingevoerd, waarbij het aantal oproepen steeg van 1 per maand naar 30-50 maandelijkse oproepen. Dit toont aan

dat toegankelijke diensten, mits goed geïmplementeerd, actief worden gebruikt door de dovensgemeenschap.

Gespecialiseerde noodnummers: Frankrijk exploiteert een speciale 114-nooddienst die 24/7 beschikbaar is via sms, webinterface en mobiele app. De dienst omvat dove call-takers die vloeiend Franse gebarentaal spreken en verwerkt dagelijks ongeveer 80 oproepen. Dit gecentraliseerde model laat zien hoe gespecialiseerde diensten cultureel responsieve noodcommunicatie kunnen bieden.

Mobiele applicaties: De DEC112-app van Oostenrijk vertegenwoordigt een doorbraak in de implementatie van Next Generation 112 (NG112). DEC112 is sinds 2019 landelijk beschikbaar en maakt tekstgebaseerde noodcommunicatie mogelijk met automatische GPS-locatiedeling en vooraf geconfigureerde medische informatietransmissie. De app verbindt gebruikers direct met geschikte regionale noodcentra via NG112-infrastructuur, waardoor pre-registratie overbodig wordt.

Video Relay Services (VRS) integratie

Landen zoals Zweden, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk bieden 24/7 videorelaisdiensten voor noodoproepen. In het Verenigd Koninkrijk heeft de 999BSL-dienst gemiddeld 1.700 spoedoproepen per maand, wat de dringende noodzaak van toegankelijkheid van gebarentaal in noodsituaties benadrukt. Deze diensten stellen doven in staat om in hun voorkeurstaal te communiceren, terwijl getrainde tolken informatie doorgeven aan hulpdiensten.

EU-juridisch kader en implementatietijdlijn

De European Accessibility Act verplicht "functionele gelijkwaardigheid" – het waarborgen dat mensen die doof, doofblind of slechthorend zijn, op gelijke voet toegang hebben tot hulpdiensten. Belangrijke vereisten zijn onder andere:

- Real-Time Text (RTT) beschikbaarheid tot juni 2025
- Total Conversation (audio + video + RTT) waar videodiensten bestaan
- Geen voorafgaande registratievereisten voor noodtoegang
- Roamingcompatibiliteit tussen EU-lidstaten
- Advanced Mobile Location (AML) voor nauwkeurig locatiedelen

Artikel 109 van de Europese Elektronische Communicatiecode vereist dat alle Openbare Veiligheidsantwoordpunten (PSAP's) uiterlijk 2027 overstappen op pakketgeschakelde technologieën, waardoor multimediale noodcommunicatie mogelijk wordt.

Uitdagingen en voortgang van de implementatie

Ondanks de vooruitgang in de wetgeving varieert de uitvoering aanzienlijk tussen de EU-lidstaten. Veel landen vertrouwen nog steeds op verouderde SMS-systemen of vereisen pre-registratie, wat barrières creëert tijdens noodgevallen. Slechts 43% van de Europese landen biedt ondersteuning voor gebarentaal in medische omgevingen, en minder dan 5% van de doven krijgt therapie in hun nationale gebarentaal, wat bredere toegankelijkheidsverschillen benadrukt die zich uitstrekken tot spoedeisende hulp.

Toekomstrichtingen: Volgende Generatie 112 (NG112)

De NG112-architectuur maakt multimediale noodcommunicatie mogelijk met IP-technologie, waardoor audio, tekst, afbeeldingen en video via standaard internetverbindingen kunnen worden verzonden. Deze technologische evolutie belooft:

- Automatische doorschakeling naar het meest geschikte spoedeisende hulpcentrum
- Verbeterde locatienauwkeurigheid via smartphone-GPS-integratie
- Multimodale communicatie waardoor bellers hun voorkeursmethode kunnen kiezen
- Interoperabiliteit tussen verschillende netwerken en apparaten
- Terugbelmogelijkheden met het behoud van toegankelijkheidsfuncties

De rol van doven in noodhulp

Een vaak over het hoofd gezien aspect is hoe doven horende mensen kunnen helpen tijdens noodgevallen. Met behulp van toegankelijke communicatie-apps en technologieën kunnen doven noodhulpacties effectief coördineren, vooral in situaties waarin spraakcommunicatie uitdagend of onmogelijk is. Deze bidirectionele toegankelijkheid versterkt de veerkracht van de gemeenschap en toont de universele voordelen van inclusieve noodsystemen aan.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
15 min	Inleiding & Definitie	Methodologie: Groepsinteractie; Presentatie Materialen: PPT-dia's (definities); EU 112 informatie; Whiteboard
Opmerking: Welkom; stel basisregels op (respect, visuele toegang); definieer noodcommunicatiesystemen; leg 112 uit als universeel nummer; snelle ijsbreker (1-2 prompts)		
20 min	Huidige uitdagingen begrijpen	Methodologie: Groepsdiscussie; Analyse van casestudy's; Videoweergave Materialen: Dia's met belangrijke statistieken; Korte taferelen; 2-3 minuten durende videoclip
Opmerking: Faciliteren van barrières brainstormen; neem een voorbeeld toe waarbij een dove persoon een gehoorgewonde helpt; thema's vastleggen op flipchart		
15 min	EU-wetgevingskader Diepgaande Duik	Methodologie: Interactieve lezing; Q&A Materialen: Hand-out: EAA & EECC samenvatting; Tijdlijninfographic (2025-2027); Diapresentatie
Opmerking: Benadruk 112 toegankelijkheidsverplichtingen (RTT, VRS, Total Conversation, AML); relatie van wetgeving aan praktische impact		
20 min	DEC112 Demonstratie	Methodologie: Live demo; Begeleide praktijk Materialen: Smartphones/tablets; DEC112-app (testmodus indien beschikbaar); Vooraf gemaakte demoscenari'o's

<p>Opmerking: Loop door: registratie (indien aanwezig), locatiedeling, het starten van tekstchat; koppel je voor een oefening van 3 minuten</p>		
25 min	Uitgebreide Rollenspel oefening	<p>Methodologie: Rollenspel; Groepswerk; Praktische oefening</p> <p>Materialen:</p> <p>Scenariokaarten (3 scenario's); Rekwisieten (nep-incidentdetails); Apparaten met apps</p>
<p>Opmerking: Roteer groepen door: (1) beller heeft hulp nodig, (2) beller helpt horend persoon, (3) rondlopen/reizen; nabespreking na elke</p>		
5 min	Huiswerkopdracht	<p>Methodologie: Zelfgestuurde taak; Individuele planning</p> <p>Materialen:</p> <p>Werkblad; Sjabloon voor landbron; Evaluatiechecklist</p>
<p>Opmerking: Wijs: vind nationale nood-apps/-diensten; controleer toegankelijkheid (RTT/VRS/Video); breng 3 bevindingen mee volgende sessie</p>		
10 min	Evaluatie- en belangenbehartigingsplanning	<p>Methodologie: Groepsdiscussie; Evaluatie-oefening; Actieplanning</p> <p>Materialen:</p> <p>Beoordelingsrubric; Actieplantemplate; Lokale contactenlijst</p>
<p>Opmerking: Geef tools een rangschik op toegankelijkheid, gemak, betrouwbaarheid; definieer 1 pleitactie; plan optioneel een PSAP-bezoek</p>		

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties

1. Europese Unie van Doven. (2025). Rapport over de implementatie van de Europese Code voor elektronische communicatie. <https://eud.eu/euds-report-on-the-implementation-of-the-european-electronic-communications-code/>
2. Europese Noodnummervereniging. (2025). Implementatiestrategieën voor toegankelijke noodhulpverlening. <https://eena.org/knowledge-hub/documents/strategies-for-accessible-emergency-communications/>
3. DEC112 - Dove noodoproep. (2024). Digitale Noodcommunicatie 112. Oostenrijk: Ministerie van Binnenlandse Zaken. <https://www.dec112.at/en/>
4. Europese Noodnummervereniging. (2023). Implementatie van RTT en Total Conversation in Europa. <https://eena.org/knowledge-hub/documents/rtt-and-tc-implementation-in-europe/>
5. Europese Commissie. (2024). 2024 Rapport over de uitvoering van EU-noodnummer 112. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2024-report-implementation-eu-emergency-number-112>
6. Europese Unie van Doven. (2024). Het bevorderen van inclusieve noodhulpverlening voor doven in de hele EU. <https://eud.eu/advancing-inclusive-emergency-responses-how-can-we-make-the-emergency-112-number-is-accessible-for-deaf-people-across-the-eu/>
7. nWise. (2024). Verbetering van de toegankelijkheid van nooddiensten met realtime tekst en volledige conversatie. <https://nwise.se/enhancing-emergency-services-accessibility-with-real-time-text-and-total-conversation/>
8. Europese Commissie. (2022). Personeelswerkdocument over noodcommunicatie onder artikel 109 EEC. Brussel: Europese Commissie.

9. EENA. (2023). Toegankelijke noodcommunicatie via Relay Services. Europese Noodnummervereniging.
10. Connexion Frankrijk. (2024). Het noodnummer 114 helpt als je niet gemakkelijk kunt communiceren in Frankrijk. <https://www.connexionfrance.com/news/114-emergency-number-helps-if-you-cannot-communicate-easily-in-france/>
11. [Government.nl](https://www.government.nl/topics/emergency-number-112/question-and-answer/how-can-i-use-112-if-i-m-deaf-or-hard-of-hearing-or-if-i-have-a-speech-impediment). (2015). Hoe kan ik 112 gebruiken als ik doof of slechthorend ben? <https://www.government.nl/topics/emergency-number-112/question-and-answer/how-can-i-use-112-if-i-m-deaf-or-hard-of-hearing-or-if-i-have-a-speech-impediment>
12. Europese Unie van Doven. (2025). Rapport over de uitvoering van de Europese Toegankelijkheidswet. <https://eud.eu/wp-content/uploads/2025/06/D2.4-Report-on-the-implementation-of-the-European-Accessibility-Act.pdf>

8. Evenementen en organisaties binnen de dovensamenleving

8.1 Dovenclubs en sociale bijeenkomsten

Duur: Theorie 60min (+70min huiswerk) & Praktijk/Workshop 120min

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

Deelnemers zullen

- Maak je vertrouwd met het feit dat dovensamenlevingen niet simpelweg groepen mensen met een andere gehoorstatus zijn, maar sociale constructies die zijn ontstaan door gedeelde taal (vooral gebarentaal), cultuur en ervaringen.
- Leer dat deze dovensamenlevingen ontstaan door wederzijdse steun en gemeenschappelijke waarden.
- Leer dat een gevoel van verbondenheid binnen een dovensamenleving vaak ontstaat door uitsluiting van de horende wereld en de noodzaak om alternatieve structuren te creëren voor communicatie, onderwijs en sociale interactie.

✓ **Vaardigheden:**

Deelnemers zullen

- Besef dat dovensamenlevingen doorgaans hun eigen sociale structuren opzetten, die kunnen verschillen van die in reguliere samenlevingen. Deze structuren omvatten sociale evenementen, scholen, belangenorganisaties en ondersteuningssystemen die specifiek zijn ontworpen om te voldoen aan de behoeften van doven. De ervaring van uitsluiting uit de horende samenleving is een belangrijke factor bij de vorming van dovensamenlevingen.
- Weet waar je een dovenclub of sociale bijeenkomst in hun woonomgeving kunt vinden.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**

- Mindmapping
- Ideeën verbinden
- Geschiedenis volledig begrijpen, van verleden tot heden
- Bewustwording van de belangrijke rol van dovenclubs als wortels van de dovencultuur en de dovensamenleving en de isolatie die doven ervaren omdat ze niet aan zulke structuren kunnen deelnemen

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
 - X Zelfgestuurd leren
 - X Leertrajecten
 - X Intergenerationele discussies
 - X Individueel werk
 - X Groepswork
 - X Hele klasse
 - X Praktische oefening
 - X Toewijzing
-

Theoretische achtergrond

Dove verenigingen en evenementen binnen de gemeenschap zijn ontzettend belangrijk. Deze workshop richt zich op de geschiedenis van de oprichting van verenigingen en organisaties en hun ontwikkeling. De structuur van verenigingen heeft een transformatie ondergaan - de rollen en verantwoordelijkheden binnen deze organisaties en hun evenementen zijn veranderd. Identiteit binnen de dovengemeenschap wordt gevormd door zowel persoonlijke als collectieve ervaringen. *Doofheid*, zoals beschreven in werken van Ladd (2003), is een term die het proces beschrijft van het accepteren van iemands doofheid als onderdeel van iemands identiteit.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
40 minuten	Theorie/inhoud/Inleiding	Methodologie: Lezing Materialen: presentatie PPT
Opmerking: docent: lees papier en artikelen		
10 minuten	Vragen	Methodologie: Open Forum Materialen: Whiteboard/flipchart
10 minuten	Samenvatting	
10 minuten	Onderzoek huiswerk	Methodologie: Lezing Materialen: Discussie
Opmerking: maak groepen van 2 of 3 personen;		
40 minuten	Groepspresentatie van huiswerk	Methodologie: Presentatie / Rollenspel Materialen: PPT
Opmerking: iedereen moet iets presenteren.		
10 minuten	Groepsuitwisseling	Methodologie: Discussie Materialen: flipchart met trefwoord
Opmerking: maak onderwerpen die verschijnen		
10 minuten	Samenvatting	Methodologie: Open Forum

120 minuten	Workshop	Methodologie: Excursie Materialen: Live sessie onder supervisie / expert
Opmerking: aanvullend programma om kennis uit te breiden en te manifesteren		

Praktisch onderdeel/Workshop

Interview een dove persoon die zich al generaties lang heeft gevestigd binnen de dovencultuur en haar associaties. Dit kan plaatsvinden in de context van een focusgroep of in een één-op-één setting.

Onderwijsdoelen:

- Maak geschiedenis tastbaar
- Bezoek historische gebouwen
- Toegang bieden tot persoonlijke geschiedenis
- Maak kennis met getuigen van de geschiedenis

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties:

Padden, C./Humphries, T. (2005): Binnen de dovencultuur. Cambridge/Londen: Harvard University Press.

8. Evenementen en organisaties binnen de dovengemeenschap

8.2 EUDY en WFDYS (internationale organisaties)

Duur: Theorie 60 min en Praktijk/Workshop 120 min

Leerdoelen

✓ **Kennis:**

Deelnemers zullen:

- Bespreek de missie en doelstellingen van WFD/EUD en WFDY/EUDY
- Onderzoek de rol van WFD/EUD en WFDY/EUDY en hun relevantie

✓ **Vaardigheden:**

Deelnemers zullen:

- Reflecteer op de missie en doelstellingen van de organisaties:
- vergroot bewustzijn over de rechten van jonge doven en hoe deze worden bevorderd door de WFDY/EUDY. Zo werkt de EUDYs/WFDYs eraan om ervoor te zorgen dat jonge doven gelijke rechten en toegang hebben tot onderwijs, werk en sociale participatie.
- een gemeenschapsgevoel ontwikkelen, aangezien nationale en internationale verenigingen netwerken en samenwerking onder jonge doven wereldwijd bevorderen.
- Leer over de mogelijkheden om leiderschapsvaardigheden en zelfvertrouwen binnen deze organisaties te verbeteren.

✓ **Competenties (verantwoordelijkheid en autonomie):**

- Mindmapping
- Ideeën verbinden
- Geschiedenis volledig begrijpen, van verleden tot heden

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Zelfgestuurd leren
- X Leertrajecten
- X Intergenerationele discussies
- X Individueel werk
- X Groepswerk
- X Hele klasse
- X Praktische oefening
- X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

De Wereldfederatie van de Dove Jeugdafdeling (WFDYS) is een afdeling van de Wereldfederatie van Doven (WFD) die zich specifiek inzet voor de rechten, behoeften en belangen van jonge doven. Hier zijn de belangrijkste punten over hun werk en doel:

Jongeren Empowering: EUDY biedt een platform voor jonge doven om hun zorgen op Europees niveau te vertegenwoordigen.

Community Building: De organisatie helpt jongeren een internationaal netwerk op te bouwen. Programma-opties worden gepresenteerd: In Denemarken is **Frontrunners** bijvoorbeeld een educatief en leiderschapsprogramma speciaal voor dove en slechthorende mensen. Het wordt gehouden aan de Universiteit van Castberggård nabij Hedensted. Frontrunners is een internationaal jeugdprogramma dat zich richt op het opleiden van jonge leiders binnen de dovengemeenschap. Het programma wordt in gebarentaal gegeven en biedt een uniek platform voor de uitwisseling van ideeën en de ontwikkeling van leiderschapsvaardigheden.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
40 min	Theorie/inhoud/Inleiding	Methodologie: Lezing Materialen: presentatie PPT
Opmerking: leraar: lees het artikel in voordeel; misschien ook wat artikelen		
10 min	Vragen	Methodologie: Open Forum Materialen: Whiteboard/flipchart
10 min	Samenvatting	
10 min	Onderzoek huiswerk: bezoek een instelling	Methodologie: Lezing Materialen: Discussie
Opmerking: zorg dat de taak duidelijk is; maak groepen van 2 of 3 personen;		
40 min	Groepspresentatie van huiswerk	Methodologie: Presentatie / Rollenspel Materialen: PPT
Opmerking: iedereen moet iets presenteren.		
10 min	Groepsuitwisseling	Methodologie: Discussie Materialen: flipchart met trefwoord
Opmerking: maak onderwerpen die verschijnen		
10 min	Samenvatting	Methodologie:

		Open Forum
120	Workshop	Methodologie: Excursie Materialen: Live sessie onder supervisie / expert
Opmerking: aanvullend programma om kennis uit te breiden en te manifesteren		

Praktisch onderdeel/Workshop

Bezoek een nationale partnerorganisatie die lid is van de WFD en EUD, en van de jeugdorganisaties. In Oostenrijk zou dit de ÖGLB (www.oegl.b.at) zijn, met president Helene Jarmer.

Pedagogische doelen:

- Begrijp de rol van verenigingen in de context van de geschiedenis van doven
- Erken de kansen die deze structuur biedt voor persoonlijke ontwikkeling (reizen, uitwisselingsprogramma's, culturele uitwisseling)
- Reflecteer op je eigen bijdrage aan een dovenvereniging

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties

URL: <https://www.eudy.info> (28-11-2024)

URL: <http://www.wfdys.org/> (28-11-2024)

URL: <https://www.frontrunners.dk/> (29-11-2024)

URL: <https://www.frontrunners.dk/> (29-11-2024)

9. Dovenonderwijs

9.1 Tweektalig en bicultureel onderwijs / Didactiek aan doven

Duur: 1,5 uur

Leerresultaat

✓ **Kennis:**

Van deelnemers wordt verwacht dat ze een basisbegrip ontwikkelen van het belang van gebarentaal en de rol ervan in inclusie. Ze moeten de juridische en culturele aspecten van gebarentaal begrijpen en de relevantie ervan voor de dovensamenleving.

✓ **Vaardigheden:**

Het begrijpen van de rol van gebarentaal in inclusieve onderwijscontexten. Kritisch beoordelen hun eigen onderwijscontext op hoe tweektalige, biculturele praktijken verbeterd of geïmplementeerd kunnen worden voor dove studenten.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie)**

Het aanpassen van hun onderwijsmethoden aan de educatieve en culturele behoeften van dove studenten. Gevoeligheid en mindfulness in de omgang met de dovensamenleving.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
- X Videogebaseerd leren
- X Praktische oefeningen
- X Rol
- X Intergenerationele discussies
- X Individueel werk
- X Paren
- X Groepswork
- X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

Gebarentaal is een onafhankelijke, visueel-gebaren taal met een eigen grammatica. Het gebruik ervan bevordert niet alleen taalkundige inclusie, maar ondersteunt ook de ontwikkeling van de culturele identiteit van de dovengemeenschap. Tweektalig onderwijs creëert gelijke kansen en toegankelijkheid in het onderwijs en de samenleving.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
5 minuten	Inleiding tot het onderwerp: Brainstormen: Waarom is dit onderwerp belangrijk?	Methodologie: Lezing met discussies PPT 1 voor 9.1 Materialen: Presentatie, flipchartmarker
Opmerking: Verbind je met inclusie en cultuur		
10 minuten	Juridisch kader voor gebarentaal	Methodologie: Lezing PPT 2 voor 9.1 Materialen: Presentatie
10 minuten	Discussie: Tweektalig onderwijs voor dove kinderen en traditioneel eentalig onderwijs	Methodologie: Groepsdiscussie/Klassendiscussie
Opmerking: Neem persoonlijke perspectieven van de deelnemers op		
10 minuten	Brainstormen: Wat is de cultuur van doven?	Materialen: Flipchart, Marker
15 minuten	Gebarentaalcultuur en uitdagingen	Methodologie: Groepsdiscussie Werkblad voor 9.1 Materialen: Werkblad met leidende vragen

Opmerking: Neem persoonlijke perspectieven van de deelnemers op; Resultaten van de brainstormsessie		
10 minuten	Overzicht van de didactiek van doven: Inleiding tot dovendidactiek, lesmethoden afgestemd op de behoeften van dove studenten die tweetalige en biculturele perspectieven combineren	Methodologie: PPT 3 voor 9.1
15 minuten	Deelnemers maken een kort lesplan op basis van de bevindingen van vandaag	Methodologie: Groepen van 3-4 personen Materialen: Flipcharts, Markers
5 minuten	Korte presentatie en feedback van het lesplan	
10 minuten	Reflectie en vragen	Methodologie: Discussie in de klas

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties:

<https://www.oeglb.at/ueber-uns/geschichte/>

<https://www.oeglb.at/wp-content/uploads/2024/02/Positionspapier-BILDUNG-2024.pdf>

9. Dovenonderwijs

9.2 Rechten en accommodatie voor Dove studenten

Duur: 90 minuten

Leerresultaat

✓ **Kennis:**

Begrijp het juridische kader en de rechten van dove studenten (bijv. UN CRPD, AGG). Krijg een overzicht van ondersteuningsmaatregelen en technische hulpmiddelen.

✓ **Vaardigheden:**

Identificeer barrières en oplossingen in het hoger onderwijs. Ontwikkel strategieën om toegankelijkheid in onderwijsomgevingen te implementeren.

✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie)**

Bevordering van zelfvertegenwoordiging en autonomie van dove studenten. Creëer inclusieve lesmethoden en leeromgevingen.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
- X Videogebaseerd leren
- X Praktische oefeningen
- X Rol

- X Groepswerk
- X Online
- X Digitale training

Theoretische achtergrond:

Deze workshop is gebaseerd op de inclusieprincipes zoals vastgelegd in het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (Artikel 24: Onderwijs). Het put ook uit Vygotsky's sociaal-culturele leertheorie en modellen van toegankelijkheid en Universal Design for Learning (UDL). De inhoud van de workshop is gebaseerd op actuele studies over de onderwijsbehoeften van dove studenten en best practices van internationale universiteiten.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
10 minuten	Inleiding tot het onderwerp PPT voor 9.2	Methodologie: Discussie Materialen: Presentatie, flipchart
Opmerking: Welkom, verduidelijking van de doelstellingen van de workshop		
30 minuten	Overzicht van het juridische kader, debriefing	Methodologie: Video-gebaseerd leren Materialen: Video over de VN-CRPD met ondertiteling en gebarentaal

20 minuten	Subsidiemaatregelen: Wat is er?	Methodologie: Groepswerk
20 minuten	Onderzoek online bronnen en hulpmiddelen	Methodologie: Digitale tools, individueel, duo- of groepswerk Materialen: Digitale tools en apps voor toegankelijkheid
20 minuten	Concrete feedback	Methodologie: Discussie
Opmerking	Zelfvondt op feedback	

Bedoeling instrumenten

- Voorbeelden van leeractiviteiten en instrumenten die kennis en vaardigheden.
- Groepsfeedback, Feedback in groepsworkshops, gestelde oplossingen.
- Concreet kennis over het juridische kader testen

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "..."

Referenties:

- Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van Personen met een Handicap (UNCRPD), Artikel 24
- Algemene Gelijkheidswet (AGG), Duitsland
- "Opname in de universiteit" - Brochure van de Duitse Nationale Vereniging voor Studentenzaken
- Universeel ontwerp voor leren in het hoger onderwijs door Burgstahler

10. Dovenkunst en -literatuur

10.1 Dove kunstenaars & hun werken

Duur: 1,5 uur

Leerdoelen

- ✓ **Kennis:**
 - Begrijp de belangrijkste Deaf Art-bewegingen, hun bepalende elementen en hun rol in het bestrijden van audisme en het bevestigen van de Dovencultuur.
 - Vertrouwd raak met het werk en de bijdragen van dove kunstenaars uit verschillende periodes en artistieke vakgebieden.
 - Begrijp de relatie tussen kunst, dovenidentiteit en visueel activisme.
- ✓ **Vaardigheden:**
 - Doe onderzoek naar een dove kunstenaar en synthetiseer hun biografie en werk in een groepspresentatie.
 - Werk effectief samen in kleine groepen, deel ideeën en verantwoordelijkheden.
 - Breng je persoonlijke dove ervaring uit via creatieve artistieke productie (tekenen, schilderen, collage, enzovoort).
- ✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**
 - Ontwikkel een dieper bewustzijn van de waarde van Dove Kunst als medium voor identiteitsexpressie en culturele weerstand.
 - Gebruik kunst als een middel voor belangenbehartiging, waarbij je kwesties als discriminatie, uitsluiting, erbij horen en dove trots aanpakt.
 - Toon autonomie in persoonlijke artistieke creatie en verantwoordelijkheid door actief bij te dragen aan groepswork.

Trainingsmethoden/-technieken:

- X Discussies
- X Videogebaseerd leren
- X Zelfgestuurd leren
- X Praktische oefeningen
- X Individueel werk
- X Groepswerk
- X Hele klasse
- X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

Door de geschiedenis heen hebben doven uitzonderlijke kunstvaardigheden getoond, met vroege aanwijzingen dat velen bekwame kunstenaars waren. Doven, vaak aangeduid als "mensen met het oog," voelen zich van nature aangetrokken tot beeldende kunst. Onderzoek bevestigt dat gebarengebruikers doorgaans een verhoogde visuele waarneming en verwerkingscapaciteit hebben, wat de opmerkelijke prestaties van veel dove kunstenaars kan verklaren. Deze vaardigheden, gecombineerd met hun afhankelijkheid van visuele prikkels voor communicatie en interactie, maken kunst tot een krachtige expressievorm voor doven.

Voor veel doven dient kunst als een essentiële uitlaatklep, vooral wanneer ze geconfronteerd worden met communicatiebarrières in gezinnen, scholen of werkplekken. Het biedt een manier om hun ervaringen, gedachten en emoties te uiten.

Hun kunstwerken kunnen de schoonheid van gebarentaal en de eenheid van de dovengemeenschap vieren, terwijl ze ook kwesties als discriminatie, uitsluiting en pogingen om doofheid te "herstellen" via medische interventies aanpakken.

Kunst stelt doven in staat hun identiteit en ervaringen te bevestigen, terwijl ze zowel persoonlijke als collectieve worstelingen weerspiegelen. Het is een medium waardoor het unieke perspectief van de dovengemeenschap begrepen en gewaardeerd kan worden.

In de 20e eeuw, vooral na de wereldoorlogen, begonnen dove kunstenaars zich explicieter te richten op hun ervaringen met de dovencultuur. Deze trend kreeg in de jaren zestig aanzienlijk momentum, vooral in de Verenigde Staten. Op het Deaf Way Festival in 1989 kwamen dove kunstenaars samen om een beweging te vormen genaamd De'VIA (Deaf View/Image Art). Deze beweging had als doel de unieke kwaliteiten van dovenkunst te benadrukken en de ervaringen van doven meer zichtbaarheid te geven door culturele en taalkundige brilsen.

Het De'VIA-manifest identificeerde gemeenschappelijke elementen in dovenkunst, zoals het gebruik van gedurfde en contrasterende kleuren, overdreven gelaatstrekken (ogen, mond, oren en handen) en metaforische representaties van doofheid. Thema's werden ingedeeld in *Verzet* (bijv. audisme, oralisme, mainstreaming, cochleaire implantaten, identiteitsverwarring, eugenetica) en *Affirmatie* (bijv. empowerment, gebarentalen, affiliatie, acculturatie, acceptatie, Doofheid).

Naast De'VIA introduceerde een Franse doofblinde kunstenaar en activist, Arnaud Balard, een beweging genaamd *Surdisme*. Het *Surdism Manifesto* benadrukt kunst als een unieke uitdrukking van de dovenervaring, die verder gaat dan beeldende kunst en film, theater en literatuur omvat. Deze beweging wordt beschreven als "een krachtige daad van emancipatie" die erkenning en waardering bevordert van de culturele bijdragen van doven.

Sinds 2009 heeft de tweede golf van De'VIA aan kracht gewonnen, waarbij kunst zich ontwikkelde tot een vorm van activisme—vaak aangeduid als "artivisme." Deze fase legt de nadruk op verzet, onderzoek naar gebarentaal en activisme, in tegenstelling tot de eerste golf (1989–2009), die vooral draaide om zelfexpressie, bevrijding en het herstellen van zelfvertrouwen na jaren van onderdrukking.

Dovenkunst, in al haar vormen, blijft dienen als een dynamisch en invloedrijk medium, dat dove kunstenaars versterkt en het bredere culturele landschap verrijkt.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
30 minuten	Lezing over dovenkunst	Methodologie: Interactieve lezing Materialen: Computer, projector, PowerPointpresentatie
Opmerking: Brainstormen over kennis van dove kunstenaars en hun werk		
Optie 1: Groepsactiviteit		
40 minuten	Groepswerk: Onderzoek naar een dove kunstenaar	Methodologie: Groepswerk en onderzoek Materialen: Computer- en PowerPoint- (of Canva-) presentatie
Opmerking: Elke groep bestaat uit 3-4 deelnemers. Suggestie: kies een dove kunstenaar in een andere regio		
20 minuten	Groepspresentatie	Methodologie: Presentatie Materialen: Computer en projector
Opmerking: De tijd voor elke presentatie hangt af van het aantal werkgroepen.		
Optie 2: Individuele activiteit		
45 minuten	Breng je dovenervaring uit via kunst	Methodologie: Individueel werk Materialen: Kunstbenodigdheden
15 minuten	Toon en leg het eigen kunstwerk uit	Methodologie: Presentatie

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties:

Dove Kunst door [Rochester Institute of Technology](https://deaf-art.org/), <https://deaf-art.org/>

De'VIA-curriculum, <https://deviacurr.wordpress.com/>

Durr P. (2006), *De'VIA: Onderzoek naar dove beeldende kunst*, RIT Scholar Works, Rochester Institute of Technology. In <https://scholarworks.rit.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1424&context=article>

Folchi, A. en Rossetti, R. (2007). *Il colore del silenzio. Dizionario biografico internazionale degli artisti sordi*. Electa.

Holcomb, T. K. (2023). *Introductie tot de dovencultuur*. 2e editie. Oxford University Press. <http://www.introductiontodeafculture.com/intro-to-deaf-culture.html>

Leighty R. (2020), "*Surdism - What's That?*" over dove kunstenaars in <https://deafartists.wordpress.com/2020/02/04/surdism-whats-that/>

Rit Libraries, *Dove Kunstenaars en De'VIA*, in <https://infoguides.rit.edu/deafart>

Surdists United, <https://surdistsunited.com/>

10. Dovenkunst en -literatuur

10.2 Dove filmmakers en hun films

Duur: 1,5 uur

Leerdoelen

- ✓ **Kennis:**
 - Basiskennis over prominente dove filmmakers en films, van het ontstaan van de cinema tot nu.
 - Basiskennis over Dove Cinema, de elementen ervan en de uitdrukkingwijzen.
- ✓ **Vaardigheden:**
 - Begrip van dovincinema en kennis van de meest invloedrijke dove filmmakers en beroemdste films.
 - Werk samen binnen een groep om ideeën te delen en samen een storyboard te ontwikkelen.
 - Maak een korte film met de smartphone en de filmbewerkingsapp
- ✓ **Competentie (verantwoordelijkheid en autonomie):**
 - Deelnemers krijgen een dieper begrip van de dove cinema en het belang ervan, en leren creatieve inspiratie uit te halen voor verschillende aspecten van hun leven.
 - Zij zullen erkennen hoe filmkunst gemaakt door doven een krachtig instrument is om rechten te bepleiten, discriminatie aan te pakken en waarden effectief te communiceren.
 - Het proces zal de teamvaardigheden van de deelnemers versterken, diverse perspectieven stimuleren en hen in staat stellen impactvolle verhalen te creëren die bij anderen resoneren.

Trainingsmethoden/-technieken:

X Discussies

X Zelfgestuurd leren

X Praktische oefeningen

X Rollenspel

X Groepswerk

X Digitale training

X Toewijzing

Theoretische achtergrond:

Al vóór de geboorte van de moderne cinema was er een dove aanwezigheid. In 1891 maakte Georges Demenÿ (1850–1917) zowel de eerste close-up in de filmgeschiedenis als het eerste bewegende beeld dat specifiek voor dove kijkers was ontworpen. Met zijn uitvinding, de fonoscoop, een apparaat dat tot 24 chronofoto's kon weergeven, maakte hij een sequentie van één seconde op een roterende glazen schijf. Op verzoek van Hector Marichelle, directeur van het Nationaal Instituut voor Dovenstomme in Parijs, die had gevraagd om een reeks beelden van een sprekende man om liplezen te leren, filmde Georges Demenÿ zichzelf in close-up onder intens licht terwijl hij de zinnen "*Je vous aime*" ("Ik hou van je") en "*Vive la France!*" uitsprak.. Het doel was om bewegende beelden te gebruiken als lesmiddel om dove leerlingen te helpen liplezen en spraakarticulatie te leren, een vroeg en baanbrekend voorbeeld van visuele technologie toegepast in dovenonderwijs.

In december 1895 presenteerden de gebroeders Lumière de eerste openbare vertoning van geprojecteerde bewegende beelden aan een betalend publiek in Parijs. Ze gebruikten de Cinématographe, hun eigen uitvinding, die functioneerde als camera, projector en filmprinter in één—een belangrijke mijlpaal in de geboorte van de cinema.

Met deze innovaties verscheen in 1902 de eerste geregistreerde verschijning van gebarentaal in film met "*Doofstomme Meisje die de 'Star-Spangled Banner' in ASL reciteert*". Tussen 1910 en 1921 lanceerde de National Association of the Deaf (NAD) in de Verenigde Staten het Motion Picture Project, waarbij van 1910 tot 1921 verschillende korte films werden geproduceerd met zowel dove als horende personen. Deze films bevatten lezingen, optredens en preken, gericht op het behouden en promoten van de Amerikaanse Gebarentaal (ASL) en het pleiten voor de rechten van doven. Een baanbrekend voorbeeld is de film uit 1913 "*The Preservation of the Sign Language*" van George William Veditz (1861 – 1937), de voorzitter van de NAD, die werd gemaakt als krachtige reactie op de groeiende dreiging van oralisme.

Tijdens het tijdperk van de stomme film (jaren 1910–1920) ontstonden er nieuwe werkgelegenheid voor dove artiesten, dankzij hun expressieve visuele vermogen. Ze speelden vaak in films, waarbij ze zelfs horende personages vertolkten, en werkten soms samen met wereldberoemde regisseurs. Een opvallend voorbeeld is Granville Redmond (1871–1935), een dove landschapschilder die samenwerkte met Charlie Chaplin en tussen 1918 en 1931 in verschillende van zijn films verscheen, vaak horende personages vertolkte. Dove en slechthorende bioscoopbezoekers hadden geen ondertiteling of andere toegankelijkheidshulpmiddelen nodig om van de nieuwste nieuwe film te genieten.

De komst van geluid in de cinema tussen 1927 en 1930, het begin van het "talkies"-tijdperk, transformeerde de filmindustrie radicaal. Deze technologische verschuiving had een diepgaande impact op de dovengemeenschap: veel dove acteurs en professionals werden plotseling als "ongeschikt" beschouwd voor de nieuwe geluidsfilms en verloren hun baan.

Tegelijkertijd voelden dove kijkers, die eerder genoten van de stomme cinema-ervaring, zich buitengesloten, omdat geluidsfilms niet langer toegankelijk waren.

Vanaf de jaren 1920 begonnen sommige doven persoonlijke filmcamera's te gebruiken om het dagelijks leven in hun gemeenschappen vast te leggen en te experimenteren met visueel vertellen van verhalen. In Europa ontstonden rond deze tijd de eerste door doven geleide filminitiatieven, terwijl in de Verenigde Staten pioniers als Charles Krauel en Ernest Marshall hielpen een visuele filmtaal te ontwikkelen die gevormd is door dovencultuur.

Charles Krauel (1902–1990) was een van de eersten die het sociale leven van doven in de Verenigde Staten filmde. Vanaf 1925 en meer dan vijftig jaar documenteerde hij dovenscholen, gemeenschapsevenementen, clubbijeenkomsten en culturele vieringen. Zijn doel was om een authentiek portret van de dovengemeenschap te creëren en haar taal, cultuur en identiteit te behouden. Krauels "homevideo's" waren geliefd bij dove kijkers en blijven een waardevol kijkje in het leven onder doven op de basis, waar ASL floreerde. Zijn werk inspireerde andere dovenclubs om hetzelfde te doen, en droeg zo bij aan een rijk visueel archief als alternatief voor de gangbare verhalen.

Ernest Marshall (1910–1999) was de eerste dove regisseur die werkte met een volledig dove cast en crew – een buitengewone prestatie in die tijd. Tussen 1937 en 1962 produceerde hij zeven speelfilms en vier korte films, allemaal zelf gefinancierd en grotendeels door hemzelf geregisseerd. Zijn films toonden dove acteurs en Amerikaanse Gebarentaal (ASL), in een tijd waarin ASL nog niet officieel erkend was. Marshall experimenteerde ook met creatieve technieken, zoals handgeschreven bijschriften en het gebruik van een "stuiterende bal" om gesigioneerde liedjes te volgen, geïnspireerd door muzikale films uit de horende wereld. Hij werkte ook samen met Emerson Romero, een dove Cubaanse pionier in ondertiteling, die ondertiteling in films introduceerde om ze toegankelijk te maken voor dove kijkers op scholen en in clubs.

Veel andere dove filmmakers maakten amateur- of verhalende films die werden vertoond op conventies en gemeenschapsevenementen, met als doel ASL te behouden en authentieke weergaven van het leven van doven te bieden. Helaas zijn veel van deze films verloren gegaan door verouderde formaten of gebrek aan bewustzijn over hun historische waarde.

Sommige dove filmmakers vertellen een klassiek verhaal dat gevormd is door culturele identiteiten, bijvoorbeeld *Deafcula* (1975), geïnspireerd door *Dracula* (1931).

Sommige films in Hollywood hebben geprobeerd "inclusief" te zijn, bijvoorbeeld in de film *"The Little Mermaid"* zijn er verschillende personages, zoals zwarte en ook dove zeemeerminnen.

Tegenwoordig wordt Dove Cinema erkend als zowel een culturele als artistieke beweging. Het viert de dovencultuur, taal en identiteit via visuele verhalen, waarbij het vaak traditionele filmische normen uitdaagt. De kern ervan is het creatieve gebruik van gebarentaal, lichaamstaal en visuele beelden, wat een alternatief biedt voor geluidsgerichte verhalen.

Voor dovengemeenschappen is Dove Cinema een vorm van zelfrepresentatie en verzet. Het daagt stereotypen uit en bevestigt de dovenidentiteit als een cultureel verschil in plaats van een tekort. Voor horend publiek biedt het een betekenisvolle kans om een vaak verkeerd

begrepen cultuur te begrijpen en ermee in contact te komen. Door te focussen op visuele details, expressie en beweging, bevordert Deaf Cinema empathie en inclusie.

Visueel verhalen vertellen wordt een gedeelde ruimte waar doven en horenden met elkaar kunnen verbinden buiten gesproken taal. Het is niet alleen een manier om verhalen te vertellen—het is een brug tussen werelden, een viering van diversiteit en een krachtig instrument voor dialoog.

Workshopplan

Tijd	Activiteit (alleen trefwoorden)	Methodologie + materialen
15 minuten	Brainstormen over kennis van dovenfilms, series, acteurs enzovoort	Methodologie: Mentimeter of post-it aan de muur Materialen: Computer, projector, post-it, pen, enzovoort
Opmerking: Trainers kunnen verschillende vragen maken op Mentimeter of aan de muur: Dove films & series, Dove regisseurs, Dove acteurs		
1 uur	Inleiding van de geschiedenis van de cinema	Methodologie: Interactieve lezing Materialen: Computer, projector, PowerPointpresentatie
1 uur	Oprichting van werkgroepen en creatie van een storyboard	Methodologie: Groepswork, visuele en creatieve activiteit Materialen: Papier en potlood/pen
ongeveer 45 minuten	Projectie van korte films van elke werkgroep	Materialen: Computer en projector
Opmerking: De presentatie moet maximaal 10 minuten lang zijn		
15 minuten	Eindreflectie en feedback	Methodologie: Discussie

Materialen

PowerPoint (+ werkbladen)

Video "...."

Referenties:

Burns, P. (1999). *Georges Demeny Fonoscoop 1892*. Archive.org.

https://archive.org/details/demeny_phonoscope_1892

Dove Cinema, geraadpleegd op 20 juni 2025.

<https://heartdeaf.com/heart/content/timelines/cinema/timeline.html>

Durr, P. (2016). "Dove cinema". In *The sage deaf studies encyclopedia* (Vol. 3, pp. 158-158).

SAGE Publications, Inc, <https://doi.org/10.4135/9781483346489.n56>

Holcomb, T. K. (2023). *Introductie tot de dovencultuur*. 2e editie. Oxford University Press.

<http://www.introductiontodeafculture.com/intro-to-deaf-culture.html>

Ladd, P. (2003). *Begrip van dovencultuur: op zoek naar doofheid*, meertalige zaken.

Lane, H., Pillard R. C., en Hedberg U. (2011). *De Mensen van het Oog: Dove Etniciteit en Afkomst*, Oxford University Press.

Mager W. (29 november 2021). *130 jaar doven en het bewegende beeld: de cirkel rond rond*. Watershed.co.uk, <https://www.watershed.co.uk/articles/130-years-deaf-people-and-moving-image-coming-full-circle>

Schuchmann, J. (1988) *Hollywood spreekt: Doofheid en de Filmentertainmentindustrie*. University of Illinois Press

Nationale Vereniging van Doven, *Veditz-dag, 13 augustus 2013*, <https://www.nad.org/2013/08/12/veditz-day-august-13th-2013/>

Deze handleiding biedt een praktische en inspirerende inleiding tot Deaf Studies voor jeugdwerk en niet-formeel onderwijs. Gebaseerd op het idee van 'niets over ons zonder ons', brengt het doof erfgoed, identiteit, taal en rechten naar interactieve leeromgevingen.

Deaf Studies gaan niet alleen over geschiedenis, maar ook over ergens bij horen, cultuur, gemeenschap en empowerment. Met 20 kant-en-klare workshops ondersteunt dit handboek dove en slechthorende jongeren bij het verkennen van dove identiteit, gebarentalen, rolmodellen, geestelijke gezondheid, toegankelijkheid, belangenbehartiging en nog veel meer. Het verbindt persoonlijke verhalen met collectieve geschiedenis en koppelt lokale ervaringen aan een bredere Europese en wereldwijde beweging voor taalrechten en gelijke kansen.

Het curriculum is ontworpen met een op doven gerichte en visueel toegankelijke aanpak en combineert zelfgestuurd leren, groepsdiscussies, creatieve oefeningen en multimediate bronnen. Het kan worden gebruikt in scholen, jongeren- en dovenorganisaties en kan worden aangepast aan verschillende leeftijdsgroepen en contexten.

Of je nu jeugdwerker, docent, trainer of belangenbehartiger bent, deze handleiding biedt je de tools om veilige leeromgevingen te creëren waarin Dove en slechthorende jongeren hun zelfvertrouwen kunnen versterken, kennis kunnen opbouwen en een actieve rol kunnen spelen in het vormgeven van hun toekomst.

TURKOOIS

